

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXII

Нови Сад, фебруар 1990

Број 2

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Проф. др Драго Радуловић	О притвору одређеном због колузионе опасности (чл. 191. ст. 2. тач. 2. ЗКП)
Ласло Дубајић	Прокура у Закону о предузећима — недоречености и дилеме

ПРАВНА ПРАКСА

Посебни прилог

Коста М. Месаровић	Одредбе о застарелости по законима о наслеђивању — упоредни преглед
	Кривично право — Грађанско право — Управно право

ИЗ РАДА РЕПУБЛИЧКИХ И ПОКРАЈИНСКИХ КОМОРА

Др Миодраг Н. Симовић	Неке основне карактеристике из новог Закона о адвокатури у СР БиХ

ПРИКАЗИ

Др Ивица Крамарић	Др Драго Ј. Станковић: Анатомија процеса Миловану Ђиласу

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

ARTICLES AND DISSERTATIONS

Prof. dr Drago Radulović About custody caused by danger of collusion

Laslo Dubajić Procuration in Enterprises Law

LEGAL PRACTICE

Special Enclosure

Kosta M. Mesarović Obsolescence of inheriting - comparative review
Criminal law - Civile law - Administrative law

FROM REPUBLIC'S AND PROVINCE'S CHAMBERS

Dr Miodrag N. Simović Some basic characteristics of new Barrister's
Law of BiH

REVIEWS

Dr Ivica Kramarić Dr Drago J. Stanković: Anatomy of process to
Milovan Đilas

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXII

Нови Сад, фебруар 1990

Број 2

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Проф. др Драго Радловић
Правни факултет Мостар

О ПРИТВОРУ ОДРЕЂЕНОМ ЗБОГ КОЛУЗИОНЕ ОПАСНОСТИ (Чл. 191. ст. 2. тач. 2. ЗКП)

1. Када је ријеч о притвору (теоријском осврту или практичној примјени) у први план се истичу три главна питања: прво, који су основи за његово одређивање, који су органи надлежни да га одреде и трајање притвора.

Питање под којим се условима може одредити притвор је значајно за свако друштво, посебно за оно са високо израженим степеном гаранције слобода и права грађана. Може се слободно рећи да се демократичност једног кривичног процесног законодавства огледа не у томе да ли оно предвиђа могућност притварања окривљеног или не јер то дозвољавају законодавства свих земаља, већ у томе у којим случајевима и под којим условима се то ограничење врши. Притвор не наступа као посљедица самог покретања поступка, него се тражи испуњење одговарајућих услова за његово одређивање.

У упоредном законодавству примјењују се различити системи одређивања разлога (основа) за притвор, премда бисмо сва законодавства могли подијелити у три групе:

а) систем гдје су таксативно наведени разлози за притвор (на примјер Југославија, СР Њемачка, Пољска)

б) систем навођења примјерних (могућих) разлога уз истовремено остављање могућности органу кривичног поступка да, користећи се аналогијом, притвор одреди и у другим сличним случајевима (Француска, ДР Њемачка, СССР)

в) систем генералног овлаштења којим је дато (у закону) овлаштење органу да на бази оцјене конкретних услова одреди притвор ако је његова примјена цјелисходна (Шпанија, Енглеска, Италија).¹

¹ Др Михајло Илић: *Кривично процесно право*, Сарајево 1980, стр. 179.

У оним законодавствима гдје су основи за одређивање притвора у закону предвиђени, диференцирају се двије групе основа: материјално–правни и процесно–правни. Материјално–правни основ је један и јединствен, а то је постојање основане сумње да је једно лице учинило кривично дјело. Овај основ (основана сумња) за одређивање притвора има карактер општег основа без чијег се постојања одлука о притвору не би могла донијети. Основаност сумње се цијени на основу расположивих доказа и утврђених чињеница, која оцјена мора бити свеобухватна и цјеловита, што није увијек лако постићи. Ту се могу појавити двије ситуације. Ако је одређивању притвора претходило доношење рјешења о спровођењу истраге, онда је тим рјешењем доказано постојање основане сумње да је то лице учинило кривично дјело, те се рјешење о притвору позива на рјешење о спровођењу истраге. Може се истим рјешењем и истовремено одлучити и о притвору и о спровођењу истраге, што се у пракси често дешава.

Друга ситуација је када се притвор одређује прије него што је донесено рјешење о спровођењу истраге. У оваквим случајевима доказивање основане сумње знатно је теже, те је орган који одређује притвор дужан да тај основ у рјешењу посебно образложи и поткријепи доказима.

Поред постојања овог материјално–правног основа, потребно је да постоји бар један основ из друге групе основа, којег смо назвали процесно–правни основ. Све те посебне процесно–правне основе које предвиђају савремена законодавства према њиховим обиљежјима можемо подијелити на субјективне и објективне, обзиром на то да ли су везани за личност учиниоца кривичног дјела и његово понашање последице извршења дјела, или за околности изван личности окривљеног које се могу сматрати објективним.

Од околности субјективног карактера које истовремено фунгирају и као основи за одређивање притвора углавном се предвиђају:

– немогућност утврђивања истовјетности окривљеног, као и опасност од скривања и од бјекства,²

– бојазан од колузионог понашања,³

– бојазан од рецидивизма⁴.

Од околности објективног карактера, које нису непосредно везане за личност учиниоца, обично се предвиђа:

– могућност изрицања смртне казне, односно након доношења првостепене пресуде изрицање казне затвора у одређеном трајању⁵

– посебно реаговање јавности на извршено кривично дјело ради начина извршења, последица или других околности⁶.

² Видјети чл. 112. ст. 2. тач. 1. ЗКП СР Њемачке, чл. 217. ст. 1. тач. 1. ЗКП НР Пољске, чл. 89. ЗКП РСФСР, чл. 191. ст. 2. тач. 1. ЗКП СФРЈ.

³ Видјети чл. 112. ст. 2. тач. 2. ЗКП СР Њемачке, чл. 217. ст. 1. тач. 2. ЗКП НР Пољске, чл. 89. ЗКП РСФСР, чл. 191. ст. 2. тач. 2. ЗКП СФРЈ.

⁴ Видјети чл. 112. ст. 2. тач. 3. ЗКП СР Њемачке, чл. 217. ст. 1. тач. 3. ЗКП НР Пољске, чл. 191. ст. 2. тач. 3. ЗКП СФРЈ.

⁵ Видјети чл. 191. ст. 1. и чл. 353. ст. 1. ЗКП СФРЈ, чл. 217. ст. 3. ЗКП НР Пољске.

⁶ Видјети чл. 191. ст. 2. тач. 4. ЗКП СФРЈ, чл. 217. ст. 1. тач. 4. ЗКП НР Пољске.

2. Притвор као најтежа принудна мјера у кривичном поступку код нас је регулисан и Уставом и Законом. Тако је Устав СФРЈ у члану 178. предвидио да лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дјело може бити притворено и задржано у притвору само кад је то неопходно ради вођења кривичног поступка или ради безбједности људи. Устав је дакле изричито предвидио да мора постојати материјално-правни основ (основана сумња) да је учињено кривично дјело, а регулисање других процесно-правних услова препустио је да регулише Закон што је и предвиђено у члану 191. ст. 1. и 2.

За одређивање притвора потребно је да уз основану сумњу постоји и један од посебних услова предвиђених у члану 191. ст. 2, односно ст. 2. тач. 1–4. ЗКП, мада се у пракси орган који одређује притвор ријетко позива само на један основ. Орган који одређује притвор најчешће у рјешењу наводи два основа, некад и три, а то је највјероватније да би његова одлука о одређивању притвора изгледала што чвршћа. Како овај проблем изгледа у судовима на подручју Херцеговине видећемо из следеће табеле. (Види табелу на страни 4)

Како је видљиво из табеле проблем је посматран у временском периоду од три године у шест општинских судова на подручју Херцеговине и у Окружном суду у Мостару на чијем се подручју налазе ови судови.⁷ Дат је приказ броја гоњених лица по годинама и наспрам тога број лица према којима је био одређен притвор. Уз то дат је бројчани однос појединих основа за одређивање притвора. Одмах пада у очи, када се упореди број притворених лица у једној години да је он мањи од укупног броја свих основа по којима је одређиван притвор у тој години. То је посљедица већ наглашене праксе да се судови обично позивају у једном рјешењу на више основа. Тако је и у овој табели сваки од основа унијет онолико пута колико је примијењен у рјешењима судова, самостално или са неким другим основом. Оваква пракса судова, на извјесни начин је отежала посматрање односа броја притвора одређених по разним основама. Уз ово треба још напоменути да је број притворских предмета мањи од броја притворених лица ради тога што се у једном предмету некад налази више лица као саучесника.

У општинским судовима (осим Општинског суда у Мостару) мали је број притвора годишње, што на извјесни начин потврђује правило да је притвор заиста изузетна мјера. Тај мали број притвора у овим судовима у извјесном проценту резултат је и једне околности која није у некој вези са процесним циљевима. Та околност је што се притвор издржава у судском затвору у Мостару са читавог подручја Херцеговине, што отежава провођење одговарајућих процесних радњи према томе притворенику због просторне дистанце, а уз то ови општински судови имају и одговарајуће финансијске обавезе.

Као најчешћи основ за одређивање притвора у свим општинским судовима у посматраном периоду, јављао се онај из члана 191. ст. 2. тач.

⁷ У тексту се користе називи за судове општински и окружни јер се подаци односе на вријеме када су ти називи били на снази. Измјенама Закона о редовним судовима СР БиХ од 1986. године умјесто општинских и окружних судова имамо основне и више судове.

Табела 1. СТРУКТУРА ОСНОВА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИТВОРА

Назив суда	Година	Укупно гонених лица	Укупно притворених лица	Основ за одређивање притвора — број				
				Чл. 191. ст. 1.	Чл. 191. ст. 2. тач. 1.	Чл. 191. ст. 2. тач. 2.	Чл. 191. ст. 2. тач. 3.	Чл. 191. ст. 2. тач. 4.
Општински суд Мостар	1981	601	32	—	10	8	20	—
	1982	643	33	—	10	9	20	—
	1983	666	36	—	8	21	19	—
Општински суд Чапљина	1981	225	2	—	1	1	2	—
	1982	234	3	—	2	1	2	—
	1983	259	3	—	1	2	2	—
Општински суд Коњиц	1981	252	1	—	1	1	—	—
	1982	348	2	—	2	—	1	—
	1983	371	4	—	—	4	—	—
Општински суд Љубушки	1981	147	2	—	—	1	1	—
	1982	209	4	—	—	4	—	—
	1983	215	6	—	1	4	2	—
Општински суд Столац	1981	104	2	—	—	2	2	—
	1982	166	3	—	3	2	1	—
	1983	147	2	—	—	2	2	—
Општински суд Требиње	1981	213	1	—	1	—	—	—
	1982	275	2	—	—	2	—	—
	1983	250	7	—	—	3	4	—
Окружни суд Мостар	1981	152	61	2	4	44	25	28
	1982	144	46	—	3	34	10	32
	1983	175	53	—	2	37	15	36

3. (опасност од рецидивизма), а изричан је најчешће за кривична дјела тешке крађе, а у образложењу основа за одређивање притвора најчешће се наводи да се ради о лицу „које је већ раније познато суду.”

У Окружном суду у Мостару најчешће је притвор одређиван по основу из члана 191. ст. 2. тач. 2. и тач. 4. и то се најчешће ова два основа појављују заједно. Осим овог запазили смо да се основ из члана 191. ст. 2. тач. 2. најчешће јавља код кривичних дјела у привреди, а овај из члана 191. ст. 2. тач. 4. код крвних деликата, као и код неких дјела из групе против основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбједности СФРЈ.

3. У наставку ћемо више простора посветити тзв. колузионом притвору који је предвиђен у чл. 191. ст. 2. тач. 2. ЗКП. Уз постојање основане сумње да је одређено лице учинило кривично дјело, притвор се може одредити ако постоји основана бојазан да ће учинилац уништити трагове кривичног дјела или ако особите околности указују да ће ометати истрагу утицајем на свједоке, саучеснике или прикриваче.

Притвор одређен по овом основу је превентивног карактера, а одређује се како би се од окривљеног, односно од његовог дјеловања обезбиједили материјални и лични докази и трајаће, како је предвиђено у члану 191. ст. 3. дотле док се ови докази не обезбиједи. Анализом горе поменуте тачке могу се у истој издвојити два основа за одређивање притвора: основана бојазан од уништења трагова кривичног дјела, односно постојање особитих околности које указују да ће до ометања истраге доћи утицајем на одређене субјекте (свједоке, саучеснике или прикриваче).⁸

У Закону је предвиђено као основ за одређивање притвора могућност утицаја на свједоке, саучеснике или прикриваче. Међутим, данас је наглашен утицај којег окривљени врши на оштећеног, посебно у некој структури кривичних дјела који утицај иде и дотле да се често и у обичном говору каже „не терети га оштећени” итд. Утицање може бити манифестовано на разне начине, од нуђења разних услуга, па до притисака друге врсте. Зато би требало предвидјети да се притвор може одредити ако особите околности указују да ће до ометања истраге доћи утицањем на оштећеног. Додуше, оштећени је дијелом већ обухваћен пошто се он може саслушати као свједок, али мислимо да не би било сувишно да се у овом ставу и посебно истакне.

Иако је законска одредба лимитативног карактера, овај се основ у пракси често примењује, што намеће питање да ли су судови довољно кривични приликом одређивања притвора по овом основу или је пак опасност од ометања кривичног поступка, у данашње вријеме, постала редован пратилац и свакодневна појава. Постојање бојазни од ометања

⁸ До Новеле ЗКП од 1967. године била је предвиђена могућност утицања на вјештаке као основ за одређивање притвора, што је овом Новелом изостављено, уз образложење да је могућност утицања на вјештаке мала тим прије када се вјештачење врши у установи и тимски.

кривичног поступка у сваком случају мора се узети за реалне животне чињенице, а то ће бити само онда када се утврде такве чињенице из којих се јасно, без икаквих имагинација разабере воља и намјера окривљеног на осујећење истраге односно кривичног поступка.

4. Дакле, први основ за одређивање колузионог притвора из тачке 2. става 2. члана 191. ЗКП јесте постојање „основане бојазни да ће окривљени уништити трагове кривичног дјела”. Извршење сваког кривичног дјела оставља разне трагове, па је на органима кривичног поступка да открију те трагове и обезбиједе их од спољних утицаја, што представља један од најважнијих задатака у поступку. Утврђивање и обезбеђење трагова кривичног дјела битан је услов и претпоставка за вођење кривичног поступка. Под траговима кривичног дјела подразумевамо „сваки материјални траг, сваку промјену, физичку или хемијску на стварима, остатке материје или ствари, промјену односа ствари у простору, промјену квалитета и квантитета, као и сваку материјалну промјену у спољном свијету која може имати значаја за утврђивање било које релевантне чињенице која може послужити као доказ у кривичном поступку”.⁹

Реално је очекивати да ће се сваки учинилац старати да на извјесни начин уништи или сакрије трагове кривичног дјела, али за одређивање притвора због колузионе опасности није довољна само претпоставка да ће учинилац предузети те радње. Закон тражи да постоји „основана бојазан” да ће лице за које се сумња да је извршило кривично дјело уништити трагове кривичног дјела. Ријеч је дакле о једном већем степену бојазности која се може назвати и „квалификованом бојазношћу”, која се мора заснивати на одређеним чињеницама које реално и недвосмислено указују да би останком на слободи учинилац уништио трагове кривичног дјела. То је, у ствари, закључак органа о квалитету чињеница, њиховом значају и могућем утицају у кривичном поступку.

Потребно је да се воља окривљеног на неки начин манифестује за уништавање трагова кривичног дјела, што је ствар сваког дотичног случаја и фактичке оцјене органа који одређују притвор. Уништити траг кривичног дјела не значи уништити и предмет на коме се тај траг налази. Довољно је да дође до измјене односа предмета на коме се налазе трагови и осталих чињеница, односно довољна је свака она измјена на предмету услед које је тај предмет изгубио својство извора материјалних доказа.

Учесталост одређивања притвора по овом основу у директној је зависности од благовременог и потпуног спровођења одговарајућих истражних радњи, нарочито увиђаја. Ако су ове радње успјешно обављене, односно ако се увиђај благовремено и стручно изврши, уз вјерно и садржајно биљежење у записник о увиђају свега што је нађено на

⁹ Др Бранко Петрић: *Коментар Закона о кривичном поступку*, Графосрем, Шид, 1982, стр. 465.

лицу мјеста, онда одређивање притвора по овом основу често неће бити потребно. И поред силног настојања органа кривичног поступка да обезбиједи потребне доказе, има сложених и компликованих случајева, када на почетку кривичног поступка није могуће обезбиједити доказе од могућих утицаја окривљеног, па се одређивање притвора јавља као неопходно. То је нарочито случај са тешким кривичним дјелима у привреди гдје је откривање и прикупљање доказа везано за преглед обимне књиговодствене документације, њено сравњивање са фактичним стањем, у ком случају окривљени доста пута најбоље зна у ком правцу би требало ићи утврђивање правнорелевантних чињеница, тако да би његово остајање на слободи штетило поступку.

Законодавац када говори о уништењу трагова помиње само трагове кривичног дјела, а не и трагове учиниоца кривичног дјела, што би се могло погрешно схватити. Мислимо да се овдје ради и о траговима учиниоца кривичног дјела, јер трагови кривичног дјела су истовремено и трагови учиниоца, те би било сувишно да се у законском тексту поред ријечи „уништити трагове кривичног дјела” додају још ријечи „и учиниоца”.

Закон говори само о бојазни уништења трагова кривичног дјела, што значи да се под тај појам не може подвести прикривање трагова, јер се они међусобно квалитативно разликују пошто је код прикривања само отежано проналажење трагова, а овамо је ријеч о покушају њиховог уништења. У теорији се истиче да чињеница да је окривљени уништио неки траг не може бити основ за одређивање притвора ако не постоје евентуално и други трагови које би окривљени останком на слободи могао уништити.¹⁰

Пошто је у истрази тешко утврдити да ли поред уништеног трага постоје још и други трагови које треба обезбиједити од утицаја окривљеног, онда ће и у оваквим ситуацијама одређивање притвора бити неопходно. У сваком случају одређивању притвора по овом основу треба приступити обазриво и у сваком случају претходно испитати све релевантне чињенице, те примијенити ову мјеру када се недвосмислено утврди постојање конкретних разлога, што све мора бити у рјешењу истакнуто и посебно образложено. Управо у пракси је то и главни недостатак, што је потврдило и наше истраживање па се у рјешењу најчешће истиче да постоји бојазан да би останком на слободи окривљени уништио трагове кривичног дјела, без назначивања чињеница које на то указују.

5. Други случај одређивања притвора из тачке 2. става 2. члана 191. ЗКП јесте „ако постоје особите околности које указују да ће окривљени ометати истрагу утицањем на свједоке, саучеснике и прикриваче”. Како видимо, у овој тачци сусрећемо два појма „основана бојазан” и „особите околности” од којих зависи да ли ће се притвор

¹⁰ Др Т. Васиљевић и др М. Грубач: *Коментар Закона о кривичном поступку*, Савремена администрација, Београд 1982, стр. 332; др Б. Петрић: *Op. cit.*, стр. 465.

одредити или не. Одмах да напоменемо да до Новеле ЗКП од 1967. године није било овог појма „особите околности”, него је у члану 182. ст. 2. тач. 2. било предвиђено да се притвор и истражни затвор може одредити „ако постоји основана бојазан да ће учинилац извићај осујетити или отежати утицањем на свједоке, вјештаке, саучеснике или прикриваче, или уништењем трагова кривичног дјела”. То значи да се тада тражило постојање „основане бојазни” да ће окривљени уништити трагове кривичног дјела, а и да ће утицати и на одређене субјекте.

Измјена је наступила у смислу да се сада за могућност ометања истраге утицањем на свједоке, саучеснике или прикриваче тражи постојање „особитих околности”. По чему се онда разликују ова два појма? Да ли је можда постојање „особитих околности” нешто више од „основане бојазни”?

Несумњиво, да и једном и другом појму законодавац није одредио значење, с једне стране што је немогуће предвидјети сваку могућу ситуацију и уобличити је нормом и с друге стране што би евентуалним навођењем само неких случајева који се имају подвести под овај појам, отворио врата примјени аналогије што би могло да нанесе штетне посљедице и по интересе кривичног поступка, а и по интересе заштите права и слобода човјека и грађанина.

У литератури има мишљења да ова промјена није само терминолошке природе, него да ће „особите околности постојати тек ако је окривљени предузео одређене радње у правцу утицања на свједоке, саучеснике или прикриваче и то утицањем у смислу ометања истраге,¹¹ те да је истражни судија у образложењу рјешења дужан „навести конкретне околности које указују на ту опасност”.¹²

Ми смо мишљења да је овдје више ријеч о терминолошкој разлици него ли о суштинској, јер се и под „особитим околностима” мора подразумевати скуп реалних чињеница чије је постојање поступајући орган у конкретном случају утврдио, које недвосмислено указују на могућност утицања окривљеног на свједока, саучеснике и прикриваче, а такво значење и садржину има и појам „основана бојазан”. Тако, „основана бојазан” није ништа друго него у одређеној процесној ситуацији „закључак о постојању и одређеном квалитету чињеничног скупа, а „особите околности” су у ствари чињенични скуп тако формулисан да његово постојање доводи до истог закључка.”¹³

Које су то особите околности ЗКП ништа не говори, него је остало пракси да се у сваком конкретном случају утврђује постојање тих околности. Има аутора који су покушали дати одређену систематику тих околности, у смислу да се под тим особитим околностима подразу-

¹¹ Д. Мирковић, Д. Симић, М. Вражалић и Б. Краус: *Измене и допуне ЗКП од 1967. године*, „13. мај” бр. 1. 1968, стр. 40.

¹² Dr Vladimir Bayer: *Законик о кривичном поступку, Коментар*, 1968, стр. 185.

¹³ Мр Славко Муцић: *Тајност исказа окривљеног који је лишен слободе због колузионе опасности*, ЈРКК, бр. 3, 1970, стр. 502.

мијевају све оне околности које у конкретном случају постоје, везане су за личност учиниоца, кривично дјело, лица која треба саслушати и слично.¹⁴

Све наведене околности које наводе ови аутори, мање више свODE се на оне које и иначе могу бити од значаја за оцјену неопходности примјене факултативног притвора. Ове особите околности које указују да ће окривљени ометати истрагу морају бити чињенично верификоване, јер се утицање може вршити само активном радњом. Утицање може бити непосредно (којег врши сам окривљени) и посредно (које врше за окривљеног друга лица — најчешће његова родбина и пријатељи) користећи свој однос или својство у односу на лице на које треба утицати. Радње утицања су у виду пријетње, уцјене, застрашивања, узнемиравања, обећања некакве користи и сл., а не мора бити управљена директно на оног ко треба да да исказ, него и на његове блиске сроднике.

Оправдано се поставља питање да ли је одређивањем притвора по овом основу искључена могућност да окривљени својим исказом утиче на свједоке, саучеснике или прикриваче? Када би законодавац имао у виду само непосредно утицање, онда би таква могућност притварањем окривљеног била искључена. Али законодавац није мислио на тај вид утицаја. И само сазнање садржине исказа окривљеног који се налази у притвору, којег је дао у истрази, може да произведе одговарајуће реперкусије, односно може посредним утицањем доћи до ометања истраге, односно поступка. Кад сазнају за исказ окривљеног саучесници и прикривачи ће прилагодити своје исказе и предузимати и друге радње у свом интересу и у интересу окривљеног. Свједоци су често заинтересовани да сазнају садржину исказа окривљеног, нарочито они који су родбински и пријатељски блиски окривљеном, настојећи да касније свој исказ прилагоде како би могао бити од утицаја на утврђивање истине у кривичном поступку.

Према томе, нема дилеме да исказ окривљеног који се налази у притвору одређеном по основу члана 191. ст. 2. тач. 2. ЗКП може извршити утицај на свједока, саучесника и прикривача уколико он на неки начин сазна за тај исказ, која могућност сазнања постоји. Зато се поставља питање да ли се исказ окривљеног којег је дао органима кривичног поступка може сачувати као тајна све док постоји потреба за тим? Директног одговора на ово питање у закону не можемо наћи, али ћемо га потражити у другим одредбама ЗКП. Чини нам се да одговор можемо пронаћи у члану 178. ЗКП гдје се каже „ако то захтијевају интереси кривичног поступка, интереси чувања тајне, интереси јавног реда или разлози морала, службено лице које предузима радњу (истражну) наредиће лицима која саслушава или која присуствују истражним радњама или разгледају списе истраге, да чувају као тајну одређене чињенице или податке које су том приликом сазнали и указаће им да одавање тајне представља кривично дјело“. Ова наредба унијеће се у

¹⁴ Др Бранко Петрић: *Op. cit.*, стр. 466.

записник о истражној радњи, односно забиљежит ће се на списима који се разгледају уз потпис лица које је упозорено.

Дакле, у овој законској одредби је садржано из којих разлога се може наредити чување тајне и други разлози не постоје. Мишљења смо да могућност чувања као тајне исказа окривљеног који је у притвору можемо подвести под овај први случај — интерес кривичног поступка.¹⁵

Основни циљ кривичног поступка јесте расвјетљење и рјешење кривичне ствари, тј. истинито и потпуно утврђивање да ли је неко лице извршило кривично дјело и да ли је кривично одговорно. Сходно циљу кривичног поступка одређује се и његов интерес, односно у сваком конкретном случају одређује се шта штети, односно користи остваривању назначених процесних циљева. Према томе, интереси кривичног поступка изискују да се као тајна чува исказ окривљеног према коме је одређен притвор ради колузионе опасности, све дотле док за то постоје разлози, што органи који одређују притвор треба да спроводе.

6. И за праксу и за теорију значајно је питање докле реално постоји колузиона опасност као основ за одређивање притвора, што у закону није баш сасвим јасно одређено. У члану 191. ст. 2. тач. 2. говори се о „ометању истраге“, а у ставу 3. истог члана стоји „да ће се притвор из члана 191. ст. 2. тач. 2. укинати чим се обезбиједи докази због којих је одређен.“

Саме ријечи „ометање истраге“ упућивале би нас на закључак да се притвор по овом основу може одређивати само до окончања истраге, али нам императивна наредба законодавца налаже да се овај притвор мора укинати чим се обезбиједи докази због којих је притвор одређен, па се поставља питање да ли су завршетком истраге ти докази обезбијеђени.

Одмах да истакнемо да по питању до када се може (у току поступка) одређивати притвор по овом основу, у теорији постоје различита мишљења, а и пракса је по овом питању заузимала различита становишта. То је нарочито изражено када је ријеч о колузионој опасности у вези могућности утицаја окривљеног на свједоке, саучеснике и прикриваче, пошто су скоро мишљења сагласна да се обезбјеђење извора материјалних доказа (трагова) постиже у току истраге.

Углавном сва та мишљења у теорији и становишта у пракси можемо сврстати у двије групе. Према једнима притвор одређен из разлога колузионе опасности може трајати дотле док се не обезбиједи докази ради којих је притвор био одређен, а то је док траје истрага.¹⁶

¹⁵ Тако и мр Славко Муцић: *Op. cit.*, стр. 505.

¹⁶ То мишљење заступају др Панта Марина: *Кривична постапка на СФРЈ*, Култура, Скопље, 1979, стр. 299; Душан Петровић: *Из којих се разлога може одредити притвор у току истраге, а ако истраге није било пошто је оптужница предата суду*, *Правни живот*, бр. 12, 1956, стр. 8; др Загорка Симић—Лекић: *Притвор у кривичном поступку*, *Анали*, бр. 5—6, 1981, стр. 348; Мато Јемрић: *Закон о кривичном поступку*, *Народне новине*, Загреб, 1977, стр. 347.

И у пракси неких судова заузето је становиште да се након подизања оптужнице против оптуженог не може одређивати ни продужавати притвор из тзв. колузионих разлога.¹⁷

Када је истрага завршена, односно подигнута оптужница, како истичу заступници овог мишљења, против окривљеног су већ прикупљени потребни докази и подаци који су на одговарајући начин фиксирани.

По другом схватању притвор се због постојања колузионе опасности може одредити, односно продужити све до доношења првостепене пресуде, јер се не може узети да су сви докази обезбијеђени завршетком истраге, поготову тзв. вербални докази.¹⁸

Грамматичким тумачењем члана 191. ст. 2. стач. 2. ЗКП могли бисмо закључити да притвор одређен само због колузионе опасности може трајати до завршетка истраге. Али само грамматичко тумачење ове тачке не даје нам одговор на постављено питање. Морамо консултовати и друге одредбе ЗКП, првенствено ст. 3. члана 191. у коме је истакнуто да ће се колузиони притвор укинати када се обезбиједе докази због којих је био одређен, као и члан 265. гдје се у првом ставу каже да о одређивању притвора након подизања оптужнице одлучује вијеће из члана 23. ст. 6, а не говори се из којих разлога вијеће у тој фази може одредити притвор, за разлику од члана 353. ст. 2. гдје се каже „да ће вијеће кад изрекне пресуду на мању казну затвора од пет година одредити притвор под условима из члана 191. ст. 2. тач. 1, 3. и 4. ЗКП. Дакле, након изрицања првостепене пресуде не може се притвор одредити ни продужити због колузионе опасности. Међутим, тиме нисмо одговорили на питање да ли се притвор може одредити по завршетку истраге до изрицања првостепене пресуде по основу колузионе опасности. Зато ћемо се морати позвати и на члан 157. ЗКП (сврха истраге), гдје се каже да се истрага спроводи ради тога да се „прикупе подаци и докази који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак, докази за које постоји опасност да се неће поновити на главном претресу или би њихово извођење било скопчано са тешкоћама”.

Позивамо се на овај члан да бисмо одговорили на питање да ли се завршетком истраге обезбјеђују докази. Мишљења смо да се завршетком истраге не обезбјеђују сви докази и да сврха истраге, онако како је законодавац замислио и није да се обезбиједе сви докази, него само они поменути у члану 157. ЗКП иако у пракси често бива да је главни претрес скоро реприза истраге.

Да закључимо, да дијелимо мишљење оних по којима се притвор због колузионе опасности може одредити, односно продужити све до

¹⁷ Видјети одлуку Врховног суда Југославије К. Ж. 28/70 од 16. 11. 1970. и Врховног суда СР Хрватске, К. ж. II—336/82 од 17. 11. 1982, *Преглед судске праксе* бр. 23, 1984, стр. 188.

¹⁸ Др Т. Василевић: *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Савремена администрација, Београд 1981, стр. 385; др Б. Петрић: *Op. cit.*, стр. 467.

доношења првостепене пресуде, с тим да у фази поступка по окончању истраге треба бити опрезан и обазрив у примјени овог притворског разлога. Не бисмо се могли сложити ни са мишљењима¹⁹ која су додуше ријетка у литератури, да би притвор одређен због колузионе опасности могао трајати чак до правноснажности пресуде због чињенице што окривљени, свједоци и други учесници мијењају исказе и након првостепене пресуде, због саме чињенице што је то у супротности са законом.

¹⁹ Душан Кнежевић: *Дискусија на савјетовању Савеза удружења за кривично право и криминологију Југославије*, Блед, 1978, ЈРКК, бр.4, 1978, стр. 110.

Ласло Дубајић
адвокат у Новом Саду

ПРОКУРА У ЗАКОНУ О ПРЕДУЗЕЋИМА — Недоречености и дилеме —

Према важећим одредбама Закона о предузећима, заступник предузећа може у оквиру својих овлашћења давати другом лицу писмено пуномоћје за закључивање одређених врста уговора и предузимање одређених правних радњи, с тим да је статутом или одлуком органа управљања предузећа условљена оваква могућност давањем претходне сагласности одговарајућег органа. Оваквим одређењем већ на први поглед остаје нејасно имају ли оваква овлашћења заступника — „да овлашћује друга лица...” само генерални директори и председници пословодних одбора, или се она односе и на друга лица, друге заступнике.

Ипак, из одредби Закона о облигационим односима, те осталих одредби Закона о предузећима, може се закључити да Предузеће може дати пет различитих врста пуномоћја: 1) општу — генералну пуномоћ, 2) посебну — специјалну пуномоћ, 3) пословну пуномоћ, 4) пуномоћ трговачком путнику и 5) пуномоћ прокуристи.

Ово последње, — пуномоћје дато прокуристи, свакако је посебно занимљиво као могућност преношења овлашћења заступника предузећа на друга лица, нарочито у погледу разликовања прокуре од осталих врста овлашћења за заступање. Прокура је врста најшире трговачке пуномоћи и њен је обим шири од обима генералне пуномоћи. Осим овлашћења за закључивање уговора, прокура садржи овлашћење за потписивање фирме и предузимање свих других радњи из области пословања предузећа. Једино ограничење се односи на закључење уговора о отуђењу непокретности, што прокуриста не може да учини. Све ово, на жалост, није уређено одговарајућим прописима: Закон о предузећима, као и остали пратећи прописи не садрже дефинисање овог значајног института, као ни могуће појавне облике.

Према ранијим прописима (члан 196. став 2. Основног закона о предузећима из 1965. г.) прокура се могла дати само у писменом облику, а прокуру су могла конституисати предузећа која су у свом саставу имала фабрике и здружена предузећа (члан 191) с тим да је статутом предузећа прокура предвиђена као могућност. Закон о конституисању и упису у судски регистар из 1973. г. предвиђа прокуру у радним организацијама у чијем саставу постоје основне организације удруженог рада, такође уз услов да је то предвиђено статутом. Оба закона предвиђала су и обим овлашћења прокурите: било је дозвољено практично све што се односило на пословање и делатност предузећа, осим отуђења некретнине. У погледу ограничења прокуре према трећим лицима, ранији пропис, из 1965. не предвиђа такву могућност, док онај из 1973. дозвољава такво ограничење (чл. 196, чл. 85. ст. 1. и чл. 88). Оба закона садржала су одредбе о опозивости и непреносивости прокуре.

Преласком са договорне на тржишну економију, прокура се враћа у југословенско законодавство доношењем Закона о предузећима, као резултат промена у тржишним односима и потребе за ефикаснијим обављањем привредне делатности на тржишту. Ипак, одговарајуће одредбе Закона чине се сувише штурим и недореченим у односу на примену и важност прокуре у срединама са развијеним тржишним условима пословања.

Закон о предузећима је, стиче се утисак, тек увео прокуру у правни живот поново, међутим, недовољно дефинисану и свакако недоречену за било какву озбиљнију примену у пракси. У Југославији прокуру може установити свако предузеће осим уговорних и приватних предузећа, радњи, задруга и предузећа мале привреде. Сасвим је нејасно који су разлози утицали да законодавац искључи ове организације, обзиром да је чланом 117. став 1. законодавац дозволио у друштвима са неограниченом солидарном одговорношћу могућност да пословима управља и прокурита. Када се зна да се као приватна предузећа могу оснивати деоничарска друштва, друштва са ограниченом, и друштва са неограниченом одговорношћу, јасно је да се ради о контрадикцији у самом Закону. Обзиром на садржину и начин пословања друштава са неограниченом одговорношћу, прокура би у таквим организацијама нарочито дошла до изражаја и оправдала своје постојање. Стога је тешко објаснити разлоге и наћи оправдање законодавца зашто је учињено ограничење у односу на приватна предузећа, а нарочито у односу на организационе облике са неограниченом одговорношћу.

Прокуру може дати директор предузећа, уз сагласност радничког савета. Ова сагласност је услов пуноважности прокуре и услов њеног уписа у судски регистар. Нема ограничења у погледу лица којима се може дати прокура, али је за очекивати да би то били радници са посебним овлашћењима и одговорностима, иако има и супротних мишљења. Закон не даје никаква одређења ни у погледу преносивости прокуре. И овде је највероватније, намера законодавца рестриктивна — у правцу непреносивости прокуре, обзиром да је даје директор уз сагласност радничког савета.

Посебно је значајно питање компетенције и обима овлашћења прокуристе. Закон не говори о овом питању, па ствара правну празнину у најосетљивијем делу суштине овог института. Може ли прокуриста обављати послове и правне радње без лимита, док су у функцији обављања послова за предузеће, или су његова овлашћења ограничена па не може да отуђи и оптерети непокретност, мења и брише фирму, преноси прокуру и ради на престанку предузећа, — питање је које би ваљало решити *de lege ferenda*, што хитније. При том постоји и могућност коришћења решења компаративног права.

Полазећи од правне природе прокуре и њене садржине као привредне фикције, јасно је да она не би требало да буде ограничена ни садржајно ни временски, нити везана за посебан услов. Изузетак би могла бити једино скупна прокура, код активних радњи заступања. Међутим, свако ограничавање овлашћења прокуристе према трећим лицима је непотребно. Довело би до одговорности прокуристе према властодавцу због прекорачења, а нанело штету трећим лицима која су савесна — поуздала су се у упис прокуре у судски регистар и функцију прокуристе.

Појединачна прокура може се дати једном или већем броју лица појединачно. Свако ово лице има овлашћења која по закону садржи прокура. То значи да уколико се прокура да већем броју лица, свако од њих самостално, без сагласности осталих, обавља послове прокуристе. Појединачна прокура може да прерасте и у скупну, коју чини већи број појединачних прокура. Скупна прокура се може дати двома или већем броју лица заједно. Стога је њено правно дејство условљено сагласношћу изјаве воља дате истовремено од свих прокуриста скупне прокуре. Оваква изјава се може дати и раније, као сагласност, или касније, као одобрење. Наравно, ограничење у погледу изјаве постоји само у случајевима активног заступања, приликом давања изјава воље трећим лицима. Код пасивног заступања изјаве трећих лица дате једном од скупних прокуриста делују као да су дате свима.

Престанак прокуре такође није регулисан одредбама Закона о предузећима, па је најприродније да се за њен престанак примене одредбе Закона о облигационим односима које се односе на престанак пуномоћја. Осим уобичајених начина престанка, значајно је напоменути да одређивањем привремених мера или наступањем стечаја престају овлашћења заступника и пуномоћника стечајног дужника. Стечајног дужника заступа стечајни управник који своје овлашћење црпи из судске одлуке, а не из самоуправног акта, пошто самоуправна акта престају да буду меродавна за одређивање лица овлашћених за заступање.

Међутим, све док се упише у судски регистар, престанак прокуре делује само интерно, јер је за савесна трећа лица меродавно стање у судском регистру.

За сам упис прокуре у судски регистар није одређен рок, док је за њен престанак одређен рок од три дана. Овај рок нема конститутиван

– делимично сужавање казnenих оквира код извесног броја кривичних дела (због познате критике о широким распонима казни код неких кривичних дела, што може бити у колизији са уставним и законским начелом о одређености казне);

– предвиђање нижих посебних минимума и (или) максимума казни код мањег броја кривичних дела или појединих њихових облика;

– сужавање могућности примене смртне казне, пре свега код дела из гл. XV Кривичног закона, а у циљу коректнијег односа према одредби чл. 175 стр. 2 Устава СФРЈ и приклањања тренду благе дерепресијализације политичких кривичних дела;

– предвиђање казне затвора од 20 година само као алтернативне уз смртну казну;

– искључивање из посебног дела Кривичног закона СФРЈ казне конфискације имовине;

– нова конструкција новчане казне, која би се убудуће везивала за просек личног дохотка, а не за непосредно фиксиране новчане износе;

– искључивање односно трансформисање свих квалификованих кривичних дела по основу особито тешког случаја и фиксираних новчаних износа (прво због неодређености појма особито тешког случаја, а друго због другачије концепције новчане казне – уводе се правни стандарди који су дефинисани интерпретативном нормом из чл. 113);

– појашњавају се описи неких кривичних дела новом редакцијом кривичних одредаба, било заменом појмова или другачијом формулацијом одредбе, а у складу са принципом одређености дела у закону;

– сасвим изузетно се и проширују законски оквири неких кривичних дела, било због сужавања неких других законских одредаба са којима су у вези, било због нове редакције одредбе.

5. Како је речено, овде ће се обратити пажња само на неке од предложених измена и допуна Кривичног закона СФРЈ, односно на само нека питања везана за предложену новелу. Свакако да критичка анализа захтева врло прецизан и детаљан рад и осврт на сваку од предложених измена и допуна. У том смислу указујемо само на следеће:

а) Већ је напред изражена резерва у исправност *приступа* на мењању Кривичног закона СФРЈ који је у Нацрту прихваћен, тј. да се новелирање које може да се схвати и као реформа или чак ревизија нашег кривичног законодавства остварује у две фазе у том смислу да се најпре мења посебни, а потом општи део. Да ли је то логично и криминалнополитички оправдано с обзиром на суштинску везу између општег и посебног дела сваког кривичног закона? Овакв приступ је тим чуднији због тога што се најпре иде на значајне измене посебног дела Закона, а да се истовремено полази од става да је неопходно мењати и општи део важећег закона. Такав приступ може да потенцира неуједначеност у кривичном законодавству, с обзиром на непостојање одређених инструктивних и обвезујућих норми, али истовремено да утиче

и као кочнице и ограничавајући фактор и за уношење нових идеја у посебни део самог савезног закона (мора се водити рачуна не само о концепцији општег дела већ и о стању у важећем републичком законодавству, да не би дошло до десинхронизације у целокупном систему посебног дела кривичног законодавства). Није јасно како ће се у таквим условима остварити виши степен кохерентности кривичног законодавства, на чему иначе предлагач инсистира, с обзиром да је већи део материје посебног дела кривичног законодавства у искључивој надлежности република и покрајина.

b) Претходни методолошки проблем је везан и за питање целисходности предлога да се, уз задржавање важећих одредаба општег дела савезног кривичног закона *о особито тешком случају и казни конфискации имовине*, предлаже искључивање *из свих* одредаба посебног дела Кривичног закона СФРЈ казна конфискације имовине и трансформација квалификованих кривичних дела на основу особито тешког случаја у друге облике квалификовања (тежом последицом), где год је то било могуће.

Искључивање особито тешког случаја из посебног дела Кривичног закона СФРЈ предлаже се да би се обезбедила већа прецизност и одређеност законских формулација. Иако сматра да „треба преиспитати читав систем кривичних санкција и њихову систематику па тек затим преиспитати и прописане санкције за поједине групе кривичних дела као и за поједина кривична дела“, предлагач ипак у овој фази не предлаже интервенције у општим нормама које се односе на овај систем, али предлаже да се казна конфискације имовине искључи из посебног дела Кривичног закона СФРЈ, тј. практично је анулира. Инсистира се на изостављању казне конфискације имовине у посебном делу Закона „као сувишне обзиром на постојање мере одузимања имовинске користи“.

Чињеница је, међутим, да у истом закону постоји и низ других неодређених појмова (поред појма особито тежак случај) у општем и посебном његовом делу, па би се по аналогiji могло поставити питање зашто се и у односу на њих не поступа на исти или сличан начин.

У односу на казну конфискације имовине аргумент да се установом одузимања имовинске користи остварује исти криминално-политички циљ који и конфискацијом, па наводно (и) због тога ова казна нема смисла, није уверљив. Овакво образложење за искључење казне конфискације имовине је неосновано и из начелних разлога, јер су у питању две, по својој правној природи различите установе, које имају специфичне разлоге постојања и различиту правну функцију: једна је казна, а друга практично цивилноправна установа у кривичном праву, додуше и са извесним криминалнополитичким (превентивним) значењем. Независно од тога да ли смо или нисмо за казну конфискације имовине, односно независно од тога да ли смо или не за постојећи њен начин уређивања или неки други, неоспорно је да се њено искључење, као казне, из посебног дела кривичног закона (а тиме фактички и из

система савезног кривичног законодавства) мора другачије образложити. Морају се наћи аргументи којима се она доводи у питање као казна.

Овде је, ипак, тренутно интересантније нешто друго. Наиме, *овакво* искључивање две установе из посебног дела Кривичног закона СФРЈ је неоправдано из два разлога: прво, због тога што законодавац (још увек) ове установе познаје као опште установе и стога разложно *рачуна* на њихову употребу у посебном делу Закона, па је неоправдано да се то једноставно пренебрегне на тај начин што ће се оне игнорисати оваквом интервенцијом у Закон, и, друго, што ове установе и даље остају у републичком кривичном законодавству, а нема правног основа да се очекује да ће се у мењању републичких кривичних закона поступити на исти начин (може се лако десити да републички законодавац, управо поштујући „вољу” савезног законодавца, задржи или чак и прошири ове установе у својим законима). Такав предлог измена не само што не гарантује већу кохерентност у кривичном законодавству, већ може директно утицати на појачавање његове некохерентности. Зато, ако се већ намерава, могуће из сасвим оправданих разлога, да се ове две установе искључе из важећег кривичног законодавства, онда је то исправније учинити мењањем општих одредаба које се на њих односе, тј. њиховим елиминисањем као општих појмова из кривичног закона.

с) *Смртна казна* је већ дуже времена посебан предмет интересовања наше стручне и шире јавности. О томе да ли нам је потребна, а ако јесте у којим случајевима, као и о томе да ли је у односу на њу важеће законодавство у целини усклађено са одредбом чл. 175 ст. 2 Устава СФРЈ, постоје различита схватања: од става да је треба укинути и прихватити чисту формалну и фактичку аболицију (код нас у једној републици већ дуже од 30 година постоји фактичка аболиција), па до става да је треба задржати и формално и фактички за релативно широк круг кривичних дела (како политичка тако и општа). У задње време је доста присутан став да, уколико се ова казна већ задржава, треба је предвидети само за узан круг кривичних дела која су извршена у посебним ситуацијама (на пример у време ратног стања или непосредне ратне опасности), или са изразито тешким последицама. Као што је познато, наше законодавство је, чак и у задње време, тј. у време наглашеног аболиционизма, било у тренду *проширивања* (!) могућности примене ове казне (треба имати у виду неке новеле републичког кривичног законодавства). Присутан је, дакле, истовремено и поливалентан и амбивалентан однос према овој казни.

Предлагач измена и допуна Кривичног закона СФРЈ није имао воље или смелости да ову атавистичну и криминалнополитички непродуктивну казну у модерном друштву предложи за укидање или бар драстичније ограничење. То се могло учинити бар у виду алтернативног предлога. За такав потез је у садашњим нашим приликама имао доста простора (ставови дела јавног мњења, све присутнији аболиционистички покрети, аболиционистичка оријентација неких нових уставних измена или њихових пројекција, аболиционистичка оријентација

неких политичких докумената и нових странака односно алтернативних покрета, стална упозорења о могућој политичкој злоупотреби ове казне итд.). Додуше, предлаже се извесно сужавање простора њеног дејства, али то и није неки особит резултат с обзиром на велик број инкриминаторних облика (преко 50) за које је она предвиђена и с обзиром на њену присутност у (нарочито неким) републичким кривичним законима по чијим одредбама се она у пракси углавном и примењује (о томе постоје егзактни статистички подаци). Сем тога, пошто предложена новела не предвиђа интервенције у општим нормама Кривичног закона СФРЈ овим прелозима се не отвара могућност *принципијелног односа* према овој казни. Но, и предложена ограничења њене правне могућности евентуално су увод у одлучији курс ка аболицији. Заправо, овакав курс би морао бити одређен самим уставом. Да ли ће до тога дефинитивно доћи тешко је прогнозировать, јер су на сцени две опције – аболиционистичка, која неоспорно има будућност, и ретенционистичка, у различитим својим варијантама.

У образложењу Предлога истиче се да је „*преиспитано* да ли је смртна казна у Кривичном закону СФРЈ у свим случајевима у складу са одредбама чл. 175 Устава СФРЈ. С тим у вези, у закону чије се доношење предлаже смртна казна се везује *једино* за случајеве када је учинилац приликом извршења неког тешког кривичног дела умишљајно лишио живота једно или више лица. При томе није се дирало у кривична дела која се могу извршити једино за време рата и непосредне ратне опасности”. Међутим, ако се анализира чл. 25 ст. 2 предложеног Нацрта Закона приметитиће се да претходни став *није* доследно поштован. У њему се изричито предвиђа могућност изрицања смртне казне (на основу чл. 139 Кривичног закона СФРЈ, а за кривична дела из чл. 114, 116, 120, 121, 124 до 127, дакле за широк круг дела), не само ако је учинилац са умишљајем лишио живота једно или више лица, већ и ако је „извршио *тешка насиља* према већем броју лица”. Или, у чл. 64 Нацрта, став 4, предвиђа се могућност изрицања смртне казне, не само у случају да војно лице при извршењу дела из ст. 1 и 2 чл. 203 Кривичног закона СФРЈ са умишљајем лиши живота друго лице, већ и уколико при извршењу дела из ст. 1 и 2 чл. 203 „*употреби оружје*”.

У целини, дакле, и након ових предлога за измене савезног кривичног закона наше кривично законодавство и даље би остало у реду ретких европских кривичних законодавстава са изразитом ретенционистичком оријентацијом у односу на смртну казну.

д) Задњих година код нас се, различитим поведима и у различитим правцима, највише расправљало о кривичним делима из *гл. XV Кривичног закона СФРЈ*, а међу њима посебно о одредбама чл. 114 (контрареволуционарно угрожавање друштвеног уређења) и чл. 133 (непријатељска пропаганда). У тим расправама све више је наглашавана потреба да се кривична дела против основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбедности земље темељито реформишу и прилагоде потребама савременог друштва и савремене правне, демок-

ратске и на концепту људских права засноване државе. Истицано је да су ова кривична дела, по својој природи иначе политичка кривична дела, изразито идеологизирана и са јако наглашеном репресивном компонентом. Ове критике су се посебно тичале дела из чл. 114 и чл. 133 Закона, која су иначе међусобно суштински повезана.

Због тога није случајно што је један од основних повода предлагања новеле Кривичног закона СФРЈ био везан управо за проблематику ових кривичних дела, па је у том смислу гл. XV Кривичног закона СФРЈ и најтемељитије претресана у процесу израде Нацрта.

Нацрт настоји да буде на трагу адекватне кривичноправне заштите државе у савременим условима. При томе, по мишљењу предлагача, треба „поштовати правнодржавна начела која у цивилизованом свету важе за сферу државне казнене принуде, тј. бити ефикасан, уз поштовање демократских начела која гарантују права и слободе човека и правну сигурност свима”. Та су начела: прецизно одређивање законског описа дела, поштовање слободе мишљења, право на демократско изражавање критичких ставова, право човека на зону слободног деловања, његову аутономију, право на везе и контакте у земљи и свету, одређивање степена репресије према стадијуму извршења кривичног дела (припремање, покушај, довршено кривично дело). Предлагач сматра да овим нормама има смисла учинити кажњивим „по правилу насилна, противправна и друга недозвољена (?) угрожавања демократски конституисаног уставног уређења, као и угрожавање безбедности земље у унутрашњим и спољним релацијама. При томе требало би поштовати две поставке: прво, у креирању инкриминација треба дати предност општој делинквенцији, тј. не стварати без преке потребе политичка кривична дела и политичке делинквенте; друго, прихватљива је она политика пенализације *припремних радњи*, која иде за тим да се кажњавање што више ограничи, да се сама припремна фаза *прецизно опише* и да се она, као први степен у криминалној прогресији, лакше кажњава од фазе извршења кривичног дела”.

У предњем смислу Нацртом се настоји извршити ревизија основних кривичних дела у гл. XV (чл. 114–117). Брише се чл. 131 (учествовање у непријатељској делатности) у циљу обезбеђења шире зоне слободног деловања грађанина, а због тога што важећа инкриминација „почива на безначајној радњи припремног карактера, тако да суштину кривичног дела одређује само један субјективни елеменат, што није прихватљиво у данашњем кривичном праву”. Везују се кажњиве припремне радње у чл. 138 за чл. 18 ст. 3 Кривичног закона СФРЈ у једну скупину инкриминација за шири круг кривичних дела, многи законски описи настоје се прецизније одредити и сужавају се неке досадашње инкриминације (нарочито чл. 122, чл. 123, чл. 124). Елеменат *побуде* замењује се појмом *намере*, која је описана на нов начин, а знатно је сужен круг лица за која се везује кривично дело из чл. 122 и 123. Из чл. 124 (оружана побуна) искључују се припремне радње, а сама побуна се везује искључиво за угрожавање уставом утврђеног државног и друш-

твеног уређења или безбедности земље. У истом правцу се на више места предлаже смањивање досадашњих тешких казни, „имајући у виду да важеће казне нису примерене данашњим проценама друштвене опасности односних кривичних дела” (на пример дела по-чл. 123, 125, 128 ст. 3, 129, 132, 133, 136 и 138). Уводе се и неки посебни основи ослобођења од казне (чл. 136 – полазећи „са људских и хуманих позиција” предвиђа се могућност блажег кажњавања и ослобађања од казне учиниоца дела удруживања ради непријатељске делатности који открије удружење или на други начин спречи извршење кривичног дела). Искључује се кажњивост за неке категорије сродника „што је једна разумљива одредба са људских и хуманих позиција” (чл. 137 – за пружање помоћи учиниоцу после извршеног кривичног дела из чл. 114 до 136 и чл. 138 и 139, аналогно одредбама за одговарајућа кривична дела у републичком кривичном законодавству).

С обзиром да су дела из чл. 114 и чл. 133 Кривичног закона СФРЈ била под снажнијим ударом критике него остала, као и да се ради о делима која су и у судској пракси била присутнија у односу на остала из ове главе Закона, потребно је примарно обратити пажњу на предлог измена законских одредаба које се на њих односе.

Предлаже се не само другачија редакција и садржај већ и адекватнији *назив* кривичног дела из чл. 114 (контрареволуционарно угрожавање друштвеног уређења) – *напад на уставно уређење* (питање је да ли из истих разлога и у сличном смислу треба мењати и назив целе гл. XV). Тиме се хоће да истакне нова оријентација у одређивању бића овог кривичног дела, али, с обзиром на место овог дела у групи кривичних дела из гл. XV, и у односу на друга кривична дела. У настојању да се оно уреди на нов начин и у складу са принципима од којих се у изради Нацрта полази, предлаже се краћи, наизглед једноставнији и компаративном кривичном праву примеренији опис овог кривичног дела. Настоји се да се из њега искључе припремне радње (које се пребацују у чл. 138), дело се везује за намеру промене уставом утврђеног државног и друштвеног уређења СФРЈ (ова специјална намера се иначе предлаже као окосница већег броја кривичних дела из ове главе и њоме се, поред осталог, замењује и идеологизирани појам „непријатељске побуде”), као радња предузимања (непосредно управљене на остварење намере), а заштитни објект је одређен једноставније и правно коректније.

Предлагач сматра да је оваквом редакцијом дело из чл. 114 прецизније одређено. Настојало се да се ова одредба, као и неке друге (нарочито избацивањем појма „непријатељске побуде” и његово замењивање појмом поменуте специјалне намере), дезидеологизује колико је то уопште могуће код оваквог (оваких) кривичног дела. Занимљиво је да се предвиђа строжа казна од досадашње (посебан минимум 5 година затвора уместо досадашње 1 године), што се образлаже искључивањем припремних радњи из ове инкриминације, тако да би она по замисли предлагача обухватала *само покушај и довршено* кривично

дело (што се изричито предвиђа у новом ст. 2 чл. 114: „радња извршења из става 1. овог члана обухвата покушај и свршено дело”).

Ако се пажљивије размотри овај предлог приметитиће се да нова верзија кривичног дела напада на уставно уређење није тако једноставна и да би се поводом ње могла отворити нека питања. И предложена измена чл. 114 је врло растељива одредба (тзв. каучук параграф) и још увек наглашено идеологизирана, пре свега због саме своје растељивости и уставноправних појмова који су по себи подложнији идеологизацији као правни појмови. Та идеологизација је донекле разумљива и нужна, али када се одређени уставни појмови и норме (који на неки начин попуњавају бланкетно биће оваког кривичног дела) операционализују у кривичноправној норми то нужно утиче на ширину криминалне зоне која је њоме одређена. Она је онда нужно „препуштена” уставноправним садржајима и њиховом могућем тумачењу. Зато неминовно судбина оваквих одредаба битно зависи од природе уставноправног система који се њима штити. Због такве везе оваква кривичноправна норма мора бити „затворенија”, тим пре што се ради о „општем” политичком кривичном делу и, с обзиром на предвиђену казну, врло тешком делу.

Предложена измена чл. 114 предвиђа могућност да се напад на уставно уређење као кривично дело оствари *не само силом* (насилним актом), односно намераваном силом, већ и сваким „другим противуставним путем”. Другим речима, могућан је и *ненасилан деликт* из чл. 114, односно и неки облик намере ненасилног напада на уставно уређење (предузимање неке радње са намером ненасилног напада на систем, каквих радњи у политичкој активности итекако може бити). На неодређеност предложене инкриминације односно њену ширину утиче и појам „противуставно” с обзиром да је тај појам толико широк да се лако може тумачити у смислу *сваког противправног* акта који је, са одређеном намером, усмерен на промену уставом утврђеног државног и друштвеног уређења. Шта све може бити противправно („противуставно”) у овом смислу крајње је неодређено. У условима развоја плуралистичког друштва оваква казнена одредба може бити врло ограничавајући чинилац у политичком мишљењу и поступању. Она може бити кочница плурализације политичких процеса, па тиме и демократизације политичког живота убудуће. Зато би било примереније, са становишта потреба нашег савременог друштва, да се, у условима демократизације друштва, предвиди као начин извршења радње овог кривичног дела или као садржај одређене намере *једино* понашање које подразумева *насилне* радње којима је циљ промена уставом утврђеног државног и друштвеног уређења. То је једна посебна, квалификована намера, која сама за себе (иначе би била деликт мишљења) није довољна за постојање овог кривичног дела, већ је потребно да се предузме и одговарајућа радња којом се хоће да оствари ова квалификована намера и зато мора бити „*непосредно управљена* на остварење ове намере”. Примереније је да таква радња може бити радња овог

кривичног дела *тек* ако иде *само* на *насилну* а не *и сваку другу* противуставну (противправну) промену уставом утврђеног државног и друштвеног уређења, како се то предлаже.

Радња је, дакле, управо с обзиром на интенције предлагача које су дате у образложењу, широко одређена, јер подразумева, с једне стране, *сваку* радњу која је непосредно управљена на остварење или покушај остварења намере противуставне промене уставом утврђеног државног и друштвеног уређења СФРЈ, да се свргну највиши органи власти и представници тих органа и без обзира да ли је таква радња повезана са намером насилног или другог противуставног (тј. и ненасилног) настојања да се промени уређење.

Иако се, по предложеној изричитој одредби ст. 2 чл. 114, може радити *само* о покушају дела или свршеном делу, очигледно је ипак да је радња у ст. 1 тако широко одређена да ју је врло тешко разликовати од *припремне* радње. Зато овај начин инкриминисања више подсећа на криминализацију *свих* понашања (тј. и припремних и покушаних) која су непосредно управљена на остваривање у закону дефинисане намере. Очигледно је и то да, у оваквој конструкцији дела, није тешко претпоставити могућност његовог широког тумачења, утолико пре што ни неке битније формалне разлике између овако одређене радње („*непосредно управљене на*“) и дефиниције припремања по чл. 18 ст. 3 Кривичног закона СФРЈ („којима се остварују услови за *непосредно извршење* кривичног дела“) доиста нема. Због тога се овде пре ради о предлогу деликта са (врло широко одређеном) тзв. самосталном припремном радњом (која сама за себе представља довршено кривично дело) и покушајем као обликом извршења (па отуд код њега покушај у формалном смислу и није могућ). Он је довршен самим предузимањем („предузимањем радње *непосредно управљене на*“). Ради се примарно о деликту угрожавања, а не деликту повреде, управо зато што би повреда као довршење дела значила губљење идентитета субјекта који налаже сопствену заштиту (тј. идентитета државе).

Због реченог овај предлог само привидно сужава могућности широког тумачења и примене репресије, само привидно гарантује чврсту, одређену и „затворену“ норму. Напротив, она је изразито еластична и „отворена“. С обзиром на суштинске разлике између садашњег и предложеног чл. 114 ипак нема, или нема у мери колико то на први поглед изгледа, није (поред осталог) основано предвиђати ни виши минимум казне за ово дело од досадашњег, тј. 5 уместо садашњег 1 година.

Кривично дело *непријатељске пропаганде* (чл. 133 Кривичног закона СФРЈ) изазива дужевремено расправе у различитим круговима и на различитим нивоима мишљења, па и емоције, неспоразуме и неразумевања природе овог дела и његовог криминалнополитичког смисла. У низу расправа о судбини одредбе чл. 133 присутна су три основна става: 1. да ову одредбу уопште не треба мењати и да се извесне критике које се упућују на њено функционисање пре могу упутити на

њено погрешно тумачење и примену, а не примарно одређеним намерама законодавца; 2. да је треба реформисати пре свега у том правцу да се из ње избаци друга варијанта основног облика овог дела из ст. 1 чл. 133 („злонамерно и неистинито приказивање друштвено-политичких прилика у земљи“) с обзиром да је, пре свега, она изазивала неспоразуме и различита тумачења у судској пракси, па и отварала могућности злоупотреба у том смислу да се тумачи не као вербални деликт у ужем смислу већ као деликт мишљења, и 3. да ово дело у целини треба избацити из нашег кривичног законодавства, јер битно ограничава основно право и слободу грађанина на мишљење, став, јавно деловање, изражавање и сл. (никаквог смисла нема голо право на мишљење ако не постоји право на његово изражавање).

Нацрт измена и допуна Кривичног закона СФРЈ предлаже интервенције у чл. 133 у различитим правцима. Пре свега, мења се назив дела – *позивање или подстицање на насилну примену уставног уређења*, којим се адекватније изражава нова садржина ових одредаба и истовремено указује на битну везу између овог кривичног дела и дела из чл. 114. Најзначајнији је предлог да се изостави други модалитет основног облика дела – „злонамерно и неистинито приказивање друштвено-политичких прилика у земљи“. Ова одредба „је патила од неодређености и носила са собом опасност за слободно изражавање мишљења, као једно од основних права човека“. Друга битна измена у бићу овог дела била би у уношењу специјалне *намере* одређене на начин како се предлаже и за чл. 114. Треба обратити пажњу на предлог допуне чл. 133 новим обликом овог кривичног дела (ст. 2), које би се, у истој намери као и ст. 1 чл. 133 (а аналогно чл. 114), састојало у позивању или подстицању на *отпор према закону или одлуци заснованој на закону који су од већег значаја за безбедност и одбрану земље*. Предлаже се да се у садашњем ст. 3 чл. 133 изостави упућивање или пребацивање агитатора на територију СФРЈ „обзиром да таква инкриминација делује анахроно, имајући у виду отвореност граница наше земље“. Но, и поред оваквог образложења за искључење овог облика дела (повезаног са иностранством) и даље се задржавају као посебни *и то најтежи* (1-10 год. затвора) облици дела, *такође повезани са иностранством*: чињење дела из ст. 1 и 2 „уз материјалну или другу помоћ из иностранства“ и упућивање или пребацивање на територију СФРЈ пропагандног материјала (дакако из иностранства) ради вршења дела из ст. 1 и 2. Дакле, у једном случају је веза са иностранством основ за *декриминализацију*, а у другим случајевима *квалификаторна околност*. Такође, упућивање или пребацивање агитатора на територију СФРЈ ради вршења дела из ст. 1 *не треба* да буде инкриминисано, а упућивање или пребацивање на територију СФРЈ пропагандног материјала за вршење дела из ст. 1 и 2 *треба* да остане посебан (додуше нешто лакши) облик овог дела. Такође се предлаже да изграђивање или умножавање пропагандног материјала, а у намери растурања, буде најлакши облик овог кривичног дела *једино* уколико је по свом садржају такав да позива или подстиче на *насилну* (дакле не и другу противуставну, као у осталим облицима овог кривичног дела аналогно чл. 114) промену уставног уређења.

Не би требало да буде спорно да кривично дело непријатељске пропаганде, односно позивање или подстицање на насилну промену уставног уређења, ако се већ налазе криминалнополитички разлози за његово задржавање у кривичном законодавству, као превасходно вербални политички деликт, треба тако поставити да му се јасно одреде димензије и функција у Гл. XV Кривичног закона СФРЈ. У том смислу овај предлог нешто значи, јер настоји, прво, да га веже за субјективни критеријум политичког деликта – „*намера угрожавања уставом утврђеног државног и друштвеног уређења или безбедности СФРЈ*” и, друго, да га веже за основно односно опште кривично дело из чл. 114. Такво његово повезивање, међутим, значи и то да ово кривично дело *прати судбину недостатака* одредбе која се односи на кривично дело за које је дело из чл. 133 везано, тј. чл. 114.

Сем тога, у предложеној новој редакцији чл. 133 говори се о „*намери угрожавања*” итд. што указује не само на то да је дело из чл. 114 у основи деликт угрожавања, већ очигледно индицира и нешто друго што је много битније. Таквом одредбом се *шири* дејство чл. 133 и ван граница појмова одређених чл. 114, чини је још еластичнијом јер је непосредно повезује не само са чл. 114, већ и са одредбама *свих* оних кривичних дела из гл. XV Кривичног закона СФРЈ у чијем новопредложеном опису се предвиђа *намера угрожавања*: убиство представника највиших државних органа (чл. 122 – убиство из непријатељских побуда према СФРЈ), насиље према представнику највишег органа (чл. 123 – насиље из непријатељских побуда према СФРЈ), диверзија (чл. 126 – уништење важних објеката привреде), саботажа (чл. 127). Тиме се очигледно хоће, као уосталом и самом позицијом одредбе чл. 133 у структури гл. XV, да се кривично дело из овог члана везује не само за чл. 114 већ и све остале одредбе ове главе (кривична дела) које садрже „*намеру угрожавања*”. Оваквим предлогом се дело из чл. 133 још више шири чак и у односу на садашњи његов садржај! Зато нам се чини да би било добро да се и позиција, а делимично и важећи и предложени садржај дела из чл. 133 мењају: у позиционом смислу да следи чл. 114, а у садржинском да одговара његовој формулацији. Ако би се то учинило добили бисмо много чистију ситуацију са кривичним делом из чл. 133, па и са чл. 114.

Наиме, кривично дело непријатељске пропаганде односно позивање или подстицање на насилну промену уставног уређења има смисла уводити у циљу појачавања кривичноправне заштите државе и уставног поретка, ако се полази од тога да због изузетног значаја који се придаје овим заштитним објектима није довољна ни тако широка одредба какво је рецимо дело из чл. 114 и одговарајуће норме о саучесништву (подстрекавању, организовању). Жели се инкриминисати и агитационо-пропагандна активност којој је смисао рушење система легализоване власти. Тај облик активности је одређен појмовима „*позивање*” и „*подстицање*”, тј. појмовима који се не могу обухватити појмом подстрекавање. Стављање ова два појма у исти ранг

кажњивости чини се такође неоправданим, јер подстицање представља интензивнији облик ангажовања. Појам „позив” је шири, кривичноправно неодређенији и некако удаљенији од самог дела на које се позива, па би било оправдано да се избаци из редакције чл. 133, тј. да се задржи само „подстицање” као радња извршења овог кривичног дела. Уколико се евентуално сматра да између ових појмова и нема неке битније разлике онда је утолико оправданија оваква интервенција и у важећу и у предложену одредбу чл. 133.

Дакле, чл. 133 треба јаче интегрисати са чл. 114, проверити потребу за неким његовим предложеним облицима, радњу свести само на подстицање на *насилну* промену уставом утврђеног државног и друштвеног уређења, а вероватно би било добро преиспитати не само непримерене распоне казне, већ и предложене посебне минимуме и максимуме. Ако се већ из општих принципијелних разлога за помагање у сваком делу може блаже казнити, тим је оправданије испитати још једном казнене оквири код кривичног дела које је по својој природи један лабилнији облик везе и ангажовања (пропагирање, агитација) него што је учествовање у конкретном (у оба случаја туђем) делу.

Посебну пак пажњу треба обратити на предложени нови облик дела у чл. 133 – *позивање и подстицање на отпор према закону или одлуци*. Треба бити опрезан, не само због тога што је реч о широкој и неодређеној формулацији („већи значај”, на пример), већ и због тога што оваква одредба *излази* из концепта непријатељске пропаганде односно новог концепта позивања или подстицања на насилну промену уставног уређења. Оваква одредба се не може повезати са чл. 114, па тиме није логично да уђе у биће дела из чл. 133, а може се поставити и питање да ли нам је уопште потребна с обзиром на још увек велик број отворених норми које се доносе и на политичка и на војна кривична дела. Онокако како је предложено приметно је да није ниукаквој функционалној вези са ст. 1 чл. 133 (што би било нужно будући да се појављује као посебна квалификација овог дела), посебно у том смислу што се код овог облика *не тражи*, у ст. 1 чл. 133 специјално одређена намера, која мора бити једна од правних платформи у постављању *свих* облика дела из овог члана.

У низу других предлога за измене гл. XV Кривичног закона СФРЈ потребно је само указати и на предлог измене дела из *чл. 128 (шпијунажа)*. Већина предлога у вези овог кривичног дела „су на линији прецизнијег описивања кривичног дела и реалнијег одређивања његове садржине”. У овом правцу посебно је важан предлог одредбе којом се одређује *појам тајне*, уместо досадашњег појма „поверљив податак”, који је сасвим неодређен.

На истој линији је и предлог за измене и допуне *чл. 129 (одавање државне тајне)*, јер се и овде нуди одговарајући појам државне тајне у смислу овог члана (дело се везује за формални појам тајне).

Нуде се и нека боља решења за *чл. 134* (изазивање националне, расне и верске мржње, раздора или нетрпељивости). Спајају се садашњи

ст. 1 и 2, а због неких актуелних појавних облика овог дела предлаже се нови квалификован његов облик (дело учињено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или верских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика или гробова). Евентуално прихватање овог предлога могло би утицати на мењање или укидање неких у новије време донетих новела републичког кривичног законодавства.

е) И кривично дело *повреде угледа СФРЈ* (чл. 157) је предмет дужевремених расправа и различитих схватања потребе његове криминалне зоне. Предлог измена и допуна савезног кривичног закона иде ка сужавању домета ове одредбе и прецизирању предмета заштите. То се постиже и одређивањем начина извршења овог дела („јавно или на начин доступан јавности“), као и специјалним основима искључења кажњивости (ст. 3 чл. 157). Предложеним променама опис овог дела доводи се у реалније и разумније облике и начине заштите угледа државе (њених заставе, грба, химне). Важећа концепција неодређене и широке заштите била је израз једног поимања државе као бирократизоване и олигархизоване институције. Разуме се, остаје и даље отворено питање да ли има смисла неке или и све облике овог дела декриминализовати (евентуална замена прекршајном одговорношћу и општим нормама кривичног права, када је у питању заштита појединих субјеката). Такође је питање, није ли круг субјеката заштићених овом нормом потребно још више сужавати.

ф) Скрећемо пажњу и на предлоге битнијих измена чл. 167, чл. 169, чл. 172, чл. 174 и чл. 186 Кривичног закона СФРЈ, као и на предлог да се брише чл. 177 (пљачка у служби) пошто се оцењује да је конструкција кривичног дела *пљачке* неодржива, што може да има значење и за измене у републичком законодавству. Познато је да кривично дело пљачке задаје низ тешкоћа судској пракси па се предлаже њена „разградња“, предвиђањем квалификованих дела код оних за која се пљачка везује (како је иначе учињено у Кривичном закону СР Словеније још 1977. г.).

Код кривичног дела трговина златним новцем, страном валутом и девизама предлаже се, из више разлога, декриминализација основног облика дела, јер се сматра да је у новим условима за њега довољна прекршајна санкција. Као основни облик дела треба да остане *бављење* трговином у већем обиму у чл. 167 наведеним предметима.

За дело фалсификовања знакова за вредност (чл. 169) предлажу се измене с циљем да се знакови за вредност (марке и др.) у погледу заштите ставе у подређенији положај у односу на *хартије од вредности*, будући да у новим привредним односима хартије од вредности добијају већи значај.

Предлажу се, како се оправдано и очекивало, и измене у кривичном делу издавање чека без покрића (чл. 172), у смислу декриминализације најлакших облика овог дела (који се преносе у прекршајно право), односно утврђује се разумнији и примеренији ниво друштвене

опасности од ког треба кривичноправно интервенисати (тек од момента издавања чека без покрића којим се себи или другом прибавља *већа* противправна имовинска корист).

Познато је да кривично дело злоупотребе службеног овлашћења из чл. 174 Кривичног закона СФРЈ и одговарајућих одредаба републичких кривичних закона, задаје значајне проблеме судској пракси. Ова се невоља жели отклонити предлогом за измену одредбе чл. 174 у том смислу што се захтева да је у основном облику дела већ *прибављена* каква корист, *нанета* штета другом или теже *повређено* право другог (у том смислу су предложени и квалификовани облици дела).

И коначно, значајан је предлог да се, у складу са Међународним пактом о грађанским и политичким правима, прошири заштита у чл. 186 (повреда равноправности грађана) у односу на она права која се повређују на основу разлике у погледу *политичког или другог убеђења*, као и на права која су предвиђена ратификованим међународним уговором.

Све ове бројне предложене измене и допуне Кривичног закона СФРЈ указују на настојање предлагача да, у овој фази новелирања нашег кривичног законодавства, отвори простор за релативно либералнији савезни кривични закон, да га делимично осавремени и учини флексибилнијим у савременим условима, да га делимично дерепресализује, а нека његова решења која непотребно оптерећују праксу искључи. Свакако да ће друга фаза новелирања Закона свему томе моћи више допринети, не само зато што ће се односити (и) на опште установе кривичног права, већ што ће новелирање општих усанова отворити шири простор ка реформи целокупног југословенског законодавства.

Напомена:

У изради овог рада нису нам биле доступне ближе информације о расправама (пре свега у правосудним органима) о Нацрту, мада су оскудне вести у средствима јавног информисања упозоравале на те расправе. Такође нисмо упознати са даљим радом Комисије Савезног секретаријата за правосуђе и управу, која је припремила овај Нацрт, а чији је даљи рад на њему управо ових дана у току.

Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

ПРЕДСТОЈЕЋЕ ИЗМЕНЕ У ЗАКОНУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Крајем децембра 1989. године Савезни секретаријат за правосуђе и управу дао је на јавну расправу Нацрт Закона о изменама и допунама Закона о кривичном поступку¹ (у даљем тексту: Нацрт и ЗКП). На предлог Одбора за правосуђе Савезног већа Скупштине СФРЈ од 18. јула 1989. године, приступило се генералној ревизији и целовитим, а не само парцијалним изменама и допунама ЗКП. Због тога Нацрт нуди више значајних промена, које осим редакцијског усаглашавања ЗКП са правним феноменима и појмовима нових уставних и законских аката, носе ауторски печат састављача и имају за циљ да кривични поступак усаврше и осавремене и да, уједно, допринесу бољој заштити права грађана и заштити личности и права окривљеног.

Заштита права грађана и личности и права окривљеног

1. Већи број одредаба Нацрта односи се на доследнију и ефикаснију заштиту личности и права окривљеног. У том правцу Нацрт предвиђа:

а) обавезну одбрану увек када се окривљени налази у притвору (чл. 70, нови ст. 2);

б) обавезу обавештавања окривљеног и браниоца о седници другостепеног већа у скраћеном поступку увек када је изречена казна затвора (чл. 446 ст. 1);²

с) проширени састав већа када су у питању кривична дела за која се може изрећи смртна казна (чл. 23 ст. 1 и 2);

¹ Закон о кривичном поступку (Сл. л. СФРЈ, 4/77) ступио је на снагу 1. јула 1977. године и до данас је новелиран три пута (Сл. л. СФРЈ, 14/85, 74/87 и 57/89).

² Под тач. а) и б) право окривљеног оправдано је пренето из номиналног у реални контекст, а окривљени су изједначени према процесним последицама а не према нормативним основима своје одговорности.

d) право окривљеног који се налази у притвору да се дописује и да разговара са браниоцем и пре него што је испитан (чл. 74 ст. 1);

e) судску контролу разговора радника органа унутрашњих послова (у даљем тексту: ОУП) са притвореним окривљеним (чл. 151 ст. 5);

f) забрану понављања кривичног поступка на штету окривљеног, изузев ако је до одустанка тужиоца од оптужбе дошло услед кривичног дела злоупотребе службеног положаја (чл. 404 ст. 1);

g) изостављање разлога за притвор који је био заснован на тзв. узнемирењу грађана (чл. 191 ст. 2 тач. 4);

h) посебан рок за изјављивање правног лека и одговора на жалбу, који тече од уручења оптужног акта, одлуке или жалбе браниоцу (чл. 123 ст. 4);

i) скраћење периода за обавезну контролу притвора након подизања оптужнице, на месец дана (чл. 199 ст. 2);

j) изузеће судије који је у истом предмету учествовао у испитивању оптужнице пре главног претреса (чл. 39 ст. 1 тач. 4);

k) поштравање услова под којима се ОУП може поверити извршење појединих истражних радњи (чл. 162 ст. 4);

l) отклањање могућности да се релативизира и мимоиђе апсолутно битна повреда поступка када се пресуда заснива на доказу на коме се не може засновати (чл. 364 ст. 1 тач. 8);

m) проширење права окривљеног на противтужбу због истовремено нанете, а не само узвраћене увреде (чл. 52 ст. 2);³

n) право браниоца да буде обавештен о седници већа на којој се доноси одлука о извршењу стране пресуде (чл. 520 ст. 3);

o) право да у тужбама, жалбама и другим поднесцима припадници народности употребљавају језик који није у службеној употреби у суду (чл. 6 ст. 1);⁴

p) безусловну ексклузију правно неваљаних доказа (чл. 84-86);

q) могућност изрицања смртне казне само уз једногласно донету облуку (чл. 116 ст. 2);

г) право на изузетно подношење захтева за ванредно преиспитивање правноснажне пресуде против пресуде покрајинског врховног суда за кривично дело утврђено републичким законом (чл. 425 ст. 4).

Изузев у последње три тачке осталим изменама и допунама не могу се ставити озбиљнији приговори.

Ad p) У одредбама чл. 84 и 85 ЗКП забрана употребе правно неваљаних доказа дата је условно. Изузеци од забране могући су када то сам окривљени тражи и када се за најтежа кривична дела принцип истраживања истине претпоставља принципу правне сигурности и

³ У образложењу Нацрта истиче се да је циљ ове измене побољшање положаја оштећеног, мада се ради о праву које окривљени најчешће користи као тактички потез одбране.

⁴ Ради се о праву које припада свима, те улази у домен заштите права грађана уопште.

гаранције права грађана. Нацрт апсолутизује принцип гаранције права грађана и изузетке безусловно искључује.⁵ Питање је, међутим, да ли окривљеног треба лишити могућности да се од овог принципа одступи када одступањем он сам диспонира и када може да га употреби у своју корист, како је и предвиђено одредбом чл. 84 ст. 1 тач. 1 ЗКП. Постоје ситуације које процесноправно оправдавају такав интерес окривљеног.⁶

Ad q) Захтев за једногласношћу код одлучивања о смртној казни свакако је значајан допринос процесног права настојању да ова казна буде укинута. Као и већина других проблема који се решавају заобилазним путем и неадекватним средством ни овај није лишен недостатака. Прописивање једногласности би, управо у етички најделикатнијој области, већању и гласању одузело тајност. Уједно, оно би на извршан начин код капиталне казне дало нову димензију фактору случајности.

Ad r) Допуна чл. 425 ст. 4 ЗКП на територији СР Србије створила би различита права за грађане у аутономним покрајинама и ван њих, поготово сада када је, уз занемариве изузетке, кривично законодавство регулисано јединствено за целу републику. Принцип једнакости био би угрожен у већој мери него што је угрожен принцип суверенитета.

2. Проширена је и заштита права оштећених:

а) Предлаже се поновно увођење гоњења по предлогу оштећеног. Залагања у том правцу образлагана су, с основом, чињеницом да друштво не може бити више заинтересовано од оштећеног када су у питању кривична дела која задиру у приватан живот,⁷ да тај институт није супротан начелу легалитета прилагођеном потребама савременог живота и циљевима модерног кривичног права,⁸ као и прогнозом да би се постигло растерећење судова.⁹

б) Оштећеном као тужиоцу и приватном тужиоцу дата су права јавног тужиоца да у скраћеном поступку захтева предузимање истражних радњи пре подизања оптужног предлога и да буду обавештени о евентуалном неслагању судије (чл. 432 ст. 1 и 2).

в) Оштећени као тужилац изједначен је са јавним тужиоцем у погледу права да не присуствује главном претресу (чл. 442, нови ст. 2).

⁵ У том правцу је и залагање Д. Крапца. Он проблем посматра са аспекта доказа који би могли бити употребљени на штету окривљеног (Непосредни и посредни докази у кривичном поступку, Загреб, 1982, стр. 34-35).

⁶ V. Ваугер сматра да окривљени нема правни интерес да се одрекне заштите коју му нуди ексклузија правно неваљаних доказа. (Југославенско кривично процесно право, II, Загреб, 1978, стр. 100). Слика доказа прибављених на недозвољен начин може за окривљеног бити од користи у њиховој процесној генези.

⁷ Ф. Бачић, Значај материјалног кривичног законодавства за ефикасност кривичног правосуђа, Наша законитост, 2-3/87.

⁸ М. Грубач, Начело легалитета у кривичном процесном праву СФРЈ, ЈРКК, 3/88, стр. 86-87.

⁹ Ј. Бутуровић, Будући развој југословенског кривично-процесног законодавства, ЈРКК, 4/89, стр. 107.

d) Оштећеном је дато право на жалбу против решења већа поводом неслагања истражног судије и тужиоца о покретању истраге (чл. 159 ст. 7).

e) Ванбрачни статус изједначен је са брачним.

f) Изостављена је улога мировних већа (чл. 445).

g) Суду је дата могућност да са главног претреса искључи јавност ако то изискују интереси заштите личног и интимног живота окривљеног или оштећеног (чл. 288).

3. Један део предложених измена, међутим, може негативно да се одрази на права грађана и права одбране, а утисак је да су резултат уступака неким актуелним политичко-правосудним збивањима:

a) Увођење конкретне месне надлежности за кривична дела учињена путем штампе неповољно би утицало на правну сигурност, на одговорност и равномерност у вођењу криминалне политике, а у крајњој линији и на слободу изражавања и слободу штампе. У држави са веома разноликим нивоима и садржајима културе и веома различитим поимањем демократије, дифузна месна надлежност лако би могла да послужи за намиривање политичких рачуна и за задовољавање интереса који су изван интегритета заштићеног добра.

b) Ограничење броја бранилаца које може ангажовати један окривљени није у сагласности са слободом окривљеног коју у том погледу прокламује чл. 14 ст. 3-d Међународног пакта о грађанским и политичким правима (МПГПП). Појава ангажовања већег броја бранилаца данас се може везати за манифестационе мотиве у суђењима којима се приписује политичка позадина. Успостављање правне државе и стварних демократских односа у друштву, требали би да дезидеологизују органе правосуђа и учине их независним, те искључе или бар сведу на ексцесну појаву и такве процесе и такве манифестационе понуде. То не значи да се у пракси неће појавити довољно сложени предмети у којима поступак може веома дуго да траје и у којима ће потреба да окривљени, који те могућности има, ангажује више од три браниоца, бити сасвим оправдана. С друге стране, тешко се може прихватити образложење да је необорива законска пресумпција да су у колизији интереси окривљених који одговарају за исто кривично дело и да због тога они не могу имати истог браниоца. Ради се, ипак, о фактичком питању, на које довољан одговор даје и досадашња формулација чл. 68 ст. 1 ЗКП.

c) Не оспоравајући потребу делегирања суда на територији друге републике, сматрамо да су у закону већ садржани разлози целисходности („ако је очигледно да ће се тако лакше спровести поступак“) сасвим довољни да обухвате и оно што се сматра „другим важним разлозима“. Увођење „других важних разлога“ осим оних који су усмерени на лакше или на несметано вођење поступка, могло би бити протумачено и на начин који не подразумева никакву практичну основу (безбедност, ефикасност), али зато укључује политичку и сваку другу основу, које не би смеле да утичу на функционисање правосуђа (чл. 35 ст. 2).

Задржавање (чл. 196)

Уместо *притвора*, кога је по чл. 196 ЗКП могао да одреди ОУП пре покретања истраге, Нацрт предлаже институт *задржавања*. На тај начин, формално бар, уводи се нови вид лишења слободе, тако да их сада у ЗКП има шест:

- лишење слободе лица затченог на извршењу кривичног дела (чл. 191 ст. 4);
- лишење слободе лица за које постоји ма који разлог из чл. 191 ЗКП од стране ОУП ради спровођења истражном судији (чл. 195);
- задржавање потенцијалних сведока (чл. 152 ст. 1);
- лишење слободе странца у поступку екстрадиције (чл. 528 ст. 1);
- задржавање претпостављеног извршиоца кривичног дела од стране ОУП ради прикупљања обавештења (чл. 196 Нацрта);
- притвор.

Члан 196 Нацрта доноси неколико новина: мења се и сужава опис услова за задржавање изостављањем „других разлога” и преформулацијом осталих; период задржавања скраћује се са три дана на 48 сати; прописује се обавеза преиспитивања потребе задржавања од стране старешине ОУП на сваких 12 сати; мења се субјект одлучивања о жалби, па је уместо суда то сада старешина надлежног органа унутрашњих послова који је за то одређен посебним прописом.

Скраћење рока и учесталост контроле само привидно поправљају положај лица лишеног слободе. У суштини, ако није чак гори, његов положај свакако није ништа бољи него што је према важећој одредби чл. 196 ЗКП.

а) Основ притварања и даље је постављен довољно широко да би омогућио волунтаристичку примену. И до сада су се, наиме, „други разлози” могли подвести под одређенију номенклатуру (нпр. провере алибија), што значи да је њихова неодређеност, једнако као и одређеност осталих разлога, представљала само деклараторно покриће за стварне а неименоване циљеве.

б) Новом формулацијом је досадашња *сврха* (прикупљање „неопходних података” или сада „прикупљање обавештења”) преведена у *каузу*. Будући да је *сврха*, по правилу, шира од *каузе*, произилази да је *кауза* остала иста, јер веома широки, често непознати и тек истражујући садржаји чињеница које се односе на кривично дело, учиниоце, трагове и предмете, фактички нису ништа ужи од „других разлога”, који морају бити оправдани циљем да се прикупе подаци о таквим чињеницама. Учињена инверзија заправо нас удаљава од индуктивно замишљене конструкције чл. 196 (наравно неуспеле индукције, која је неодређеним или аналогичким садржајем „других разлога” појединачни суд опскрбила неизрачунљивим значењем). Према тој конструкцији разлози би морали бити *посебни* у односу на *општу* сврху: *сврха* прикупљања обавештења о кривичном делу постоји увек, али разлози за задржавање треба да постоје само изузетно.

с) У новој одредби чл. 196 *изузетност* уопште није дефинисана. За разлику од досадашњег невешто конципираног али постојећег оквира *изузетности* (утврђивање истоветности, провера алибија или други разлози), предложени чл. 196 не даје никакав оквир у коме би *изузетност* могла бити идентификована.

д) Предлагач, такође, не отклања противречност на коју сам указује: ако постоји основана сумња да је неко извршио кривично дело, тада она већ мора садржати *нужни минимум* података о делу, извршиоцу, траговима и предметима. Изостављање атрибута „*неопходни*” (подаци), који би требао да значи „*нужни минимум*” података за постојање основане сумње, исто представља излаз из постојеће противречности, гура нас у другу: без тог атрибута нарушава се логички идентитет феномена *изузетности*. Прикупљање обавештења изнад нивоа *неопходно потребних*, а уз постојање основане сумње која податке неопходно потребне за покретање истраге подразумева, не може ситуацију учинити изузетном, па тиме ни створити потребу да неко буде лишен слободе. Задржавање је сада практично могуће увек када постоје услови да се против задржаног лица спроведе истрага: постојање основане сумње и циљ да се прикупе докази и подаци (чл. 157 ЗКП). Ако је то тако, није јасно због чега ОУП не би задржао само овлашћење из чл. 195 ЗКП, а истражи препустио остварење сврхе из чл. 196 ЗКП, уз одређивање притвора или без њега?

е) Нацрт не даје одговор на питање у ком року је овлашћена службена особа ОУП дужна да донесе и уручи решење о задржавању, колики је рок за жалбу, а колики рок за одлучивање о жалби, ком посебном пропису је препуштено одређивање надлежног лица за доношење решења и ко је старешина надлежног органа који ће решавати о жалби. Контрола старешине ОУП, уз чије знање и одобрење би се мера морала и предузети и спроводити, слаба је утеха за задржано лице. Отуда се и жалба и преиспитивање основаности даљег задржавања, за трајање и начин извршења ове мере појављују као пуке формалности.

ф) Основни проблем „полицијског притвора” није био ни у основу за његово одређивање ни у његовом трајању, него у недостатку *правне заштите* лица лишеног слободе. Тај проблем Нацрт уопште не решава. Напротив, скраћење рока у коме задржавање може најдуже да траје, а истовремено толерисање ситуације у којој такво лице нема могућности да реализује правну заштиту, може у пракси само да погорша његов положај, јер ће рад са њим бити подвргнут жељешћем темпу и интензивнијим методама.

г) Код забране понављања поступка на штету окривљеног, видећемо, предлагач се позива на МПГПП, који је наша земља, без резерви, ратификовала 30. I 1971. год. Код института задржавања овај међународни акт се занемарује, бар у оном делу у коме прописује да ухапшеном разлози хапшења морају бити саопштени у тренутку када се оно врши и да ухапшени у најкраћем року мора бити спроведен пред истражног судију.¹⁰

¹⁰ Чл. 9 ст. 2 и 3 Међународног пакта о грађанским и политичким правима (УН Рес. 2200 А/XXI од 16. XII 1966).

h) Недавно је Законом о изменама и допунама Закона о унутрашњим пословима СР Словеније прописана обавеза службеног лица ОУП да одмах поучи особу лишену слободe да има право да ангажује адвоката и да јој то на њен захтев омогући, уз истовремено упозорење да није дужна да даје изјаве.¹¹ Иако се практично ради о инструменту из преседана *Miranda*¹² његова примена у нашем праву чини се сасвим примерена. Због тога зачуђује да предлагач, чак ни као другу алтернативу, не предвиђа овакву могућност. Бежање од таквог решења само потврђује претпоставку да је прикривена функција задржавања добијање признања и „припрема” задржаног лица за исказ пред истражним судијом. Таква функција супротна је духу и начелима ЗКП, па би је, уместо што јој се даје маха, управо одредбама ЗКП требало онемогућити.

Надзор и техничко снимање телефонских и других разговора

Новом одредбом чл. 215-а ЗКП наређивање надзора и техничког снимања телефонских и других разговора Нацрт ставља у надлежност истражном судији, прописује услове за примену ове мере и доноси клаузулу о изузимању доказа прибављених њеним кршењем.

Ради се о методу који од раније познају законодавства неких цивилизованих земаља. *Omnibus Crime Control Act*-ом из 1968. год. Конгрес САД прописао је услове за прислушкивање и снимање: постојање судске наредбе, означење тачног броја телефона и места где ће бити постављен микрофон, врста разговора који се може прислушкивати и снимати, трајање мере, врста кривичног дела за које се мера може применити, сагласност јавног тужиоца.¹³ Још 1914. год. Врховни суд САД је у случају Викс заузео став да докази прибављени противно IV амандману на Устав САД¹⁴ не могу бити коришћени у кривичном поступку. Законом о ограничењу тајне писма, поштанских пошиљки и преношења вести на даљину из 1968. год. у СР Немачкој је предвиђено да надзор и техничко снимање може наредити само надлежни судија за одређена тешка кривична дела, а јавни тужилац ако постоји опасност од одлагања и ако његову наредбу у року од три дана судија потврди.

Идеја Нацрта само је логична последица одредбе чл. 185 ст. 2 Устава СФРЈ и одредбе чл. 214 ЗКП, којом је већ на сличан начин регулисано задржавање и предаја писама, телеграма и других пошиљки.

У основи ове мере несумњиво је сукоб етичких вредности и сукоб законом заштићених добара. С једне стране то је заштита приватности, а с друге заштита друштва и појединаца од криминалних радњи.

¹¹ Zakon o spremembah in dopolnah Zakona o notranjih zadevah, čl. 50-a, Ur. list SRS, 27/89, ступио на снагу 5. VIII 1989.

¹² V. State of Arizona, 384 U.S., 86 S.Ct. 1602 – 1966.

¹³ О томе више З. Миловановић, Недопуштени докази у кривичном поступку земаља Common Law система, ЈРКК, 2/89 стр. 62-63.

¹⁴ IV амандман на Устав САД из 1791. год. прокламује неповредивост приватности и прописује услове за изузетке од овог правила.

Повреда једне вредности ради заштите друге изискује строге критеријуме како за дозвољена одступања од правила тако и за искључење података до којих би се дошло недозвољеним одступањем. Према Росу сукоб правила треба решавати проценом сваког појединца с обзиром на релативну строгост захтева који се постављају, при чему посебан проблем представља то што на располагању не стоји никакво одрешено начело.¹⁵ Идеалну меру тешко је ако не и немогуће унапред прописати. Нефлексибилан приступ често може довести до апсурдних блокада, а флексибилан до злоупотреба. У сваком случају, код сукоба вредности потребно је добро проверити „вероватне последице” и „ризике игнорисања”¹⁶ било ког од постављених захтева.

Колико предложени концепт задовољава ове услове?

По свему судећи – недовољно.

а) Пре свега, процес верификације кривичног дела по врсти, начину извршења, повезаности са иностранством и по циљевима, у тој фази поступка није нити може бити довољно поуздан. Осим казуистичке, наиме, увек је могућа и хотимична аберација и у опису радње и у квалификацији кривичног дела ка оним подручјима у којима је примена мере дозвољена.

б) Ово се поготово односи на верификацију лица за које постоји основ сумње да учиниоцу или од учиниоца преноси саопштења у вези са извршеним кривичним делом. Одредба чл. 215-а ст. 2 Нацрта формирана је тако да не искључује ни могућност прислушкивања разговора које окривљени води са својим браниоцем, утолико пре што, за разлику од међународног правног стандарда који ово забрањује,¹⁷ наш ЗКП не одустаје од акустичке контроле таквих разговора (чл. 74 ст. 2).

с) Мерила која успостављају алтернативно побројани услови нису ни довољно уска, ни довољно уједначена, а ни довољно сразмерна повреди заштићеног добра. Група или организација може чинити и кривично дело недозвољене трговине, са иностранством може бити повезан извршилац неквалификованог облика кривичног дела закључења штетног уговора, а казна од преко десет година затвора забрањена је и за неке деликте у саобраћају. Мада ова кривична дела немају такав значај који би оправдавао примену мере надзора и снимања, по предложеној одредби чл. 215-а, примена те мере била би могућа.

д) Начин и обим извршења мере нису прецизирани у закону, те је њихов конкретни садржај препуштен слободној оцени судије.

е) Није довољно јасно да ли одредба ст. 8 чл. 215-а искључује као доказ све остале техничке снимке, па и оне које V. Вауег назива „технички снимци чињеница” и сматра их посебном врстом доказа који

¹⁵ W.D. Ross, *The Right and the Good*, Oxford, 1930, II.

¹⁶ С. Еделсон Тулмин, *Истраживања о месту разума у етици*, Београд, 1970, стр. 174.

¹⁷ *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners – Prisoners under Arrest or Awaiting Trial*, Art. 93, *Human Rights*, N. York, 1978, pp. 72.

могу и морају бити употребљени код утврђивања чињеница, осим уколико су прибављени кривичним делом?¹⁸

ф) Овај вид надзора и снимања не утиче на онај предвиђен законима о унутрашњим пословима. Паралелизам таквих мера није препоручљив. Апсолутна судска надлежност за одређивање надзора и снимања имала би смисла, али би тада, пре почетка истраге, проблем верификације кривичног дела, учиниоца и помагача био још теже решив.

г) До краја је спорно питање целисходности надзора и снимања *ex post factum*, након почетка истраге, када већ постоје докази о сумњи. Има ли заиста потребе увлачити суд у активност чији методи и циљеви увек могу изазвати подозрење, ако је корист од њих никаква или незнатна? Не треба заборавити да осим крајње неселективног приступа у интимну сферу ова мера садржи и елементе обмане, уноси несигурност у комуникације грађана, смањује поверење у државне органе и никада до краја не затвара врата пред евентуалним злоупотребима.

h) У чл. 12 Опште декларације о правима човека¹⁹ каже се да нико не сме бити изложен произвољном мешању у приватан живот, породицу, стан или преписку. Члан 17 МПГПП додаје: „произвољном или незаконитом“. Невоља је, међутим, у томе што и оно законито може остати снабдевано елементима произвољности и што утилитарно становиште, којим се кршење овог принципа оправдава, никада не може бити лишено дискреционих овлашћења. Неке земље покушале су да овај проблем реше широм нормативном дескрипцијом и доношењем посебних закона о заштити приватног живота.²⁰ Ми такав посебан закон немамо. Утолико више је претерано очекивање да се једним јединим чланом ЗКП довољно јасно и довољно целовито могу регулисати сва дозвољена одступања, на начин и уз услове који би злоупотребима оставили најмањи могући простор.

Забрана понављања поступка на штету окривљеног

У чл. 14 ст. 7 МПГПП предвиђа се да нико не може бити изложен гоњењу и кажњавању за кривично дело за које је већ био коначно осуђен или ослобођен у складу са законом и кривичним поступком одређене земље.

Комитет за људска права УН у општем коментару усвојеном на XXI заседању 12. IV 1984. год., констатује да су испољене приличне разлике у начину на који је у појединим извештајима третиран чл. 14 ст. 7 МПГПП. Неке државе, каже се, осетиле су потребу да ставе резерве у погледу поступка за поновно разматрање исте кривичне ствари. Комитету се чини да највећи број држава прави јасну разлику између

¹⁸ V. Bayer, Југослаvensko кривично процесно право, II, Загреб, 1978, ст. 227.

¹⁹ УН Рес. 217 А/III, 10. XII 1948.

²⁰ Тако нпр. Канада има Акт о заштити приватности (*Protection of Privacy Act*), а Француска Закон о појачању гаранција индивидуалних права грађана (*Loi tendant à renforcer la garantie des droits individuelles des citoyens*).

понављања главног претреса на основу изузетних околности и поновног суђења, које је забрањено у складу са принципом *ne bis in idem*, садржаном у ст. 7. Сугерисано је да државе које су ставиле резерве, исте преиспитају.²¹

Извесну забуну свакако је могла да унесе недовољна одређеност термина „коначно осуђен или ослобођен” (*finally convicted or acquitted*), који је код нас описно преведен са „ослобођен кривике или осуђен правноснажном пресудом” (овакав превод користи сачинилац Нацрта), или „ослобођен или осуђен коначном пресудом” (овакав превод дат је у ЈРМП, 1-3/67), одн. што у изворнику није употребљен уобичајени израз за правноснажну пресуду: *sentence in effect*. Забуну, међутим, отклања поређење са ст. 6 чл. 14 МПГПП у коме се говори о „коначној пресуди” (*a final decision*), па је јасно да се не може радити о другој негов пресуди, која је правноснажна.

Оклевање пред применом овог правила могло је бити проузроковано још једним разлогом. Ако се прихвати став да међународни уговори имају снагу савезног закона уколико су ратификовани од Скупштине СФРЈ²², тада би на основу чињенице да је МПГПП ратификован 1971. године, а ЗКП донет 1976. год. као *lex posterior* у актима истог ранга, постојала супротност, али не и противправност касније донете одредбе ЗКП, којом се понављање кривичног поступка на штету окривљеног дозвољава.

У образложењу Нацрта, с оеновом се инсистира на супротности а не на противправности. Међународне уговоре треба поштовати или од њих одустати. Покривање каснијим законом било би противно чл. 27 Бечке конвенције о уговорном праву из 1969. год. Догма суверенитета подлеже правилу самоограничења и принципу *pacta sunt servanda*. Пактови о правима човека захтевају непосредну примену у унутрашњим правним системима и не губе свој међународни карактер кроз правну технику примене у унутрашњем поретку.²³

Осим тога, правноснажност пресуда које су материјално или формално неисправне правда се правном сигурношћу.²⁴ Истиносна вредност кривичног поступка не може се ослободити алеаторних елемената наметнутих формалним правилима, које *ток* и *крај* процедуре, у одређеној тачки, морају претпоставити чак и идеји истраживања истине и кажњавања криваца. На овоме су засновани и неки други незаобилазни институти кривичног поступка (идентитет оптужбе и пресуде, забрана преиначења на горе, преклузивни рокови, застарелост), па нема разлога да се не заснује и забрана понављања поступка на штету окривљеног. Напротив, било би корисно када би међународни правни акти које смо ратификовали били овако поштовани и у другим ситуацијама које ЗКП сада регулише на диспаратан начин.

²¹ Општи коментар 13/21/d, ЈРКК, 1/89, стр. 45.

²² Одлука Уставног суда Југославије Е-1-11/75.

²³ С. Аврамов, М. Крећа, Међународно јавно право, Београд, 1988, стр. 382.

²⁴ Сукоб се, каже Радбрух, одвија и унутар идеје вредности коју садржи правна сигурност, будући да се у истој идеји налази и захтев за остварење материјалног и формалног права (Филозофија права, Београд, 1980, стр. 228-229).

Заклетва

Једна наизглед безначајна измена доста говори и заслужује коментар. Ради се о предлогу да се из ЗКП изоставе све одредбе које говоре о заклетви. Предлагач оцењује да је у питању застарело средство чије је укидање неизбежно.

На тај начин правосуђе се ослобађа још једног психолошког оруђа, чија практична вредност може бити незнатна, али још увек не и сувишна. Погрешно схваћено подруштвљавање судства у многome је довело до његове профанације. Уклањајући строгост форми, декора, опхођења, одевања, језика и протокола, суђење је изгубило ауторитет свечаности и озбиљност чина који улива страхопоштовање и остало овештали чин који углавном код окривљеног, мада и то изузетно, улива страх. Допринос форме уважавању суда и осећању одговорности при приступању на суђење није занемарив. Није необично што се у том погледу вишевековна традиција у великом броју земаља и данас поштује. Заклетва је део такве традиције. Отуда би јој пре требало мењати садржај и дати јој већи значај, него је из закона изостављати.

Закључак

Највећи део предложених измена оправдан је и прихватљив. Чини се, међутим, да ревизија ЗКП није била ни онолико радикална ни онолико свеобухватна колико је то било замишљено. Још увек није на задовољавајући начин решено питање утицаја странака на састав већа, начин испитивања окривљеног и сведока, проблем континуитета главног претреса и концентрације доказа, осавремењавање вођења записника, право браниоца да разматра списе и разгледа предмете пре испитивања окривљеног, јачање акузаторског принципа и супсидијарно увођење унакрсног испитивања и др. Очигледно простора има и за „други круг“.

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Др Александар Маркићевић
адвокат у Новом Саду

ГОЛИ ОТОК У СВЕТОСТИ ПРАВА

Да ли сам био крив и зашто? Тама.
И сва створења замиру и неме.

Милан Ракић: *У квргама*

Историја права има своје звездане часове узлета људског духа у небо „сутрашњице која пева“, али и часове суноврата у мрачне поноре над којима је „небо затворено“ и без звезда. Противречна и преступна 1948. година устаје да сведочи о томе како су повеље о људским правима стваране и како су у исти мах гажене и претваране у крпе правних илузија. У тој чудној години упоредо се објављују Општа декларација ОУН о правима човека и први законски текстови којима се правно трасира пут за Голи оток, где су „живи завидели мртвима“. У исто доба кад се свечано прокламују слободе и света и неприкосновена права човека, уводи се и стравични режим логора на Голом отоку, у коме су с једнаком жестином ломљени и камен и људи који камен леме, а десетине хиљада људи били су стављени ван закона и подвргнути орвеловском „преваспитању“ застрашујућих размера, које је годинама трајало даноноћно и без предаха. Час полицијски брутално, час идеолошки и психолошки рафинирано „испирање мозгова“ било је само један вид овог голооточког преваспитања.

Све је то било скривено од очију јавности и догађало се иза кулиса облепљених јарким хуманистичким паролама. Чувени слоган Максима Горког „Човек – како то звучи гордо!“, тај символ нове вере, звучао је између логорских жица као поруга човеку цинична и горка.

Како је то почело? И како је операција звана Голи оток правно изведена? После четири деценије леденог ћутања, ово је скромни покушај да се у светлу правних норми потраже одговори на та проклета питања.

У позну јесен 1948. године историјски сукоб између Коминформа и КПЈ и тим расколом изазване поларизације и деобе у крилу саме КПЈ,

улазе у нову фазу. С висине чисто идеолошких сфера и маглина сукоб се спушта у праву арену. Изнад свих идеолошких и политичких аргумената на хоризонту се претећи помаља *argumentum baculinum*. Сила државног разлога уздиже се, наткриљује и потискује све друге разлоге. Изражавање политичког мишљења и става у насталом конфликту сада се мери аршином казненоправних норми и запрећених санкција. Почини хапшења и конфинације дојучерашњих политичких истомишљеника и сабораца који су опредељени или осумњичени као присталице Коминформа. Припрема се и правни терен за енергично и ефикасно сузбијање нових „друштвено-опасних дела”. Право постаје слушкиња нове актуелне политике. Одатле је потребно учинити само један корак и право ће се претворити у слушкињу полиције, која чисти гвозденом метлом. То је сумрак права.

Најпре је новелом од 13. октобра 1948. године измењен и допуњен Основни закон о прекршајима из 1947. године као неопходни правни оквир за даље промене, које се наговештавају. Противно класичним правним принципима еластично се проширује појам прекршаја. Новом законском дефиницијом „прекршаји су и дела, која иако садрже обележје кривичног дела одређена у закону, представљају незнатну друштвену опасност због очигледно малог значаја и због незнатности или одсутности штетних последица”. За ове прекршаје административно-казнени поступак покреће се на захтев јавног тужиоца.

Ова законска солуција је правно нелогична.

Кривично дело је друштвено опасно дело чија су обележја одређена законом. Друштвена опасност је материјални, суштствени елемент кривичног дела. Делање човека које садржи сва формална законска обележја кривичног дела, ипак није кривично дело кад представља незнатну друштвену опасност. Другим речима, дело које представља незнатну друштвену опасност јесте кривичноправна НУЛА. У таквој ситуацији кривични поступак се не покреће, а ако је покренут биће обустављен или ће суд донети ослобађајућу пресуду. Ова кривична нула не може се дигнути на степен прекршаја. Но, наш законодавац је ипак једним потезом пера и вештином алхемичара права ову обичну кривичну нулу претворио у прекршај. И то у прекршај који се гони по захтеву јавног тужиоца и за који ће посебним прописима бити предвиђене драконске казнене санкције.

Ухваћене у координате времена свог настанка и смештене у контекст друштвених прилика и сукоба тог доба, ове правне норме имају свој скривени смисао који се не може докучити на први поглед. Интенција законодавца била је да овом законском новелом и правном алхемијом, уз помоћ јавног тужиоца у улози „великог правног скретничара”, пребаци безмало све случајеве вербалних деликата по линији Коминформа, а нарочито оне где не постоје докази о ма каквој кривизи, са магистрале кривичног поступка, на слепи прекршајни колосек. Тако би се избегла масовна суђења политичким кривцима пред лицем јавности, а изрицање казни и других још тежих мера репресије спровело

би се у једном сумарном поступку, без гаранција законитости, без тешког и деликатног утврђивања истине и одговора на питање да ли је окривљени крив или невин и без права на одбрану уз стручну помоћ браниоца. *Via facti* десетине хиљада људи изручени су на милост и немилост полицији, тачније – УДБИ.

Прекршајно „СУЂЕЊЕ БЕЗ СУДИЈА” спроведено је са застрашујућом брзином, оперативно и полицијски „ефикасно”. Класични хумани и правни принцип *In dubio pro geo* (У сумњи, у корист окривљеног) окренут је наопачке, тако да ново, полицијско гесло гласи: „Боље је сто невиних осудити, него да један кривац остане некажњен”. И, конач дело краси: сви осумњичени били су кажњени, „тамних бројки” уопште није било. Фамозне и тајанствене комисије за прекршаје изрицале су казне, иако нису ни видели окривљене, а окривљени нису видели ни њих ни решење о прекршају, које никад нису примили. Уместо решења и права на жалбу, групама притвореника прочитане су у ходницима затвора само изреке о казни, које су одмах постале извршне и истог часа велики транспорт новопечених кажњеника везаних жицом или „лисицама” полазио је на Голи оток. Зашто се окривљују и због чега су кажњени, то је за окривљене остала вечита тајна скривена у полицијском досијеу. Прво и једино парче хартије логораш је примао у руке када је после издржане прве или продужене казне одлазио на слободу. Но, и ту запечаћену „отпусницу” бивши кажњеник био је дужан да као „реверс” преда у руке матичне УДБ-е под чијим надзором остаје доживотно.

У прекршајном поступку биле су погажене све правне норме: није било суђења, није било права на одбрану, није уручивано решење, није омогућено право жалбе, а притвор који је често трајао и дуже од годину дана никоме није урачунат у изречену казну која је била толико еластична да је према речима иследника могла трајати „месец дана или месец година”!

Пут за логор на Голем отоку био је поплочан одредбама републичких закона о прекршајима против јавног реда и мира. То су класични полицијски закони. Овим законима утврђује се шта су то „злочин и казна” у прекршајно-полицијском светлу и са жигом 1948. године. Диспозиција овог „вербалног деликта” формулисана је у члану 2. тачка 6. Закона о прекршајима против јавног реда и мира НР Србије од 18. фебруара 1949. године, овим речима:

„КО ИЗМИШЉА ИЛИ РАСПРОСТИРЕ ЛАЖНЕ ВЕСТИ КОЈЕ РЕМЕТЕ МИР ИЛИ СПОКОЈСТВО ГРАЂАНА”.

Инкриминација је на изглед сасвим безазлена, али су забрањене казне и принудне мере такве оштрине и строгиости да изазивају узнемирење и неспокојство. За овај прекршај учинилац се може казнити „казном поправног рада до три месеца или казном лишења слободе до три месеца” (чл. 3. став 1. тачка 1. Закона). И то није све: за тај исти прекршај може се казнити и протеривањем, ако је „учинилац очигледно опасан по јавни ред и мир” (чл. 3. став 3. Закона). Казна протеривања

састоји се у забрани кажњеном лицу да борави у свом пребивалишту, али му се може одредити и принудни боравак у одређеном месту са забраном да то место напусти или без такве забране. Ова казна не може бити краћа од једног месеца, ни дужа од шест месеци (чл. 34. и 35. Основног закона о прекршајима из 1947. године).

Ове санкције су из арсенала важећег права у нашој земљи. Али, наш законодавац сматра да ни поменуте казне нису довољне за почиоце новог „деликта мишљења 1948. године“. Стога се прописује и нова до тада непозната санкција у виду „административно-принудне мере“ која баца у засенак све раније постојеће казне. Ова мера била је предвиђена чл. 6. Закона о прекршајима против јавног реда и мира НР Србије, па ову злогласну одредбу која трасира пут за логор, треба цитирати дословно:

„АКО СЕ ЗА ЛИЦЕ КАЖЊЕНО ЗА ПРЕКРШАЈ ИЗ ТАЧ. 2, 6, 13 И 14. ЧЛАНА 2. ОВОГ ЗАКОНА МОЖЕ ОСНОВАНО ЗАКЉУЧИТИ ДА ЋЕ И ДАЉЕ ВРШИТИ ТАКВЕ ПРЕКРШАЈЕ, ТАКВО ЛИЦЕ УПУТИЋЕ СЕ У ЦИЉУ ПРЕВАСПИТАЊА НА ДРУШТВЕНО КОРИСТАН РАД У ТРАЈАЊУ ОД ШЕСТ МЕСЕЦИ ДО ДВЕ ГОДИНЕ.

Ближе одредбе о извршењу ове административно-принудне мере прописује министар унутрашњих послова”.

Министар унутрашњих послова посебно се овлашћује чланом 9. истог Закона да доноси „ближе прописе за спровођење овог закона“. „Ближим прописима и упутствима“ министра унутрашњих послова била је, између осталог, предвиђена и таква „маленкост“ да се ова принудна мера може „укинути“ или „продужити“ неограничено дуго у зависности од успеха преваспитања кажњеника. У стварности обистинила се претња коју су будућим логорашима упућивали иследници УДБ-е: остаћете тамо месец дана или месец година или ћете кости оставити на радилишту! И сам режим логора на Голом отоку био је уређен писменим упутствима или поверљивим усменим инструкцијама министра унутрашњих послова и управе логора. Овим полицијским „прописима“ за десетине хиљада логораша били су *via facti* суспендовани УСТАВ ФНРЈ и сви закони изграђени на тековинама савремене цивилизације и све што се на Голом отоку дешавало јесте фактичко стање владавине силе и безакоња. Право је постало обична слушкиња полиције у чијим рукама је била концентрисана неограничена власт над душама и животима кажњеника.

Кад се ради анализе рашчлане формулације чл. 6 поменутог Закона одмах падају у очи правне нелогичности и апсурди. Принудна мера друштвено-корисног рада у циљу преваспитавања изриче се на основу веома лабавих, несигурних и субјективних мерила, сасвим произвољно и по слободној оцени. Било је довољно да иследник УДБ-е оцени да постоји опасност да ће окривљени „и даље вршити такве прекршаје“. То подсећа на превентивно изрицање казне, пре него што је „злочин“ извршен. Унапред се кажњава потенцијални будући извршилац вербалног деликта, да би се уклонила претпостављена опасност

„изношења и проношења” инкриминисаних идеја у будућности. Зар то није идеал полиције: предухитрити могућег кривца и казнити га пре него што је ступио у акцију, још у тренутку кад се превратничке мисли рађају и врзмају у његовој глави.

Мера „упућивања на друштвено користан рад у циљу преваспитања” представља хермафродитску правну творевину. Ова мешавина казне и заштитне мере састоји се из више компонената:

а) Лишења слободе у трајању од шест месеци до две године са могућношћу „скраћења” или „неограниченог продужења” казне према резултату „преваспитања”

б) Уклањање човека из дотадашње друштвене средине и депортовање у „одређено место” (читај – Голи оток)

в) Друштвено користан рад, што преведено на језик стварности значи убиствени робовски рад у каменоломима Голог отока, рад као средство за мучење

г) Наставак ислеђења у логору, дотле у свету непознат систем „перманентне истраге” за време издржавања казне и

д) „Преваспитање” испирањем мозга и разноврсним физичким и психичким облицима тортуре невиђених размера и жестине који имају за циљ да од кажњеника направе моралног и политичког инвалида који је порушио за собом све мостове повратка у нормалан живот.

Све ове мере спроведене су ригорозно. Сведочанства о томе налазе се у записима очевидаца, преживелих логораша, као и делима савремене књижевности која има ту част да је прва скинула табу са теме о голооточком логору.

Крајем 1951. године мења се дефиниција прекршаја Законом о изменама Основног закона о прекршајима. Дело које има сва обележја кривичног дела, али представља незнатну друштвену опасност, не сматра се више прекршајем. Уводи се и заштитна мера коју наше право раније није познавало. Нешто касније мењају се и републички закони о прекршајима против јавног реда и мира. Законом о прекршајима против јавног реда и мира НР Србије предвиђене су извесне новине од којих је најзначајнија одредба чл. 9. алинеја „д” из новеле од 29. марта 1952. године, коју цитирамо:

„Кад у току кривичног поступка због кривичног дела угрожавања територијалне целине и независности државе, учествовања у непријатељској делатности против ФНРЈ, удруживања против народа и државе или непријатељске пропаганде, иследни орган нађе **ДА ДЕЛО УЧИНИОЦА НЕМА СВА ОБЕЛЕЖЈА КРИВИЧНОГ ДЕЛА**, али да извршење радње указује на потребу примене заштитне мере према окривљеном и спречавање његовог штетног утицаја на друге, доставиће предмет Већу за прекршаје при Министарству унутрашњих послова, које према овом лицу може изрећи **ЗАШТИТНУ МЕРУ УПУЋИВАЊА НА БОРАВАК У ОДРЕЂЕНО МЕСТО** у трајању од шест месеци до две године. Пре достављања предмета Већу за прекршаје, иследни орган

затражиће мишљење јавног тужиоца. Ако јавни тужилац нађе да у радњи окривљеног постоје обележја кривичног дела, кривично гоњење ће се наставити.”

Против решења о изрицању заштитне мере, окривљени се може жалити Већу за прекршаје при Министарству унутрашњих послова ФНРЈ, али „ЖАЛБА НЕ ОБУСТАВЉА ИЗВРШЕЊЕ РЕШЕЊА”. Узгред речено није било ни уручења ових решења ни жалби. Ближе прописе за извршење ове мере прописује министар унутрашњих послова.

Из овог дугог цитата провејава дух прохујалих тмурних времена. Но, из овог текста се види да лица према којима је изречена заштитна мера нису починили никакво кривично дело. Уместо да се из затвора пуне на слободу, јер су невини у светлу кривичног права, окривљени су жигосани као „непријатељи народа” и упућени у логор на Голом отоку.

Заштитна мера „упућивања на боравак у одређено место” по схватању инспиратора и извршиоца ове мере и правних писаца који су се бавили прекршајним правом имала је за циљ „да заштити друштвене интересе спречавањем могућности и отклањањем услова за вршење прекршаја”. Законски услови за изрицање ове мере у току дугог времена њене примене били су:

- да је реч о прекршају чија тежина налаже изрицање такве мере,
- да је учинилац у вршењу прекршаја испољио нарочиту безобзирност према интересима друштвене заједнице и склоност ка вршењу прекршаја, и

- да све ове околности захтевају да се учинилац издвоји из досадашње средине због опасности понављања прекршаја или због угрожавања јавног реда и мира, спокојства грађана и јавног морала.

Овај правни рам послужио је за даљи прогон политичких криваца и обрачун са њима у паклу Голог отока.

Заштитна мера упућивања на боравак у одређено место укинута је тек 13. априла 1967. године Законом о изменама Основног закона о прекршајима. Знатно раније еминентни теоретичари казненог права устајали су против ове ригорозне мере и основано истицали да ова заштитна мера није у складу са уставним начелима о слободама и правима човека.

Општа декларација ОУН о правима човека и први законски текстови којима се у нас трасира пут за логор на Голом отоку дошли су на свет у исто време као близанци, иако су по својој суштини антиподи. Стога после приказа и анализе правних норми о Голом отоку ваља на крају цитирати и члан 19. Опште декларације о правима човека, који гласи:

„Свако има право на слободу мишљења и изражавања, што обухвата и право да не буде узнемираван због свог мишљења, као и право да грађи, прима и шири обавештења и идеје било којим средствима и без обзира на границе.”

ПРИКАЗИ

Милорад Ботић: АДВОКАТУРА

– огледи, есеји, скице за биографију, медаљони
(у припреми за штампу)

Милорад Ботић, адвокат у пензији из Новог Сада, дугогодишњи председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине и главни и одговорни уредник „Гласника“ у периоду од 1952-1972, сада председник Издавачког савета „Гласника“, у својој књизи, припремљеној за штампу – АДВОКАТУРА – огледи, есеји, скице за биографију, медаљони – обрадио је и биографије већег броја адвоката (који више нису живи) из Војводине.

Уређивачки одбор, у сагласности са аутором, објавиће у наредним бројевима један број ових биографија, и то првенствено оних адвоката за које није објављен некролог у „Гласнику“, или је овај био без значајнијих биографских података.

Како у временском раздобљу од 1984. до 1989. године „Гласник“ није објављивао некрологе поводом смрти наших колега (што је раније чинио), то ће се у првом реду објавити биографије умрлих адвоката у означеном времену, како би се на овај начин „Гласник“, донекле, одужио успомени адвоката чија је смрт остала без уобичајеног помена у нашем професионалном гласилу.

Уређивачки одбор

Др ЖАРКО ТОМИН (1905–1984)

Жарко Томин, рођен је у Госпођинцима, срез жабаљски, (Шајкашка) 18. X 1905. године у сељачкој породици, средњег имовног стања. Основну школу учио у Госпођинцима, а гимназију у Новом Саду. Матурирао 1924. године (ослобођен полагања матуре). Право студирао у Београду и у Загребу. Дипломирао је у Загребу 1929, а степен доктора права стекао такође у Загребу 1933. године. На студијама се одликовао изванредним успесима у учењу.

Адвокатско-приправничку праксу обављао у Новом Саду почев од 1929. до 1934. године, да би положио судско-адвокатски испит пред испитном комисијом Апелационог суда у Н. Саду 1934. године.

Отвара адвокатску канцеларију у Новом Саду 1934, коју води све до 6. априла 1941. Окупаторске власти су му ускратиле рад у адвокатури. Окупацију је провео у Н. Саду без запослења. Међу првима после ослобођења отпочиње рад у адвокатури који обавља све до свога пензионисања 1976.

Др Жарко Томин је и пре рата и после рата имао једну од најразвијенијих адвокатских канцеларија у Новом Саду. Водио је грађанске спорове и решавао ванпарничне предмете. Код сељачког света Шајкашке појам адвоката је идентификован са Жарком Томиним. Уговори о промету некретнина, тестаменти и породични спорови из дела Шајкашке, ишли су кроз адвокатску канцеларију „нашег Жарка”. Жарко се био сав посветио адвокатури. Никаквим другим пословима није се бавио. Нити политиком (чиме су се пре рата често бавили адвокати), нити ангажовањем у неким друштвеним организацијама (што се после рата тражило од адвоката). Жарко Томин је читавог свог радног века био *само адвокат*. Нигде се није могао наћи др Жарко Томин сем у канцеларији или у суду.

Кад се повукао у мировину, канцеларију је предао сину Бори, а он је већи део времена посветио унапређењу најстарије српско-православне цркве Св. Николаја у Н. Саду.

Др Жарко Томин се одликовао великом радном енергијом и одличним познавањем права. Знао је да интерес странке истакне изнад свега, али никад се није ангажовао ако тај интерес нема упоришта у закону. Такве странке није примао. Упорност у раду и морална чврстина биле су две значајне компоненте у моралном профилу адвоката др Жарка Томина.

РАДИВОЈ КОВАЧЕВИЋ

(1909–1985)

Радивој Ковачевић, родио се у Ади 22. септембра 1909. године у угледној земљорадничкој породици. Основну школу учио је у Ади, а гимназију у Великом Бечкерек у и у Сенти, где матурира 1928. Право студирао у Београду. Дипломирао је 1933. године.

По завршетку студија примљен је у судску струку. Прво постављење било му је за судског приправника код Окружног суда у Штипу. У то време се каријера у правосуђу почињала у Македонији или у Старој Србији. Из Штипа бива премештен у Срески суд у Бачкој Тополи (1939). Полаже судски испит у Београду 1939. године, а маја 1940. именован је за судију Среског суда у Сенти. Овде га је затекао рат (6. априла 1941).

Током окупације живи у Ади без запослења. Као политички непоузданог окупаторске власти га интернирају (Киштарча) 1943. године. У време размирица Хортијеваца и Њилаша бежи из логора на

Исток, према наступајућим совјетским трупима. Совјетска команда га је прихватила као тумача за мађарски, немачки и српски језик. Тек по паду Мађарске 1945, отпуштен је кући.

Од 1945. до 1950. године ради на правним пословима у разним установама у Сенти и у Ади, да би се 17. фебруара 1950. уписао у Адвокатску комору Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ади. Води адвокатуру све до пензионисања 1977.

Радивој Ковачевић је у младости спорташ и соколаш. Као одличан вежбач учесник је на соколским слетовима где добива похвале и признања. После рата је активан у спортском животу Аде. Успешно обавља адвокатуру, па је развио адвокатску канцеларију која је дуго времена имала примат у Потисју.

Услед бављења у служби тумача у Црвеној армији имао је после раскида са Совјетима неприлика. Провео је седам месеци у истражном притвору (Панчево) где се проверавао („оловка и празан папир – пиши!“) године 1950. Био је чист, те отпуштен. Међутим, после овога Радивој се повлачи из сваке друштвене активности, сем спорта и ангажовања у црквеној општини у Ади, чији је дугогодишњи председник.

Био је Радивој здрав и духовит човек. Имао је велики круг пријатеља и међу Мађарима, јер иако наглашен родољуб никада није био шовинистички настројен. Знао је лепо приповедати (усмени забављачки приповедач). Радо се сећао свог службовања у Македонији, приповедао о приликама у Киштарчи и о нашим људима, те свом службовању у Црвеној армији, као Родијон Аврамович.

КРИВИЧНО ПРАВО

УГРОЖАВАЊЕ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА

(Чл. 195. КЗС)

Сама чињеница алкохолисаности по правилу не може бити довољан основ за утврђивање умишљаја учиниоца

Из образложења:

„Одлучујући по жалби браниоца оптуженог који је оглашен кривим због извршења кривичног дела тешког дела против безбедности јавног саобраћаја из члана 201. став 2. у вези са чланом 195. став 1. КЗС, другостепени суд је нашао следеће.

Разлози првостепеног суда о умишљају оптуженог у односу на основно кривично дело нису прихватљиви. Закључак о умишљају оптуженог првостепени суд заснива на чињеници да је оптужени био свестан да је попио одређену количину алкохола и да због тога није био потпуно способан за безбедно управљање возилом, па и поред постојања те свести, као и на лекове које је употребљавао тога дана и своје здравствено стање, предузео је вожњу.

Ове чињенице у конкретном случају нису довољне за извлачење закључка о пристајању на последицу основног кривичног дела.

Сама чињеница алкохолисаности, по правилу, не може бити довољан

основ за утврђивање умишљаја учиниоца. За постојање умишљаја уопште, па и код кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја није довољно утврдити само да је учинилац био свестан могућности настајања забрањене последице, већ да је то хтео или да се са тим саглашавао, односно да је наступање последице пристао. Стање алкохолисаности може бити основ за утврђивање свесног елемента умишљаја, али се само из те чињенице не може извести закључак да је учинилац на угрожавање и пристао.

Закључак о вољној страни умишљаја мора бити заснован на утврђивању околности које би указивале да је оптужени манифестовао своју вољу – пристајањем на угрожавање јавног саобраћаја. Због тога је неопходно оценити све околности које су од значаја за утврђивање облика винности оптуженог (посебно брзину кретања и понашања оптуженог у саобраћају непосредно пре саобраћајне незгоде), те закључити да ли се вожња оптуженог може оценити као безобзирна, што би упућивало на то да се оптужени саглашавао са наступањем основне последице у виду угрожавања јавног саобраћаја, или пак, да је олако држао да таква последица неће наступити.”

(Решење Врховног суда Србије Кж 771/88 од 25. XI 1988. и пресуда Округног суда у Београду К 562/86)

ДАВАЊЕ ЛАЖНОГ ИСКАЗА

(Чл. 206. КЗС)

Садржина изјаве једног лица које ту изјаву овери пред надлежним органом у скупштини општине, не може се третирати као лажни исказ у смислу члана 206 КЗС

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Председник већа првостепеног суда је одлучио да на основу члана 438. став 1. у вези са чланом 270. тачка 1. ЗКП одбаци оптужни предлог оштећене као тужиоца против оптуженог за кривично дело давања лажног исказа из члана 206. став 1. КЗС, због тога што дело које је предмет оптужбе није кривично дело.

Одбијајући као неосновану жалбу оштећене као тужиоца, другостепени суд је нашао да је првостепени правилно нашао да је за постојање кривичног дела давања лажног исказа потребно да сведок да лажан исказ пред судом или у прекршајном, дисциплинском или управном поступку. У конкретном случају, није вођен ни један од ових поступака, нити је окривљени имао својство сведока, јер се у конкретном случају ради о оверавању изјаве коју је окривљени дао пред надлежним органом скупштине општине.”

(Решење Трећег општинског суда у Београду К 1146/88 од 30. VIII 1988. и решење Окружног суда у Београду Кж 6/89 од 16. I 1989)

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

(Чл. 417. ст. 2. ЗКП)

Када се одлучује о захтеву за заштиту законитости, под повредом савезног закона подразумева се свака повреда општег или посебног дела Кривичног захтева СФРЈ, Закона о кри-

вичном поступку или другог савезног закона, а ово и у случају када је кривични поступак вођен за кривична дела прописана републичким или покрајинским законом

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Према одредби члана 417. став 2. ЗКП Савезни суд је овлашћен, када решава о захтеву за заштиту законитости, да испитује примену, односно повреду савезног закона.

У конкретном случају, осуђени је оглашен кривим и осуђен за кривично дело предвиђено Кривичним законом СР Србије, а захтев за заштиту законитости подигнут је због повреде кривичног закона из члана 365. став 1. тачка 4. ЗКП у вези са чланом 19. КЗ СФРЈ. Поставило се питање да ли је Савезни суд овлашћен да испитује и примену републичког закона, тј. члана 173. КЗС, будући да од тога зависи и утврђивање повреде савезног закона.

У конкретном случају кривични поступак је вођен за кривично дело из Кривичног закона Србије, а постојање кривичног дела оцењивано је преваходно са аспекта остваривања његовог законског бића, односно да ли је дело довршено или је остало у покушају – члан 19. КЗ СФРЈ. Према томе, примена савезног закона овде је примарна, па је у том циљу могуће, будући да је за ту дилему неопходно, по подигнутом захтеву за заштиту законитости тумачити и одговарајућу примену републичког, односно покрајинског закона, јер се без тога она не може испитати.

Полазећи од предњег, Савезни суд налази да се под „повредом савезног закона” приликом одлучивања о захтеву за заштиту законитости на основу члана 417. став 2. ЗКП, подразумева свака повреда општег или посебног дела КЗ СФРЈ, ЗКП или другог савезног закона, а ово и у случају када је кривични поступак вођен за кривична дела прописана републичким или покрајинским законом, те да

се, следствено томе ради утврђивања да ли таква повреда постоји, може тумачити примена и ових закона.”

(Пресуда Савезног суда Кзс 33/88 од 17. I 1989)

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК

(Чл. 354. ст. 2. тач. 13. ЗПП)

Учињена је битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13 ЗПП када се не може испитати првостепена пресуда због неразумљивог текста записника о исказима саслушаних сведока са више граматичких и других грешака у писању.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Гж. 182/89 од 16. VI 1989)

ОСТАЛИ ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ

ДИНАРСКА ПРОТУВРИЈЕДНОСТ ОБАВЕЗЕ КОЈА ГЛАСИ НА СТРАНУ ВАЛУТУ

Кад се девизно потраживање које у складу са законом гласи на страну валуту прерачунава и исплаћује у динарској протувриједности протувриједност се израчунава према (банковном) продајном течају стране валуте

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Потраживање вјеровнице изражено је у страниој валути и износи 18.500 аустријских шилинга. Да би дужник то потраживање подмирио потребно је да вјеровници исплати онај динарски износ за који она купњом девиза код банке може купити управо наведени износ девиза, а то значи да тај обрачун треба извршити по продајном курсу. Предметно новчано потраживање је настало у иностранству, а ради се о девизном потраживању, које остаје таквим до ис-

плате, па стога прерачунавање треба извршити по течају на дан исплате.”

(Одлука Врховног суда Хрватске Гж-8/1988 од 26. IV 1988)

УГОВОР О ЗАКУПУ ЗЕМЉИШТА

(Чл. 580. 300)

Ако треће лице има право које искључује могућност истовременог постојања закупчевог права, уговор о закупу се раскида по самом закону, а купац има право да захтева накнаду штете од куподавца.

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Из садржине одредбе члана 580. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ”, број 29/78) произилази да се одговорност куподавца за правне недостатке или заштита од евикције, састоји у дужности да јемчи и одговара купцу за све евентуалне правне недостатке своје уговорне обавезе, због којих би купац био доведен у опасност да неко трећи претендира да на закупљеној ствари врши неко право и обрати се својим захтевом купцу, те ако самовласно одузме ствар од купца. Уколико се, пак, утврди конкретно да трећем припада неко право које сасвим искључује право купца на употребу ствари, тада се уговор о закупу раскида по самом закону, а куподавац је дужан да накнади купцу штету. Према томе, судбина купца зависи од природе права којим располаже треће лице. Ако треће лице има право које искључује могућност истовременог постојања закупчевог права, уговор о закупу се раскида по самом закону, а купац има право да захтева накнаду штете од куподавца.

У овом спору пропустили су нижестепени судови да расправе да ли П.В. има право на спорно земљиште које искључује могућност истовременог постојања закупчевог права

или то право нема. Разјашњење овог претходног питања је од значаја ради оцене да ли је уговор раскинут по самом закону и да ли тужилац има право на накнаду штете од туженог као закуподавца. Јер, тражено право би тужиоцу припадало за случај утврђења да П.В. има право на спорном земљишту које искључује могућност истовременог постојања закупчевог права.

У датим околностима ваљало је да првостепени суд или сам одлучи о овом претходном питању или да сачека исход парнице која се води између туженог и П. по питању права својине на спорној некретнини."

(Решење Врховног суда Војводине Рев 506/89 од 16. VIII 1989)

ИЗМЈЕНА ЦИЈЕНЕ РАДОВА

(Чл. 636. 300)

Клизна скала може се примјенити само на измјене цијене од тренутка закључења уговора до уговореног рока испоруке, а након тога рока само ако је закашњење извођача проузроковано околностима које га ослобађају од одговорности.

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Клизна скала може се применити само на промјене цијена од тренутка закључења уговора до уговореног рока испоруке, односно конкретно до изградње грађевине. У случају доцње клизна скала се не примјењује, осим ако је доцња проузрокована околностима које ослобађају од одговорности.

Судови су, на темељу мишљења грађевинског вјештака недвојбено утврдили да су постојале околности које ослобађају од одговорности тужитеља за његову доцњу до свибња 1981. године, као што су првенствено временски увјети на локацији изградње (надморска висина од 1217 м), гдје је и по више дана током угово-

реног раздобља изградње било објективно немогуће изводити грађевинске радове због ниских температура, укључујући и остале објективне околности утврђене по нижестепеним судовима. С обзиром на таква утврђења о околностима које несумњиво ослобађају тужитеља од одговорности за закашњење до конца свибња 1981. године, судови су основано признали тужитељу разлику цијене („клизну скалу“) до тог времена, а у складу са мишљењем и обрачуном судског вјештака."

(Одлука Врховног суда Хрватске II Рев-44/87 од 10. I 1988)

ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ – ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА

ЗАСТАРА ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ПОЧИЊЕНЕ КРИВИЧНИМ ДЈЕЛОМ

(Чл. 20. Закона о застари
потраживања – „Сл. лист ФНРЈ“,
бр. 40/53, 57/54)

Дужи рок застаре потраживања накнаде штете почињене кривичним дјелом долази до примјене у односу на починиоца кривичног дјела и на особе које одговарају за починиоце кривичног дјела.

И з о б р а з л о ж е њ а :

„Није спорно да је тужитељица озљеђена у прометној несрећи 27. листопада 1977. возећи се у аутомобилу сина, који је осигураник првотужене заједнице осигурања, кад је он налетео на недовољно освијетљени и заустављени трактор друготужене „Н“ (радне организације) и да је у вези те прометне несреће сам син тужитељице осуђен правомоћном пресудом кривичног суда.

Имајући у виду напријед наведене неспорне околности, другостепени је суд по ојени овог суда, за разлику

од првостепеног суда, правилно уважио приговор застаре против „Н” (радне организације) у цијелости, јер се дужи рок застаре, према застари кривичног гоњења у смислу одредбе члана 20. Закона о застари потраживања, који у овом случају износи 5 година, противно наводима у ревизији тужитељице, односи само на починиоца кривичног дјела и особе које одговарају за починиоца кривичног дјела, како је то правилно оцијенио другостепени суд, а то у овом случају није „Н” (радна организација) чија је одговорност за штету из овог штетног догађаја самостална.”

(Одлука Врховног суда Хрватске Рев-2785/87 од 16. VI 1988)

СТАМБЕНИ ОДНОСИ

СИН КАО ЧЛАН ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА

(Чл. 9. ст. 2. Закона о стамбеним односима – „Сл. гласник СРС”, бр. 9/85)

Пунолетни син може увек засновати заједницу живота и постати члан породичног домаћинства своје мајке, па за то није услов да је она тај стан добила и за сина, као члана свог породичног домаћинства.

Из образложења:

„Испитујући побијану пресуду у смислу члана 365. ЗПП, Окружни суд је нашао да је жалба основана.

Наиме, основани су наводи у жалби да је побијана пресуда заснована на погрешној примени материјалног права, иако је првостепени суд правилно утврдио да тужена од усељења у спорни стан 1982. године у истом живи заједно са својим сином и његовом породицом, те како се у смислу члана 53. Закона о стамбеним односима отказ уговора о коришћењу стана може дати носиоцу станарског права кад он и чланови његовог поро-

дичног домаћинства који су заједно са њим становали, престану да непрекидно користе стан дуже од једне године и како међу странкама није спорно да син тужене од усељења непрекидно станује у спорном стану, то је очигледно да се нису испунили законски услови за усвајање тужбеног захтева у смислу члана 53. став 1. Закона о стамбеним односима, па је у вези с тим ирелевантна чињеница да ли тужена стално или само повремено станује у спорном стану.

По налажењу окружног суда, неприхватљиво је становиште првостепеног суда да тужиљин син не може бити члан породичног домаћинства тужене, као своје мајке, само због тога што она није добила стан и за њега, јер тужиљин син у смислу члана 9. Закона о стамбеним односима може живети у заједничком домаћинству, без обзира на чињеницу да ли је тужена спорни стан добила само за себе или и за остале чланове њеног породичног домаћинства, јер у Закону о стамбеним односима не постоји законска забрана да носилац станарског права не може засновати трајну породичну заједницу са било којим лицем које се у смислу члана 9. став 2. Закона о стамбеним односима сматра чланом породичног домаћинства. Како је у конкретном случају тужена после развода брака са својим бившим супругом добила спорни стан и у исти се преселила са једним од синова, то је очигледно дошло до спонтаног цепања породице које је условљено како чињеницом да је тужена добила стан, тако и чињеницом да овако велика породица од 8 чланова није ни могла да станује у двособном стану који је поседовао бивши супруг тужене.

Према томе, пошто је у конкретном случају, првостепени суд правилно утврдио одлучне чињенице, али на тако правилно утврђено чињенично стање погрешно применио материјално право, то је Окружни

суд нашао да првостепену пресуду треба преиначити а тужбени захтев тужиоца одбити као неоснован, због чега је и одлучено као у изреци ове пресуде.”

(Пресуда Окружног суда у Крагујевцу Гж-556/89 од 26. IV 1989)

ГРАЂАНСКО ПРАВО – Облигационо право –

КАМАТА ЗА УНАПРЕД УПЛАЋЕНУ ЦЕНУ ПРИ КУПОВИНИ АУТОМОБИЛА

(Чл. 16. ст. 2. тач. 4. Закона о основама пословања...)

Купцу припада право на камату за унапред плаћени износ купопродајне цене од момента када је продавац пао у доцњу са испоруком аутомобила, па до извршења његове уговорне обавезе – предаје аутомобила купцу.

И з о б р а з л о ж е њ а :

У овом случају првостепени суд је утврдио, а суд другог степена и ревизијски суд су прихватили, да начело једнаке вредности давања приликом закључења и извршења овог уговора, осим у периоду доцње у испоруци аутомобила, није било нарушено те да није било основа за наплату камате на унапред уплаћену цену по члану 16. став 2. тачка 4. Закона о основама пословања организације удруженог рада у области промета робе и услуга у промету робе и о систему мера којима се спречава нарушавање јединства југословенског тржишта у тој области. Савезни јавни тужилац у року предвиђеном законом за улагање овог ванредног правног лека наведене пресуде није побијао у овом делу.

Правилан је став Врховног суда Војводине да тужиоцу припада право на камату на унапред плаћени износ

купопродајне цене по уговору од 28. новембра 1984. године од момента када је тужени пао у доцњу са испоруком аутомобила па до извршења његове уговорне обавезе – предаје аутомобила купцу. Наиме, иако је обавеза туженог била неновчана јер се састојала у испоруци купљеног аутомобила, камата која се тужбом тражи односи се на коришћење тужиоцевог новца уплаћеног унапред на име купопродајне цене.

За коришћење купчевог новца по истеку рока за испоруку аутомобила, а питање права тужиоца за камату за овај период је у овој ствари предмет разматрања по захтеву, основ у уговору не би постојао нити би се могло правдати обостраним интересом уговорних странака, јер од момента падања у доцњу продавац сноси одговарајуће ризике, укључујући и поскупљење производње аутомобила изазвано инфлацијом, а купац је оштећен за камату коју је могао остварити да је унапред уплаћени износ уложио код банке. У складу са тим, побијаном пресудом је правилно оцењена основаност тужбеног захтева за камату, чија висина захтевом није оспорена, за период после истека рока за испоруку аутомобила, при чему је узета у обзир камата коју је тужени већ платио тужиоцу, као и стопа затезне камате на коју тужилац има право као физичко лице.

Према изложеном, не може се прихватити тврдња у захтеву да побијаном пресудом нису правилно примењене одредбе члана 16. став 2. тачка 4. наведеног Закона у погледу обавезе продавца да плати камату за време доцње и да нису испуњене и оцењене све битне околности и чињенице од значаја за одлуку о овом делу тужбеног захтева, па побијана пресуда у том погледу није донета битном повредом одредаба поступка због којих би се имала укинути и не садржи повреду одредаба материјалноправних прописа.

(Пресуда Савезног суда бр. Гзс. 57/88 од 27. IV 1989)

НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ИЗГУБЉЕНЕ ЗАРАДЕ

(Чл. 541. и 545. Закона о кривичном поступку)

Када је у питању накнада материјалне штете због изгубљене зараде настале услед неоправдане осуде или неоснованог лишења слободе, оштећеном лицу досуђује се накнада у пуном износу које би то лице остварило да није било неоправдане осуде односно неоснованог лишења слободе, без обзира да ли је изгубљена зарада настала услед престанка рада у земљи или у иностранству.

И з о б р а з л о ж е њ а :

Закључак судова да накнаду материјалне штете која припада тужилу на име изгубљене зараде у иностранству за време док је у Југославији била неосновано лишена слободе, треба одмерити у висини зараде коју би она остварила у иностранству умањене за трошкове живота које би она имала у иностранству за то време, заснива се на ставу да се, сагласно одредби члана 190. Закона о облигационим односима, накнада досуђује у износу који је потребан да се материјална ситуација оштећеног доведе у оно стање у којем би се налазила да није било штетног догађаја, а тужила би у том случају зарађени износ морала умањити за своје трошкове живота.

Међутим, када је у питању одмеравање накнаде за овај вид материјалне штете, мора се поћи од посебних прописа којима је уређено питање накнаде штете због неоправдане осуде односно због неоснованог лишења слободе – члан 541. и 545. Закона о кривичном поступку, те прописа о радним односима република и аутономних покрајина којима се лицу које има праву на накнаду за те облике штете, штета накнађује у пуном износу нето зараде. При том, околност што би изгубљена зарада била ос-

тварена у иностранству, чак и кад би иностраним прописима могло бити предвиђено да се накнада умањује за трошкове издржавања, нема значаја за решење ове ствари, јер према члану 28. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима, за вануговорну одговорност за штету, ако за поједине случајеве није другачије одређено, меродавно је право места где је радња извршена или право места где је последица наступила, зависно од тога које је од та два права повољније за оштећеника, а према законским прописима у СФРЈ који регулишу спорно питање, изгубљена зарада се признаје оштећеном у целини без обзира на свентуалне уштеде (животне трошкове које би оштећени имао и др.).

(Решење Савезног суда бр. Гзс. 65/88 од 27. IV 1989)

УСМЕНИ УГОВОР О КУПОПРОДАЈИ НЕПОКРЕТНОСТИ И РЕСТИТУЦИЈА

(Чл. 10. Закона о промету непокретности СР Србије)

Усмени уговор о купопродаји непокретности не производи правно дејство и нема законских услова да буде конвалидиран, али је продавац (чијом кривицом није дошло до закључења ваљаног уговора) дужан да врати цену не у номиналном износу који је примио, већ ревалоризовану према вредности некретности у моменту доношења судске одлуке.

И з о б р а з л о ж е њ а :

Судови утврђују да су странке 19. марта 1979. године закључиле усмени уговор о купопродаји предметних непокретности. Тужиоци су као купци туженој одмах понудили исплату целе уговорене цене (40.000. – динара) али је пристала да прими само износ

од 20.000. – динара условљавајући преосталу исплату моментом сачињења писменог уговора. Одбила је да потпише писмени уговор захтевајући већу цену. Тужилац је предузео све радње потребне за реализацију уговора, па је платио и порез на промет. По протеку две године тужена обавештава тужиоца да не жели да остане код уговора тражећи цену на коју тужиоци нису пристали. У посебној парници тужена је успела са захтевом за враћање поседа предметних некретнина. При таквим околностима правилном применом материјалног права судови одбијају тужбене захтеве који се односе на признање права својине на некретностима које су биле предмет продаје по усменом уговору.

Усмени уговор о продаји и куповини непокретности на основу одредбе члана 10. став 2. тада важећег Закона о промету непокретности СР Србије („Сл. гласник СРС“, број 15/74) не производи правно дејство, јер у смислу одредбе става 1. овог члана није био сачињен у писменом облику, а потписи уговорника оверени код суда.

Међутим, полазећи од тога да је предметни уговор ништав и да је тужена као уговорна страна била несавесна у заснивању облигационог односа, насталих права и обавеза, уз примену начела једнаких вредности узајамних давања, овај суд налази да се у овом случају имају применити последице ништавости уговора из члана 104. став 1. и 3. Закона о облигационим односима. Тужена је као уговорна страна дужна да тужиоцима врати оно што је примила по основу ништавог уговора.

Утврђено је да је у време пресуђења вредност предметних некретнина износила 1.500.000.– динара и правилно првостепени суд изводи закључак да је огроман распон вредности и цене у односу на цену из усменог уговора и да тужиоцима треба признати одговарајућу накнаду у новцу према ценама у време доно-

шења судске одлуке, али је погрешно досудио цео износ иако је тужена примила само 1/2 цене. Имајући у виду да је била несавесна страна и да није поштено поступила у испуњењу преузете обавезе (да закључи ваљани писмени споразум и да преузме уговорну цену), што је истовремено и супротно моралним схватањима друштва, овај суд сматра да је тужена дужна тужиоцима исплатити накнаду за примљени део цене у време закључења усменог споразума а према ценама вредности некретнина на дан доношења судске одлуке, а примљеној 1/2 цене одговара износ од 750.000.– динара заједно са затезном каматом по утврђеној стопи која такође почиње тећи од момента пресуђења.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 399/89 од 13. IX 1989)

ВАЉАНОСТ УГОВОРА О ЗАКУПУ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

(Чл. 73. ЗОО и чл. 34. ст. 2. Закона о искоришћавању пољопривредног земљишта)

Уговор о закупу пољопривредног земљишта је пуноважан, иако није закључен у писменој форми, уколико је у целини или у претежном делу испуњен.

И з о б р а з л о ж е њ а :

На темељу утврђеног чињеничног стања и по оцени овог ревизијског суда судови су правилно применили материјално право када су обавезали туженог да тужиоцу преда 7240 kg кукуруза у клипу или да му исплати противувредност ове количине у висини од 2.172.000.– динара, рачунајући 300.– по kg.

Наиме, уговор о закупу пољопривредног земљишта мора бити закључен у писменој форми. Уколико није закључен у писменој форми, такав уговор је ништав и не производи

правно дејство, те због тога друга страна из уговора не може тражити испуњење таквог уговора.

Међутим, ако је уговор испуњен у целини или у претежном делу правоваљан је иако није закључен у писменој форми, осим ако из циља због кога је форма прописана очито не произилази што друго – а како је то прописано чланом 73. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ”, број 29/78).

У овом случају уговор о закупу пољопривредног земљишта је правоваљан без обзира што није закључен у писменој форми будући да је извршен у претежном делу. Тужени је земљу обрадио и скинуо је плод, међутим, своју обавезу из уговора није испунио у свему како је уговорено, гачније тужиоцу није испоручио кукуруз у уговореној количини, па основано тужилац захтева испуњење из таквог уговора.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 723/89 од 27. IX 1989)

УГОВОР О ПОКЛОНУ

(Чл. 10. сада чл. 4. Закона о промету непокретности СР Србије)

Правно је ваљан уговор о поклону непокретности закључен у писменој форми без овере потписа који је у целости извршен а странке су ослобођене од плаћања пореза на промет.

И з о б р а з л о ж е њ а :

Нижестепени судови су утврдили да је правни претходник тужених као поклонодавац на основу уговора о поклону од 24. августа 1978. године поклонио и предао тужиоцу као поклонопримцу некретнине под парц. бр. 508, 509, 921/1 и 921/2 уписане у к. ул. бр. 335 К.О. Нови Козјак. Тужилац је фактички од свог рођења у поседу некретнина које су предмет уговора о поклону. Уговор о поклону није био оверен до смрти поклонодавца –

до 14. децембра 1979. године. Према утврђењу нижестепених судова уговор о поклону је ослобођен од пореза на промет некретнина.

Како су нижестепени судови утврдили да је судски неоверени уговор о поклону у писменој форми у целости извршен, а уговорне странке су ослобођене од плаћања пореза на промет некретнине, тужилац може стећи право власништва на некретнинама које су предмет уговора, независно од чињенице што је овај уговор склопљен након ступања на снагу Закона о промету непокретности СР Србије („Сл. гласник СРС”, број 15/74 и „Сл. лист САНВ”, број 1/75).

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 713/89 од 13. IX 1989)

ОПОЗИВ ПОКЛОНА

Нема основа за опозив поклона због осиромашења када поклонопримац нуди поклонодавцу одговарајуће издржавање.

Поклонодавац је слободан у избору против кога ће од два или више поклонопримца тражити опозив поклона због осиромашења.

И з о б р а з л о ж е њ а :

Наиме, по мишљењу ревизијског суда у конкретном случају није од пресудног значаја чињеница да је тужила на предметним непокретностима задржала право плодоуживања и поклоњене непокретности и даље користи, па да ни враћањем поклона не би имала више средстава него што сада има, јер у случају повраћаја поклона тужила би имала могућност да слободно располаже са предметом поклона па би на тај начин могла трајно решити питање свог издржавања (евентуалним закључењем уговора о доживотном издржавању и слично).

Међутим, за правилно и законито разрешење овог спорног правног односа међу парничним странкама није

без значаја у првостепеној пресуди утврђена чињеница да је тужена спремна да издржава тужиљу. По становишту ревизијског суда, наиме, смисао правних правила имовинског права о опозиву поклона треба тако схватити да када поклонодавац након учињеног поклона запада у оскудицу у толикој мери да остаје без средстава за нужно издржавање па би стајали разлози за опозив поклона због осиромашења, у циљу одржавања уговора о поклону поклонопримац може понудити да ће дародавцу обезбедити издржавање (било непосредном дворбом или давањем потребних средстава), тиме би се отклонио разлог за опозив поклона. Ово због оправданог уважавања и примене општег начела грађанског уговорног права да се уговори закључују са циљем да се одржавају.

Коначно, ревизијски суд налази да за исход ове парнице није од значаја у ревизији наведена околност да је тужила учинила поклон и другој ћерки а тај поклон није опозвала, јер у случају наступања разлога за опозив поклона због осиромашења не постоји дужност дародавца да поклон опозове од свих обдарених, већ је слободан у избору од ког поклонопримца ће поклон опозвати.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Рев. 512/89 од 30. VIII 1989)

– Породично право –

ОСПОРАВАЊЕ ВАНБРАЧНОГ ОЧИНСТВА

Не може се оспоравати ванбрачно очинство које је утврђено судском одлуком.

Тужбу ради оспоравања ванбрачног очинства које је утврђено судском од-

луком суд ће одбацити, јер се ради о пресуђеној ствари.

И з о б р а з л о ж е њ а :

Суд је према одредби члана 333. став 2. ЗПП дужан да по службеној дужности одбаци тужбу ако утврди да је између истих странака постављен захтев о коме је правноснажно одлучено. И по мишљењу овог суда правноснажно је пресуђена ствар ако је правноснажном судском одлуком одлучено, између истих странака о захтеву чији су основ и садржина исти. Како је о захтеву за утврђивање очинства малодобног Ј.Н. правноснажно одлучено наведеном пресудом Вишег суда у С. и утврђено је да је Р.М. његов природни отац, то је захтев тужиоца Р.М. да се утврди да он није природни отац малодобног Ј.Н. у суштини заснован на истом чињеничном и правном основу, садржина тих захтева је иста. Из тих разлога је, по мишљењу овога суда, о тужбеном захтеву који је тужилац овом тужбом поставио већ пресуђено правноснажном пресудом.

Није основан жалбени навод тужиоца да он у ранијем поступку о утврђивању очинства није постављао противтужбени захтев, те да се због тога не може сада о овом његовом захтеву радити о пресуђеној правној ствари. Ово из разлога што није битна улога странака у пресуђеној правној ствари, односно што су у ранијем поступку странке имале промењене улоге, већ је битно то да је правноснажном судском одлуком одлучено о захтеву између истих странака.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Гж. 310/89 од 14. IX 1989)

Приредио
Александар Воргић
адвокат у Новом Саду

ПОСЕБНИ ПРИЛОГ

АДВОКАТСКЕ ТАРИФЕ СРБИЈЕ, БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, СЛОВЕНИЈЕ, МАКЕДОНИЈЕ, ХРВАТСКЕ

У жељи да помогне адвокатима у свакодневном раду, у условима постојања 8 републичких и покрајинских Тарифа о накнадама и наградама за рад адвоката на територији СФРЈ, Редакција „Гласника“ покушала је за овај број да припреми и штампа актуелне тарифе.

И поред настојања, нисмо успели да прибавимо тарифе о накнадама и награди за рад адвоката на Косову и Црној Гори.

Верујемо да ћемо у следећем броју објавити и ове две преостале тарифе, и измене до којих буде дошло у међувремену, јер се оне више пута годишње мењају, бар како досадашње искуство говори.

Иако све тарифе нису дате у интегралном тексту, онако како су штампане у службеним гласилима република и покрајина, уверења смо да ће штампање распона, вредности бода и тачака, висином паушала, клаузуле, правоћности, удовољити потребе већине адвоката, јер се ове ставке највише и користе за рад пред судовима.

АДВОКАТСКА ТАРИФА СРБИЈЕ

На основу члана 7. Закона о изменама и допунама Закона о адвокатури и служби правне помоћи („Службени гласник СР Србије”, број 1/88), Скупштина Адвокатске коморе Србије на седници одржаној 7. октобра 1989. године, утврдила је

ОДЛУКУ

о изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката

Члан 1.

У Тарифи о наградама и накнади трошкова за рад адвоката („Службени гласник СР Србије”, број 8/88, 47/88 и 20/89), члан 4. мења се и гласи:

„Члан 4.

Награда за поједине послове предвиђене овом тарифом може се уговорити између адвоката и странке испод прописаних износа, или изнад највише прописаних износа.”

Члан 2.

У члану 12. Тарифни број 1. у ставу 1. износ: „200.000.– динара”, замењује се износом: „1.000.000.– динара”.

Став 2. мења се и гласи: „Изузетно од става 1. овог тарифног броја у парничном поступку награда се увећава за 100% ако је вредност предмета спора преко 100.000.000.– динара.”

Став 4. мења се и гласи:

„За састављање тужбе са предлогом за издавање платног налога награда се одређује у висини од 50% из става 1. овог тарифног броја, а предлог за извршење у висини од 100% награде из става 1. или 2. овог тарифног броја.”

Члан 3.

У члану 12. тарифни број 2. у ставу 1. износ: „200.000.– динара”, замењује се износом: „1.000.000.– динара.”

Став 2. мења се и гласи:

„Изузетно од става 1. овог тарифног броја награда за приступ у парничном поступку се увећава за 100% од прописане ако је вредност предмета спора преко 100.000.000.– динара.”

Члан 4.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику СР Србије”.

Број 154-2/89

У Београду, 7. октобра 1989. године
Адвокатска комора Србије

Председник
адв. *Вељко Губерина*

Напомена Редакције „Гласника”: Одлука о изменама и допунама Тарифе објављена је у Службеном гласнику СРС бр. 46 од 14. октобра 1989. године

АДВОКАТСКА ТАРИФА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

На основу члана 16. Закона о адвокатури („Службени лист СРБих”, број 34/89) и члана 59. Статута Адвокатске коморе Скупштине Адвокатске коморе БиХ која је одржана 14. октобра 1989. године донијела је следећу

ТАРИФУ О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД АДВОКАТА

Глава прва

Адвокату припада награда за извршени рад по одредбама ове тарифе, и то:

I – КРИВИЧНИ ПОСТУПАК, ПОСТУПАК ЗБОГ ПРИВРЕДНИХ ПРЕСТУПА И ПРЕКРШАЈА

Састављање поднесака

Члан 1.

1. Приватне тужбе, кривичне пријаве и образложени доказни приједлози 4 бода
2. Оптужни приједлози оштећеног као тужитеља 4 бода
3. Оптужнице оштећеног као тужитеља из надлежности:
 - основног суда 6 бодова
 - вишег, војних привредних судова 8 бодова
4. Тужбе по Закону о штампи и другим облицима информисања 6 бодова
5. Подносе с образложеним оштетним захтјевом 50% награде из члана 7. тачке 1, поднесци са навођењем чињеница и образложеним доказним приједлозима 50% награде из члана 4. тачке 1, а остали поднесци с крајим образложењем, или приједлогом 2 бода

Члан 2.

1. Приједлози за одлагање извршења казне, условни отпуст и брисање осуде 3 бода
2. Приједлози за рехабилитацију и молбе за помиловање 3 бода
3. Остали поднесци с крајим образложењем обавијести и сл. у поступку, по приједлогу из тач. 1. и 2.

Члан 3.

1. За судјеловање у претходном поступку адвокату као браниоцу или заступнику оштећеног као тужитеља, припада једна награда као за одбрану из члана 4. тачка 1. према дјелу за који се води поступак, те за други и сваки даљњи започети сат присуствовања у поступку, накнада од једног бода.
2. За радње из тачке 1. које се изводе изван суда адвокату припада, осим накнаде по утрошеном сату и накнаде по члану 35, те сви готови издаци и накнада по члану 45.

Одбрана окривљеног, заступање приватног тужитеља, оштећеног и оштећеног као тужитеља на главној расправи

Члан 4.

1. Одбрана оптуженог, заступање приватног тужитеља, оштећеног и оштећеног као тужитеља пред војним и другим специјализираним судовима, судијом за прекршаје или мировним вијећем:

- по приватној тужби, или захтјеву пред судијом појединцем 6 бодова
- по оптужном приједлогу и приватној тужби пред вијећем тројице 6 бодова
- по оптужном приједлогу пред вијећем вишег суда у привредним преступима 9 бодова
- по оптужници пред вијећем општинског суда 12 бодова
- по оптужници пред вијећем тројице вишег суда 15 бодова
- по оптужници пред вијећем петорице 18 бодова
- по оптужници пред вијећем петорице за кривична дјела за која је запријеђена смртна казна или казна затвора од 20 година 20 бодова

2. Одбрана оптуженог и заступање оштећеног као тужитеља или приватног тужитеља:

- на сједници другостепеног вијећа као за одбрану пред првостепеним судом
- на другостепеној расправи пред вишим судом 15 бодова
- на другостепеној расправи пред Врховним судом или Војним судом 18 бодова

3. У првостепеном поступку против малољетника, адвокату као бранитељу припада награда за судјеловање:

- на припремном рочишту 6 бодова
- на сједници вијећа 6 бодова

4. Када главна расправа траје непрекидно дуже од једног дана, адвокату припада награда из тачке 1. овог члана броја за први дан главне расправе, а 50% за други и сваки даљњи дан расправе те накнада по тачки 5. овог тарифног броја.

Ако због прекида или одлагања главна расправа започине изнова, адвокату припада иста награда као у ставу 1.

5. Поред награде за расправу, припремно рочиште или сједницу, адвокату припада накнада за присуствовање за други и сваки даљи започети сат расправе или сједнице у износу од једног бода.

6. Ако је последице подигнуте оптужнице, оптужног приједлога или приватне тужбе, а прије извођења доказа дошло до обуставе поступка, или до одлагања главне расправе, адвокату припада – 50% награде из овог тарифног броја.

7. За присуствовање увиђајима и реконструкцијама, као и осталим судским радњама које суд изводи изван зграде суда, адвокату припада награда по овом тарифном броју као за одбрану и накнада по чл. 35. и 45.

Правни лијекови

Члан 5.

1. За жалбу против пресуде окривљеног, приватног тужитеља, оштећеног као тужитеља и оштећеног, ако главној расправи није присуствовао јавни тужилац, адвокату припада иста награда као и за одбрану по члану 4.

2. За одговоре на жалбу против пресуде, адвокату припада 75% награде из тачке 1. овог тарифног броја.

3. За жалбу против рјешења о отварању истраге, одређивању или продуживању притвора, о примјени васпитно-поправних мјера, о примјени мјера безбједности, о упућивању у завод за чување или лијечење, те ради одлуке о трошку, које је донио:

- основни суд 3 бода
- виши суд 4 бода

4. За приговоре против оптужнице, адвокату припада 75% награде из тач. 1. овог тарифног броја.

Ванредна правна средства

Члан 6.

1. Приједлози за улагање захтјева за заштиту законитости – награда као за жалбу против мериторне одлуке.

2. Приједлози за понављање поступка, те жалбе против рјешења о одбијању приједлога – награда по члану 4. тачке 1.

3. Приједлози за ванредно ублажавање казне – 2 бода.

4. Одговори за горње приједлоге – 75% награде из члана 4. тачка 1.

II – ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК, ПОСТУПАК ПРЕД СУДОВИМА УДРУЖЕНОГ РАДА И МИРОВНИМ ВИЈЕЋИМА

Састављање тужби и поднесака

Члан 7.

Адвокату припада награда за састављање тужби, приједлога из захтјева:

1. Ако је вриједност спорног предмета:

од динара	до динара	бодова
	500.000	3
500.000	1.000.000	5
1.000.000	2.000.000	6
2.000.000	3.000.000	7
3.000.000	4.000.000	8
4.000.000	5.000.000	10
5.000.000	50.000.000	20
50.000.000	100.000.000	30
100.000.000	500.000.000	50
500.000.000	1.000.000.000	80
1.000.000.000 и више		100

2. У споровима:

- ради сметања посједа, 6 бодова
- ради служности 6 бодова
- из стамбених односа (откази, иселења, утврђења), узима се као вриједност једногодишња закупнина или најамнина, али не мање од 6 бодова
- ради развода или поништења брака, о постојању или непостојању брака 6 бодова

- за utvrđivanje ili osporavanje očinstva o čuvaњу и одгоју дјете 6 бодова
 - из радних односа (поништења отказа, utvrđivanje права на рад и сл) осим у процјењивим предметима 6 бодова
 - за законско издржавање, или укидање обавезе издржавања, узима се вриједност једногодишњег издржавања, уколико се не тражи за краће раздобље, али не мање од 3 бода
 - из ауторског права, права индустријског власништва (патенти, техн. унапређење, жигови, модели, нелојална конкуренција и сл) – награда по члану 7. тачке 1. али не мање од 15 бодова.
3. За тужбе на издавање платног налога на основи фактуре или извода из пословних књига, припада – 50% награде из тачке 1. овог члана, али не више од 10 бодова.
4. За тужбе на издавање мјеничних, чековних и платних налога на основи других вриједносних папира, јавних и приватних исправа, изузев оних које су наведене у тачки 3. овог члана припада пуна награда из тачке 1. овог члана.
5. Тужбе и образложени поднесци пред међународном арбитражом по члану 7/1 увећане за 100%.

Члан 8.

1. За састављање одговора на тужбу, приговора против платног налога и образложених поднесака у којима се одговара на наводе приговора или одговора на тужбу – награда као за тужбу по члану 7. тач. 1. и 2.
2. За састављање приједлога за повраћај у пређашње стање, приједлога за издавање привремених мјера, као и за остале образложене поднеске – 50% награде из тачке 1. али не мање од 2 бода.
3. За састављање осталих поднесака – 25% награде из члана 7. тач. 1. и 2. али не мање од једног бода ни више од 4 бода.

Заступање на рочиштима

Члан 9.

1. За свако рочиште на којем се расправљало о главној ствари, или су се изводили докази – награда из члана 7. тач. 1. и 2.
2. За сва остала рочишта на којима се расправљало само о процесним питањима, или за рочиште на којем се прије расправљања о главној ствари поступак завршио повлачењем тужбе, приговора, нагодбом, пресудом на основи признања или на основи изостанка, или које је одгођено прије почетка расправљања – 50% награде из члана 7. тач. 1. и 2. али не мање од 2 бода.
3. За свако рочиште пред међународном арбитражом на којем се расправљало о главној ствари, или су се изводили докази – награда из члана 7. тачке 4, а за сва остала рочишта – 50% награде, али не мање од 2 бода.
4. За другостепену расправу припада награда по члану 7. тач. 1. и 2.
5. Поред награде за расправу из претходних ставова адвокату припада за започети други и сваки даљњи сат заступања један бод, те накнада по члану 35.
6. За присуствовање увиђају или вјештачењу које је одређено рјешењем суда адвокату припада иста награда као за заступање на рочишту, те накнада по члану 35. и накнада трошкова по члану 45.

Правни лијекови

Члан 10.

1. За састављање редовних правних лијекова против пресуде, као и против рјешења у парницама због сметања посједа, адвокату припада награда по члану 7. тач. 1. и 2, с повећањем од 25%.

2. За састављање одговора на жалбу и ревизију – награда по члану 7. тач. 1. и 2.

3. За састављање жалбе против рјешења адвокату припада 50% награде из члана 1. и 2, али не мање од 2 бода.

4. За састављање ванредних правних лијекова адвокату припада награда из члана 7. тач. 1 и 2, с повећањем од 25%.

5. За одговоре на ванредне правне лијекове – награда по члану 7. тач. 1. и 2.

III – ИЗВРШНИ ПОСТУПАК

Члан 11.

1. Приједлози за издавање рјешења о извршењу, приједлози за издавање привремених мјера, приговори против рјешења о извршењу и противљења приједлозима за издавање привремених мјера и одговори на приговоре против рјешења о извршењу – 50% награде из члана 7. тач. 1. и 2. али не мање од 2 бода.

2. Састав дражбених услова – награда по члану 7. тачка 1.

3. Остали поднесци – 50% награде из тачке 1, али не мање од једног бода, ни више од 4 бода.

Члан 12.

1. За заступање на рочиштима и судјеловање у провођењу извршења – 75% награде из члана 7. тач. 1. и 2.

2. Поред награде из претходне тачке адвокату припада за други и сваки даљњи сат заступања један бод, те накнада по члану 35. и накнада трошкова по члану 45.

Члан 13.

За састављање правних лијекова – 75% награде из члана 7. тач. 1. и 2. али не мање од 2 бода.

Разматрање списка, извид правомоћности и извршности, прибавља исправа за странку

Члан 32.

За разматрање и преглед списка у свим поступцима, увид у земљишне књиге, регистре и остале јавне књиге адвокату припада за сваких започетих пола сата један бод.

За извид или прибаву правомоћности или извршности пресуде, рјешења и платних налога – 0,5 бодова.

За прибаву извода из земљишних књига, регистра предузећа или прибаву других исправа, адвокату припада награда од 0,5 бодова.

Дописи и опомене

Члан 33.

За дописе странци, замјенику, протустранци и другим судионицима у правним пословима странке:

1. Обавјештење с навођењем чињеничног стања или упутом за сваку страницу – 1 бод.

2. Опомене протустранци да плати одређени износ, испуни неку обавезу или чинидбу – за сваку страницу – 1 бод.

XIV – ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДРЕДБЕ

Награда по утрошеном сату

Члан 34.

Ако појединим тарифним одредбама, према којима се одређени послови награђују по утрошеном сату није другачије одређено, награда за утрошени сат износи један бод.

Награда за изгубљено вријеме

Члан 35.

За чекање на расправу или за вријеме вијећања суда, за одсуствовање из писарнице за вријеме путовања и сл. адвокату припада награда од 0,5 бодова за сваки започети сат, али највише до 7 сати дневно.

Одбрана или заступање више особа

Члан 36.

Кад адвокат у истом поступку брани или заступа више особа припада му право на повишење тарифних ставака за другу и сваку даљњу особу и то у кривичном поступку за 50% а у другим поступцима за 10% – тиме да то повишење у грађанском поступку може износити највише 50%.

Износ повишене награде дијели се на једнаке дијелове према броју брањеника, односно заступаних особа.

Уколико постоји очито несразмјер у одбрани или заступању поједине странке у односу на друге странке у поступку, коју заступа или брани исти адвокат, може адвокат са странкама споразумно одредити други начин обрачуна трошкова.

Члан 42.

Адвокату припада за све споредне радње обављене у свим поступцима, за које му не припада посебна награда и које нису посебно обрачунате (прикупљање информација, усмене информације странци о стању предмета, преписивање прилога, предаја поднесака суду и пошти и сличне радње), паушална награда у износу од 25% од укупног износа награде одређене и обрачунате према овој тарифи.

У мјестима гдје је уведен порез на адвокатске услуге, адвокат има право странци зарачунати и тај порез.

XVII – НАЧИН ОДРЕЂИВАЊА ВРИЈЕДНОСТИ БОДА И ИЗМЈЕНЕ ВРИЈЕДНОСТИ БОДА

Члан 50.

Вриједност бода усклађује се током године тромјесечно, а основицу за утврђивање вриједности бода чини просјечни мјесечни исплаћени чисти лични доходак по раднику у привреди Републике за претходно тромјесечје.

Подлогу за утврђивање основице из претходног става осигурава надлежни орган за праћење провођења Друштвеног договора о дохотку у СРБиХ.

Овако утврђена основица помножи се са коефицијентом 2,6 а добивени износ увећа за 120% и подијели са 182 радна сата.

Вриједност бода утврђује на основу добивених података Извршни одбор Адвокатске коморе СРБиХ.

Новоутврђена вриједност бода ступа на снагу наредног дана након објаве у „Службеном листу СРБиХ”.

XVIII – ОБЈАШЊЕЊЕ О ПРИМЈЕНИ ТАРИФЕ

Управни одбор Адвокатске коморе БиХ или орган који УО одреди даје објашњење о примјени тарифе и њено тумачење.

Објашњење или мишљење за примјену тарифе даје се на захтјев странке, адвоката, суда или другог овлашћеног органа у земљи и иностранству.

XIX – СТУПАЊЕ НА СНАГУ ТАРИФЕ

Ова тарифа ступа на снагу наредног дана након објаве у „Службеном листу СРБиХ”.

Вриједност бода износи 102.000 динара

Број 2189/89

14. октобра 1989, Сарајево

Предсједник

Жарко Булић, с.р.

Напомена Редакције „Гласника”: Тарифа се примењује почев од 17. 10. 1989. године

TARIFA ZA STORITVE PRAVNE POMOČI

Na podlagi drugega odstavka 15. člena zakona o pravni pomoči (Uradni list SRS, št. 23/79) in 15. člena družbenega dogovora o merilih za vrednotenje storitev pravne pomoči (Uradni list SRS, št. 37/81) sprejemajo po 11. alineji 43. člena statuta Odvetniške zbornice Slovenije območni zbori odvetnikov Odvetniške zbornice Slovenije Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica in Novo mesto

SKLEP

o spremembi tarife za storitve pravne pomoči

1. člen

V tar. št. 15 tarife za storitve pravne pomoči (Uradni list SRS, št. 21/84, 16/85, 18/86, 47/86, 23/87, 42/87, 26/88, 5/89, 21/89, 26/89, 31/89 in 36/89) se besedilo 1. točke spremeni tako, da se glasi:

„1. tožbe:

– če je vrednost spornega predmeta (v dinarjih):

	do 500.000	15 točk
nad 500.001	do 1,500.000	20 točk
nad 1,500.001	do 3,000.000	30 točk
nad 3,000.001	do 5.000.000	40 točk
nad 5.000.001	do 10,000.000	60 točk
nad 10,000.001	do 20,000.000	80 točk
nad 20,000,001	do 50,000.000	90 točk
nad 50,000.001	do 150,000.000	140 točk
nad 150,000,001	do 450,000.000	210 točk
nad 450,000.001	do 900,000.000	320 točk
nad 900,000.001	do 2.700,000.000	400 točk
nad 2.700,000.001	do 4.500,000.000	500 točk
nad 4.500,000.001	do 9.000,000.000	750 točk
nad 9.000,000.001	do 45.000,000.000	1.000 točk
nad 45.000,000.001	do 90.000,000.000	1.200 točk
nad 90.000,000.001		1.500 točk

2. člen

V tar. št. 31 se besedilo 1. točke spremeni tako, da se glasi:

„1. pogodba o prenosu lastninske pravice na nepremičninah in o stvarnih pravicah, razen pogodb pod 2. točko, če je vrednost predmeta pogodbe (v dinarjih)

	do 10,000.000	50 točk
nad 10,000.001	do 75,000.000	90 točk
nad 75,000.001	do 225,000.000	140 točk
nad 225,000.001	do 750,000.000	210 točk
nad 750,000.001	do 1.500,000.000	330 točk
nad 1.500,000.001	do 4.500,000.000	400 točk
nad 4.500,000.001	do 7.500,000.000	500 točk
nad 7.500,000.001		600 točk

3. člen

Te spremembe začnejo veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Ljubljana, dne 16. novembra 1989.

Po pooblastilu
predsednik predsedstva zbornice
Peter Breznik l.r.

SKLEP
o spremembi tarife za storitve pravne pomoči

1. člen

V prvem odstavku 10. člena tarife za storitve pravne pomoči (Uradni list SRS, št. 21/84, 16/85, 18/86, 47/86, 23/87, 42/87, 26/88, 5/89, 21/89, 26/89, 31/89, 36/89 in 40/89) se številka „40.000“ nadomesti s številko „80.000“.

2. člen

Ta sklep začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Ljubljana, dne 14. decembra 1989.

Podpredsednik
predsedstva zbornice
Nikolaj Grgurevič l.r.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je v sklepu, št. 750-01/83- 2/17 z dne 28. decembra 1989 dal na podlagi petega odstavka 271. člena zakona o sistemu državne uprave in o Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije ter o republiških upravnih organih in drugega odstavka 15. člena zakona o pravni pomoči soglasje k sklepu o spremembi tarife za storitve pravne pomoči z dne 14. decembra 1989.

**ТАРИФА ЗА НАГРАДА И НАДОМЕСТОК НА ТРОШОЦИТЕ ЗА РАБОТА
НА АДВОКАТИТЕ**

НАГРАДА ЗА ДАДЕНА ПРАВНА ПОМОШ

Член 12

I. НАГРАДА ЗА ПИШУВАЊЕ НА ПИСМЕНИ СОСТАВИ

1. За пишување на писмени состави со кои се поведува постапка, за пишување на образложени поднесоци, за пишување на одговор на писмени состави и за пишување на договори, наградата изнесува 200,00 динари.

Ako вредноста на барањето во писмениот состав е:

– од 10.000,00 до 50.000,00 динари наградата изнесува 300,00 динари;

– од 50.000,00 динари до 100.000,00 динари наградата изнесува 400,00 динари;

– над 100.000,00 динари наградата изнесува 500,00 динари.

2. За пишување на тужби со предлог за издавање на платен налог и за предлог за извршување наградата изнесува 50% од предходната точка.

3. За пишување на тужби за издршка, за пишување на необразложени поднесоци, за пишување на изјави, молби, полномошна, опомена и други слични писмени состави, наградата изнесува 100,00 дин.

4. За пишување на писмени состави со кои се поведува постапка пред уставните судови, за пишување на писмени состави за поведување на постапка за самоуправни спорови пред судовите на здружен труд, за пишување на писмени состави со кои се поведува постапка за упис во судски регистар на организацијата, за измена на регистрацијата и за проширување на дејноста, наградата изнесува 500,00 динари.

5. За состав и пишување на нормативни акти, наградата се договара со писмен договор.

6. За писмени договори во кои што покрај главното барање, се предлага времен мерка или предлог за обезбедување на докази, наградата се зголемува 20%.

7. Во предметите во кои има тужба и против тужба, наградата се определува според збирот на двете барања.

8. За секој писмен состав, наградата се зголемува 30% за второто и наредното лице, а за второто и наредните лица од спротивната страна, наградата се зголемува 15% но не повеќе од пет пати од предвидениот износ од оваа тарифа.

II. НАГРАДА ЗА ЗАСТАПУВАЊЕ

1. За застапување, наградата изнесува како и за пишување на соодветниот писмен состав на истото дејствие предвидено во тачка 1, 3, 4, 5, 6, 7 и 8.

2. За присуство на вештачење, за заверка на договори, на присуство на состаноци, за увид на лице место, за разгледување и проучување на списи надвор од канцеларијата на адвокатот и за увид на лице место по барање на странката, наградата изнесува како за застапување на соодветното дејствие.

3. За застапување наградата се зголемува со часовнина за секој започнат час 20% од соодветната награда.

III. НАГРАДА ЗА ОДБРАНА

1. За одбрана на претрес и јавна седница, наградата изнесува за кривичните дела за кои е предвидена казна:

– до 3 години затвор – 400,00 динари

– до 5 години затвор – 600,00 динари

– до 10 години затвор – 800,00 динари

– над 10 години затвор или смртна казна – 1.000,00 динари.

2. За одбрана на стопански престапи наградата изнесува 250,00 динари.

3. За одбрана во предходна судска постапка наградата изнесува 50% од соодветната награда предвидена во точка 1 доколку се изведуваат докази како за одбрана.

4. За одбрана во постапка за прекршоци, за одбрана во дисциплинска постапка и други слични постапки наградата изнесува 200,00 динари.

5. За посета на клиент лишен од слобода, за проучавање и разгледување на списи надвор од канцеларијата, за присуство на увид на лице место, за присуство на вештачење и за присуство на увид на лице место по барање на странката и слични дејствија, наградата изнесува 50% од соодветната награда предвидена во точка 1.

6. Ако адвокатот брани повеќе лица, наградата се зголемува 50% за второто и наредните лица, а ако има сообвинети наградата се зголемува за секое лице 25% но не повеќе од двократниот износ предвиден со оваа тарифа за соодветното дејствие.

7. За одбрана наградата се зголемува со часовнина на секој започнат час во висина од 20% од соодветната награда.

IV. НАГРАДА ЗА СОСТАВ НА ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. За пишување редовни и вонредни правни лекови, наградата се зголемува 50% од предвидената награда за застапување односно одбрана, а ако адвокатот не учествувал во расправата односно претресот, наградата се зголемува 100%.

2. За пишување редовен правен лек против решение и приговор на обвинителен акт, наградата изнесува 50% од соодветната награда за застапување односно соодветната награда за одбрана.

V. НАГРАДА ЗА ПРАВНИ СОВЕТИ

1. За усни правни совети, наградата изнесува 50,00 динари и часовнина 20% од секој започнат час.

2. За писмени совети, наградата изнесува 100,00 динари и часовнина од 20% за секој започнат час.

VI. ЗАЕДНИЧКИ ОДРЕДБИ

1. Наградата предвидена по одредбите на оваа тарифа се зголемува за 30% на име паушал за сите споредни дејствија што не се тарифирани.

2. За утврдување на правосилност наградата изнесува 10% од предвидената за тоа дејствие по оваа тарифа.

3. Сите дејствија што не се предвидени со оваа тарифа се тарифираат според најсродното дејствие од оваа тарифа.

ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

Член 13

Толкување на тарифата дава Претседателството на АКМ.

Член 14

Оваа тарифа влегува во сила 8 ден од денот на објавувањето во „Службен весник на СРМ“.

В.Д. Претседател на Претседателството
на Адвокатската комора на Македонија
Никола Кајчевски, адв., с.р.

Напомена Редакције „Гласника“: Одлука о давању сагласности на Одлуку о изменама Тарифе, донесеној на седници Председништва АК Македоније, објављена је у Службеном веснику РСМ бр. 6/90 од 22. 2. 1990. године.

ТАРИФА О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД ОДВЈЕТНИКА У ХРВАТСКОЈ

II. ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК, ПОСТУПАК ПРЕД СУДОВИМА УДРУЖЕНОГ РАДА И МИРОВНИМ ВИЈЕЋИМА

Састављање тужби и поднесака

Тбр. 7.

Одвјетнику припада награда за састављање тужбе, приједлога или захтјева:

1. Ако је вриједност спорног предмета

од динара	до динара	бодова
	500.000.–	3
500.000.–	1.000.000.–	5
1.000.000.–	2.000.000.–	6
2.000.000.–	3.000.000.–	7
3.000.000.–	4.000.000.–	8
4.000.000.–	5.000.000.–	10
5.000.000.–	50.000.000.–	20
50.000.000.–	100.000.000.–	30
100.000.000.–	500.000.000.–	50
500.000.000.–	1.000.000.000.–	80
1.000.000.000.– и више		100

2. У споровима:

- ради сметања посједа 3 бода
- ради служности 3 бода
- из стамбених односа (откази, исељења, утврђења), узима се као вриједност једногодишња закупнина или најамнина, али не мање од 3 бода
- ради развода или поништења брака, о постојању или непостојању брака 4 бода
- за утврђивање или оспоравање очинства, о чувању и одгоју дјеце 4 бода
- из радних односа (поништења отказа, утврђивање права на рад и сл.), осим у процјенивим предметима 4 бода
- за законско уздржавање, или докидање обвезе уздржавања, узима се вриједност једногодишњег уздржавања, уколико се не тражи за краће раздобље, али не више од 2 бода
- из ауторског права, права индустријског власништва (патенти, техничко унапређење, жигови, модели, нелојална конкуренција и сл.) – награда по Тбр. 7. точ. 1, али не мање од 10 бодова.

3. За тужбе на издавање платног налога на основи фактуре или извода из пословних књига, припада – 50% награде из точ. 1. овог Тбр., али не мање од једног бода ни више од 4 бода.

4. За тужбе на издавање мјеничних, чековних и платних налога на основи других вриједносних папира, јавних и приватних исправа, изузев оних које су наведене у точ. 3. овог Тбр. припада пуна награда из тачке 1. овог Тбр.

5. Тужбе и образложени поднесци пред међународном арбитражом по Тбр. 7/1 увећане за 100%.

Тбр. 8.

1. За састављање одговора на тужбу, приговора против платног налога и образложених поднесака у којима се одговара на наводе приговора или одговора на тужбу – награда као за тужбу по Тбр. 7. точ. 1. и 2.

2. За састављање приједлога за поврат у пријашње стање, приједлога за издавање повремених мјера, као и за остале образложене поднеске – 50% награде из точ. 1, али не мање од 2 бода.

3. За састављање осталих поднесака – 25% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2, али не мање од једног бода ни више од 4 бода.

Заступање на рочиштима

Тбр. 9.

1. За свако рочиште на којем се расправљало о главној ствари или су се изводили докази – награда из Тбр. 7. точ. 1. и 2.

2. За сва остала рочишта на којима се расправљало само о процесним питањима, или за рочиште на којем се прије расправљања о главној ствари поступак завршио повлачењем тужбе, приговора, нагодбом, пресудом на основи признања или на основи изостанка – 50% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2, али не мање од 2 бода.

3. За свако рочиште пред међународном арбитражом на којем се расправљало о главној ствари, или су се изводили докази – награда из Тбр. 7. точ. 4, а за сва остала рочишта – 50% награде, али не мање од 2 бода.

4. За приступ на рочиште које је одгођено прије почетка расправљања – 25% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2, али не мање од једног бода.

5. За другостепену расправу припада награда по Тбр. 7. точ. 1. и 2.

6. Поред награде за расправу из претходних ставова одвјетнику припада за започети други и сваки даљњи сат заступања један бод, те накнада по Тбр. 35.

7. За присуствовање увиђају или вјештачењу које је одређено рјешењем суда одвјетнику припада иста награда као за заступање на рочишту, те накнада по Тбр. 35. и накнада трошкова по Тбр. 45.

Правни лијекови

Тбр. 10.

1. За састављање редовних правних лијекова против пресуде, као и против рјешења у парницама због сметања посједа, одвјетнику припада награда по Тбр. 7. точ. 1. и 2. с повећањем од 25%.

2. За састављање одговора на тужбу и ревизију – награда по Тбр. 7. точ. 1. и 2.

3. За састављање жалбе против рјешења одвјетнику припада 50% награде из Тбр. 1. и 2. али не мање од 2 бода.

4. За састављање изванредних правних лијекова одвјетнику припада награда из Тбр. 7. точ. 1. и 2, с повећањем од 25%.

5. За одговоре на изванредне правне лијекове – награда по Тбр. 7. точ. 1. и 2.

III. ИЗВРШНИ ПОСТУПАК

Тбр. 11.

1. Приједлози за издавање рјешења о извршењу, приједлози за издавање привремених мјера, приговори против рјешења о извршењу и противљења приједлозима за издавање привремених мјера и одговори на приговоре против рјешења о извршењу – 50% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2, али не мање од 2 бода.

2. Састав дражбених увјета – награда по Тбр. 7. точ. 1.

3. Остали поднесци – 50% награде из точ. 1, али не мање од једног бода, ни више од 4 бода.

Тбр. 12.

1. За заступање на рочиштима и судјеловање у провођењу извршења – 75% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2.

2. Поред награде из претходне тачке одвјетнику припада за други и сваки даљњи сат заступања један бод, те накнада по Тбр. 35. и накнада трошкова по Тбр. 45.

Тбр. 13.

За састављање правних лијекова – 75% награде из Тбр. 7. точ. 1. и 2. али не мање од 2 бода.

Разматрање списка, извид правоћности и извршности, прибава исправа за странку

Тбр. 32.

За разматрање и преглед списка у свим поступцима, увид у земљишне књиге, регистре и остале јавне књиге, одвјетнику припада за сваких започетих пола сата по један бод.

За извид или прибаву правоћности или извршности пресуде, рјешења и платних налога – 0,5 бодова.

За прибаву извода из земљишних књига, регистра организација удруженог рада или прибаву других исправа, одвјетнику припада награда од 0,5 бодова.

XVII. НАЧИН ОДРЕЂИВАЊА ВРИЈЕДНОСТИ БОДА И ИЗМЈЕНЕ ВРИЈЕДНОСТИ БОДА

Тбр. 50.

Вриједност бода усклађује се тијekom године тромјесечно, а основицу за утврђивање вриједности бода чини просјечни мјесечни исплаћени чисти особни доходак по раднику у привреди Републике за претходно тромјесечје.

Подлогу за утврђивање основице из претходног става осигурава надлежни орган за праћење провођења Друштвеног договора о дохотку у СР Хрватској.

Овако утврђена основица помножи се са коефицијентом 2,6 а добивени износ увећа за 120% и подијели са 182 радна сата.

Вриједност бода утврђује на основу добивених података Извршни одбор Одвјетничке коморе Хрватске уз сугласност Извршног вијећа Сабора.

Новоутврђена вриједност бода ступа на снагу осмог дана након објаве у „Народним новинама“.

Напомена Редакције „Гласника“: Према „Народним новинама“ СРХ бр. 4/90 од 6.2.1990. године, вредност бода износи 28,40 динара, и примењује се почев од 14.2.1990. године.

Паушал је 25%.

У ЛОНДОНУ ОДРЖАН СЕМИНАР НА ТЕМУ: МУЛТИ-ДИСЦИПЛИНАРНИ ОРТАКЛУЦИ

У организацији Међународне уније адвоката и Савета адвокатских комора Европске заједнице (ССВЕ), у Лондону је 8.3.1990. године одржан семинар на тему „МУЛТИ-ДИСЦИПЛИНАРНИ ОРТАКЛУК“.

Сврха овог семинара је била да се уклоне неке законске препреке у појединим земљама за стварање оваквих ортаклука, за измену односа професионалних организација према овој новој форми пружања правне помоћи.

Тема семинара свакако је била актуелна и за наше професионалне прилике и организовање, с обзиром на промене у привредном и друштвеном животу, те вероватно указаној потреби да се изврши модернизација наше професије. Стога би било занимљиво и корисно видети досадашња искуства и правац развоја адвокатуре у осталим европским земљама.

„Гласник“ ће настојати, преко Савеза републичких и покрајинских комора Југославије, да прибави материјале и прилоге на ову тему, у уверењу да за то постоји широко интересовање међу адвокатима у Југославији.

Информацију о одржавању семинара доставио нам је Арно Вичић, адвокат из Загреба, и потпредседник Међународне уније адвоката. Због ограничених рокова штампања „Гласника“ ова информација иде после догађаја, али се надамо да не умањује интерес за њу. Из тог разлога објављујемо и програм семинара, као и адресу и бројеве телефона за детаљније информације.

Семинар је трајао један дан, и одржан је уочи седнице Председништва Међународне уније адвоката 9.3.1990. године.

ПРОГРАМ СЕМИНАРА

Модератори:

Ian Hunter OC – Председник Међународне уније адвоката

Gianni Manca – Председник ССВЕ

Јутро:

Главни говорници:

David Freeman – говори у корист Мулти-дисциплинарног ортаклука

Mark Sheldon – говори против тих ортаклука

Становиште финансијских стручњака

Roger Minson

Bill Morrison

Међународна перспектива:

Niels Fisch-Thomson, Dr Hans-Jurgen Rabe, Piet Wachie Eysten, Batonier Henri Ader, James W. Jones, George C. Freeman Jr., Robert D. Raven, Juan Antonio Cremades

Копију програма са појединостима можете добити од:

Marieanne Pegg

4 Essex Court

Temple

Tel. 01 583 9191

London

Fax. 01 353 3421

EC4Y 9AJ

М. 3

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној у Новом Саду 26. јануара 1990. године, донете су следеће одлуке:

1. Записници са претходне две седнице УО једногласно су усвојени.
2. Узет је на знање извештај о одржавању седнице Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије, те о томе да је председник УО АКВ изабран за председника Председништва Савеза и да је Варади Имре, потпредседник УО АКВ изабран у Одбор СК ССРПЈ за питање наших радника у иностранству. Такође је узето на знање да је Стеван Рончевић делегиран од стране Савеза да присуствује Бечким правничким разговорима у фебруару 1990. године.
3. Донета је одлука да делегацију АКВ на Бечким правничким разговорима сачињавају Варади Имре и Ђурчин Душан.
4. Донета је одлука да се Зоран Вучевић, адвокат у Новом Саду, предложи за члана Уставне комисије Скупштине САП Војводине.
5. Донета је одлука да се Боривој Јекић, адвокат у Новом Саду, евидентира као кандидат за судију Уставног суда Војводине од стране АКВ.
6. Слободан Бељански и Александар Маркићевић, адвокати у Новом Саду, и Војислав Вашовић, адвокат у Сремској Митровици, именовани су за делегате на Скупштини Удружења за кривично право и криминологију у Сремској Митровици 23. фебруара 1990. г.
7. Узета је на знање информација о томе да Иницијатива за измену Закона о адвокатури и служби правне помоћи неће улазити у процедуру све док Уставни суд Војводине не одлучи о Иницијативи за преиспитивање уставности и законитости адвокатске Тарифе АКВ.
8. Због оправданог одсуства благајника УО донета је одлука да се благајнички извештај поднесе и размотри на наредној седници.

9. У Комисију за спровођење инвентара изабрани су Јакшић Томислав, Павлић Даница и Стошић Драган, адвокати у Новом Саду.

10. Донета је одлука да се радницима администрације АКВ исплати једнократна помоћ за заштиту животног стандарда у износу од 1.500,00 динара.

11. Узета је на знање информација да је парница против Миладинов Светозара правоснажно окончана и да је извршење спроведено тако да је АКВ ступила у посед спорног подрума као и да је друга парница против Савић Јелене правоснажно окончана у корист АКВ.

12. Узета је на знање информација да је ангажована фирма „In formo” ради сачињавања програма за аутоматску обраду послова који се могу обављати путем компјутера.

13. Донета је начелна одлука да се редовна годишња Скупштина АКВ одржи крајем марта или почетком априла ове године.

14. Решењем број 457/89 обновљен је упис у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Галечић Ратка у Новом Саду, дипл. правника из Руме, са седиштем адвокатске канцеларије у Руми, Железничка 1, а са даном давања свечане изјаве.

15. Решењем број 41/90 уписан је у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Хорват Никола, дипл. правник из Белог Манастира, са седиштем адвокатске канцеларије у Бездану, Црквена 7, а са даном 26. 1. 1990.

16. Решењем број 470/89 уписан је у Именик АКВ у Новом Саду Мара Ђорђе, дипл. правник са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Новосадски пут 2, а са даном 26. 1. 1990.

17. Решењем број 15/90 уписан је у Именик АКВ у Новом Саду Фајфрић Жељко, дипл. правник из Шида, са седиштем адвокатске канцеларије у Шиду, М. Тита 8, а са даном 26. 1. 1990.

18. Решењем број 18/90 уписана је у Именик АКВ у Новом Саду Гојковић Маја, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Петра Драпшина бр. 5, а са даном 26. 1. 1990.

19. Решењем број 40/90 уписан је у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Станојевић Миленко, дипл. правник из Трбушана, са седиштем адвокатске канцеларије у Црвенки, Жарка Зрењанина 153, а са даном 26. 1. 1990.

20. Решењем број 45/90 уписан је у Именик АКВ у Новом Саду Бјелица Богдан, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Његошева 8, а са даном 26. 1. 1990.

21. Решењем број 21/90 уписан је у Именик адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Јаневски Александар, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Мартиновић Драгољуба, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 1. 1990.

22. Решењем број 32/90 уписана је у Именик адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Маријана Новаковић са адвокатско-приправничком вежбом код Новаковић Николе, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 1. 1990.

23. Решењем број 33/90 уписана је у именик адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Алексић Мирјана, дипл. правник из Вршца са адвокатско-приправничком вежбом код Алексић Драгослава, адвоката у Вршцу, а са даном 26. 1. 1990.

24. Решењем број 37/90 уписана је у Именик адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Мађаров Радослава, дипл. правник из Зрењанина, са адвокатско-приправничком вежбом код Грујић Душана, адвоката у Зрењанину, а са даном 26. 1. 1990.

25. Решењем број 35/90 уписана је у Именик адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Куљић Оливера, дипл. правник из Зрењанина, са адвокатско-приправничком вежбом код Пернат Миљана, адвоката у Зрењанину, а са даном 26. 1. 1990.

26. Решењем број 40/90 условно је уписан у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Бајић Мирослав, дипл. правник из Сенте, са седиштем адвокатске канцеларије у Остојићеву, М. Тита 55, а са даном давања свечане изјаве.

27. Решењем број 461/89 условно је уписан у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Војновић Милан, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Народног фронта 68, а са даном давања свечане изјаве.

28. Решењем број 42/90 условно је уписан у Именик адвоката АКВ у Новом Саду, Сувајчић Ненад, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Народног фронта 18, а са даном давања свечане изјаве.

29. Решењем број 27/90 брисан је из Именика адвоката АКВ у Новом Саду Ђукић Милан, адвокат у Апатину, због пензионисања, а са даном 31. 12. 1989. За преузиматеља адвокатске канцеларије одређен је Шокац Бранислав, адвокат у Апатину.

30. Решењем број 16/90 брисан је из Именика адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Радивоје Спасојевић, адв. приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Мартиновић Драгољуба, адвоката у Новом Саду, због истека адвокатско-приправничке вежбе, а са даном 31. 12. 1989.

31. Решењем број 12/90 брисана је из Именика адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Витић Јелена, адв. приправник у Степановићеву, са адвокатско-приправничком вежбом код Лончар Будимира, адвоката у Степановићеву, због промене адвокатско-приправничке вежбе на територију ОАК- Београд, а са даном 31. 12. 1989.

32. Решењем број 19/90 брисана је из Именика адвокатских приправника АКВ у Новом Саду Гојковић Маја, адв. приправник у Новом Саду са адвокатско приправничком вежбом код Гојковић Мите, адвоката у Новом Саду, због уписа у Именик адвоката, а са даном 25. 1. 1990.

33. Решењем број 471/89 узето је на знање да је Милошев Слађана, адв. приправник у Бачкој Паланци, прекинула адвокатско-приправничку вежбу у адвокатској канцеларији Прерадовић Прерада, адвоката у Бачкој Паланци дана 14. 12. 1989. те да је исту наставила код Вукоњански Благоја, адвоката у Бачкој Паланци, а са даном 15. 12. 1989.

34. Решењем број 17/90 узето је на знање да је Милићевић Милорад, адв. приправник у Панчеву, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Таминчић Владимира, адвоката у Панчеву, дана 21. 12. 1989. те да је исту наставио код Стефанов Зорана, адвоката у Панчеву, а са даном 22. 12. 1989.

35. Решењем број 464/89 узето је на знање да је адвокат Пухаловић Александар преселио седиште своје адвокатске канцеларије из Темерина у Нови Сад, Масарикова 1, а са даном 1. 1. 1990.

36. Решењем број 23/90 узето је на знање да је Вулић Бранислав, адвокат у Новом Саду, приступио удруженој адвокатској канцеларији Хаџић Лазара и Сикинић Срђана, адвоката у Новом Саду, те да воде удружену адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, Београдски кеј 29, почев од 16. 1. 1990.

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора одржаној 2. марта 1990. г. у Новом Саду, донета су следећа решења:

Уписује се у Именик адвоката АК Војводине Нанић Радмила, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. ЈНА 75, са даном 2. 3. 1990. г.

Уписује се у Именик адвоката АКВ у Новом Саду, Ивковић Душан, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адв. канцеларије у Новм Саду, у ул. Радничкој бр. 6, са даном 2. 3. 1990. године.

Уписује се у Именик адвоката АКВ у Новом Саду, Мујови Мазлам, дипл. правник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Подунавског партизанског одреда бр. 2, са даном 2. 3. 1990. године.

Иванчевић Божидар се уписује у Именик адвоката АКВ, са седиштем адвокатске канцеларије у Сивцу, М. Тита 217, а са даном 2. 3. 1990. године.

Уписује се у Именик адвоката АКВ у Новом Саду Рушаи Иштван, дипл. правник из Новог Орахова, са седиштем адвокатске канцеларије у Мољу, Петефи Шандора бр. 61, са даном 2. 3. 1990. г.

Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Мандић Љубомир, дипл. правник из Бечеја, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, ул. И.Л. Рибара бр. 4, са даном давања свечане изјаве.

Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Ковачевић Јовица, дипл. правник у Руми, са седиштем адвокатске канцеларије у Руми, Насеље „Игралниште“, Ј/8 ст. 25, са даном давања свечане изјаве.

Томић Биљана, дипл. правник из Новог Сада, уписује се у Именик адвоката АКВ са седиштем канцеларије у Новом Саду ЈНА 63, условно, са даном давања свечане изјаве.

Уписује се у Именик адвокатских приправника Силашки Снежана, дипл. правник из Новог Сада, с адвокатско-приправничком вежбом код Хацић Лазара, адвоката у Новом Саду, са даном 2. 3. 1990. г.

Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Јожа Ибоља, адвокат у Суботици, због заснивања радног односа, са даном 1. 3. 1990. За преузиматеља канцеларије се именује Јожа Ласло, адвокат у Суботици.

Орлић Бранислав, адв. у Новом Саду, брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине с даном 2. 3. 1990, због пресељења адвокатске канцеларије у Београд.

Бјелица Богдан брише се из Именика адв. приправника АКВ, обзиром да је 26. 1. 1990. уписан у Именик адвоката ове Коморе.

Миковић Срђан, адв. приправник из Панчева, брише се из Именика адв. приправника са даном 1. 12. 1989. г. због заснивања радног односа.

Узима се на знање и одобрење уговор о пружању правне помоћи, закључен дана 1. 1. 1990. године између Омладинске задруге „Прогрес“ и Михајловић Јована, адвоката у Зрењанину.

Узима се на знање да је Пецељ Веселинка прекинула приправничку вежбу код адв. Вараци Имреа, а да је од 1. 2. 1990. наставила вежбу код Мићовић Милорада, адвоката у Зрењанину.

Адвокатска комора Војводине.

**ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ И РАСХОДИ АКВ У 1989. ГОДИНИ
ЗАВРШНИ РАЧУН ЗА 1989.**

ПРИХОДИ:

Пренос из претходне године	25.981.637
Приходи од чланарине	902.440.070
Приходи од издавачке делатности	261.282.300
Приходи од камата	169.744.110
Остали разни приходи	14.797.420

УКУПНО 1.374.245.537

РАСХОДИ:

Трошкови канцеларијског материјала	26.561.660
Трошкови огрева	6.207.200
Трошкови материјала за одржавање чистоће	2.563.040
Трошкови осталог материјала	5.734.800
Трошкови отписа ситног инвентара	609.290
Трошкови електричне енергије	56.089.890
Трошкови штампарских услуга	126.604.690
Трошкови инвестиционог одржавања	29.586.860
Трошкови редовног одржавања	13.083.820
ПТТ трошкови	17.885.000
Трошкови осталих услуга	2.033.350
Трошкови комуналних услуга	6.788.870
Трошкови ауторских примања	55.207.850
Трошкови стручне штампе	10.424.880
Трошкови осталих услуга	4.753.800
Трошкови репрезентације	6.494.640
Трошкови амортизације	4.429.408
Ревалоризација амортизације	27.546.826
Трошкови осталог материјала	1.163.000
Трошкови омладинских послова	1.298.940
Остали материјални расходи	3.540.615
Банкарске услуге	3.012.970
Премија осигурања	1.809.290
Дневнице у земљи	8.995.920
Дневнице у иностранству	11.881.440
Путни трошкови у земљи	16.372.610
Путни трошкови у иностранство	2.150.000
Трошкови превоза на посао	20.523.800
Трошкови доприноса и чланарина Савезу Југ.	96.201.760
Допринос за грађевинско земљиште	1.958.770
Остали разни материјални издаци	17.150
Остали лични расходи	32.320.700
Бруто лични доходак	360.530.740
Допринос из дохотка	51.018.330
Допринос на репрезентацију	649.330
Помоћ и дотације Србији и др.	11.500.000
Накнада за топли оброк	29.893.190

УКУПНО 1.057.444.429

УКУПНИ ПРИХОДИ: . . 1.374.245.537

УКУПНИ РАСХОДИ: . . . 1.057.444.429

ВИШАК ПРИХОДА: 316.801.108

за пренос за наредну годину.

Нови Сад, 2. марта 1990. године

Председник Управног одбора АКВ
Стеван Рончевић

**ПЛАН ПРИХОДА И РАСХОДА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ ЗА 1990. ГОДИНУ**

ПЛАН ПРИХОДА:

1.	Пренос вишка из 1989. г.	31.680.- динара
2.	Приход од чланарине	636.000.- динара
3.	Приход од сопствене делатности	143.000.- динара
4.	Остали разни приходи (уписнина и др.)	45.000.- динара
	Укупно	855.680.- динара

ПЛАН РАСХОДА:

Конто

4000	Материјални расходи	141.000.-
401	Утрошена енергија (грејање, ел. енергија)	50.000.-
402	Производне услуге других лица Штампање „Гласника”, Тарифе, Одржавање основних средстава, ПТТ трошкови, Саобраћајне услуге	110.000.-
403	Непроизводне услуге Комуналне, занатске Ауторски хонорари Стручна литература	35.000.-
405	Репрезентација	10.000.-
406	Амортизација	3.900.-
408	Остали материјални трошкови (Повремени и привремени послови)	5.000.-
411	Накнада за услуге СДК	1.000.-
413	Премија осигурања	1.500.-
414	Дневнице (у земљи, у иностранству)	40.000.-
415	Накнаде за трошкове превоза (за раднике и сл. путовања)	20.000.-
418	Остали расходи	10.000.-
420	Издаци за међународну сарадњу	10.000.-
422	Средства за инвестиције	40.000.-
423	Средства за ситан инвентар	4.000.-
460	Накнаде за личне дохотке (брutto)	250.000.-
461	Остали лични расходи (регрес за годишњи одмор)	6.000.-
463	Порези и доприноси из л.д.	60.000.-
466	Помоћ и дотације – Чланарина Савезу	31.800.-
468	Топли оброк за раднике	26.400.-
	Укупно:	855.600.-

Секретар Управног одбора
Вебер Ђорђе

Председник Управног одбора
Рончевић Стеван

Издавачки савет

Милорад Ботић, адвокат у пензији, Нови Сад (председник), проф. *др Тибор Варади*, редовни професор Правног факултета у Новом Саду, проф. *др Славко Царић*, декан Правног факултета у Новом Саду, *др Светислав Радовановић*, судија Уставног суда Војводине, *мр Томислав Ђурђевић*, председник Врховног суда Војводине, *Слободан Шовић*, судија Вишег суда у Сремској Митровици, *Живојин Гајић*, судија Вишег суда у Сомбору, *Томислав Лаиновић*, РО „Инекс Хемофарм“ Вршац, *Ђуро Шкрбић*, судија Врховног суда Војводине, *Зоран Вучевић*, адвокат у Новом Саду, *др Сава Грујић*, адвокат у Новом Саду, *Стеван Рончевић*, председник Управног одбора АКВ, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, проф. *др Никола Воргић*, адвокат у пензији, Нови Сад, *др Аурел Лошонц*, адвокат у Суботици и *Сава Савић*, адвокат у Новом Саду.

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник

Мирослав Здјелар
адвокат у Новом Саду

Др Александар Маркићевић, адвокат у Новом Саду, *Слободан Бељански*, адвокат у Новом Саду, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Миливоје Милић*, адвокат у Срем. Митровици, *Александар Грчки*, адвокат у Молу, *Имре Варади*, адвокат у Зрењанину

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/Л. Телефон: 29-459. Претплата до 1. VII 1990. је 100.—дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја је 20.—дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

У издавању часописа учествује и Самоуправна интересна заједница за научни рад Војводине

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 418 — 18 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и пореза на промет.

Штампа „Дунав“, Салаксије бб, Раковац

